

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

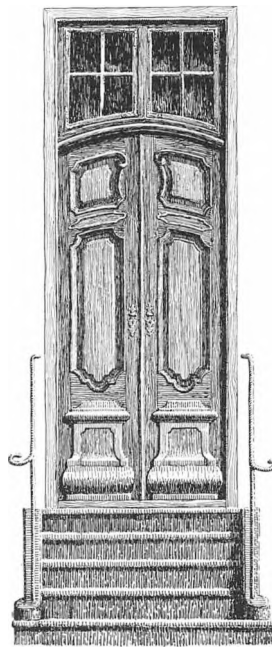
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HELSINGØR KOMMUNES MUSEER

ÅRBOG 1990

HELSINGØR KOMMUNES
MUSEER
1990

HELSINGØR 1991

Redaktion og tilrettelæggelse:
Museumsformidler Poul Korse og
fhv. stadsbibliotekar Erik Buch Vestergaard.

Illustrationer:
Hvor intet andet er nævnt - forfatterne samt
Helsingør Kommunes Museer.

Udgivet 1991 i et samarbejde mellem
Helsingør Kommunes Museer og
Helsingør Museumsforening.

Sat med 10 punkt ordinær og kursiv
Times og trykt på Unocoat 100 gr. hos
Nofo-print, Helsingør.

Oplag: 900 eksemplarer.

ISSN: 0108-0393.

Årbogens forfattere er alene ansvarlige
for deres bidrag.

Aftryk i referat af årbogens artikler
er tilladt, når årbogen angives som kilde,
og et eksemplar af aftrykket sendes til
Helsingør Kommunes Museer.

Ved aftryk i større omfang må forfatterens
samtykke indhentes gennem museerne.

Omstående side: *Tegning af dør i Strandgade 84 (nu nedrevet) opmålt og tegnet af Otto Bülow, februar 1924.*

Omslag: *Hamlet møder sin furs ånd i den første filmoftagelse af "Hamlet". Nordisk Film, 1910. Optaget på Kronborg Flagbastion.
(Med tilladelse af Frans Nilsson, jvf. dennes artikel, side 70).*

Indhold

Forord	4
Der var engang <i>Aksel Andersen</i>	5
Det parallelle kapløb <i>Uffe Christensen</i>	8
"Greven" i fortællerhjørnet <i>Alfred Christiansen</i>	14
Helsingør, min barndoms by <i>Erna Fjellerad</i>	25
Barndomserindringer <i>Gudrun Gilje</i>	32
En "smededrengs" erindringer på godt og ondt i perioden 1941-1947 <i>John Hansen</i>	35
Jeg en tilflytter <i>Søren Hornum</i>	41
Hornbæk 1945 <i>Kaj Eusebius Jacobsen</i>	45
Min barndom i Tikøb <i>A.Z. Jørgensen</i>	48
En skotsk familie i Helsingør <i>John Knox</i>	52
Min barndom <i>Carl Kreipke</i>	56
Hellebæk - dengang i 40'erne <i>Svend Larsen</i>	60
Min egen historie <i>Ellen Madsen</i>	62
Minder fra min barndom <i>Edith Hedvig Mikkelsen</i>	66
Tidsbilleder og minder fra Helsingør i tiden 1910 til 1989 <i>Frans Nilsson</i>	70
Tanker ved en puncheøse <i>Georg V. Nielsen</i>	77
En indvandrer fra 1912 <i>Anna L.K. Pedersen</i>	83
Tyve år af Espergærde Amatørscenes historie <i>Maria Riiser</i>	89
"Stjernerne" - "Huset Tvede" og dets slut <i>Bent Waagepetersen</i>	94
Helsingør kommunes Museer - Årsberetning 1990 <i>Kenno Pedersen</i>	102

Forord

I 1990 fejrede bryggeriet Wiibroe i Helsingør sin 150 års fødselsdag. Den blev festlig holdt på mange måder, bl.a. ved - i samarbejde med Frederiksborg Amts Historiske Samfund (FAHS) - at gennemføre en omfattende indsamling af folks levnedbeskrivelser og historier.

Indsamlingen gav et overvældende resultat - der indkom ikke mindre end 352 besvarelser. Et bedømmelsesudvalg nedsat af FAHS, fandt frem til de tre vinderbesvarelser, der af Wiibroe blev præmierede med henholdsvis 10.000 kr., 5.000 kr. og 3.000 kr.

FAHS udgiver hvert år en årbog. Årbogen 1990 indeholdt de tre besvarelser samt yderligere 13 af de indkomne beretninger. Under indtryk af de mange særdeles spændende og vedkommende besvarelser, besluttede FAHS' skriftudvalg, at også 1991-årbogen skal indeholde beretninger fra indsamlingen.

Gennemgangen af de mange besvarelser viste hurtigt, at folk i eller med tilknytning til Helsingør og omegn er særlig, ivrigt skrivende for en meget betydelig del af bidragene knytter sig til amtets nordøstlige hjørne - og her er byen Helsingør igen den flittigst beskrevne.

For at få publiceret så meget af det værdifulde erindringsmateriale som muligt, har Frederiksborg Amts Historiske Samfund givet Helsingør Kommunes Museer og Helsingør Museumsforening tilladelse til at offentliggøre en lang række af de beretninger, der har særlig lokalhistorisk interesse her i området.

Denne årbog indeholder således beretninger vedrørende såvel byen som omegnen. I den næste årbog vil vi bringe flere beretninger. Ligeledes vil flere af de mere kortfattede historier blive bragt i Museumsforeningens medlemsblad "Forening og Museum".

Med denne årbog har vi valgt at gå over til et nyt format. Vi håber, at det af læserne må blive opfattet som en forbedring.

Redaktionen

Der var engang

Af Aksel Andersen

Her et lille kik tilbage i tiden fra 1937 og frem til ca. 1950.

Med en lille beskrivelse af en landsby og lidt omtale af personer, nogle navngivet og andre anonyme, samt lidt om livet og oplevelser i dette tidsrum.

Det kan synes at være længe siden, og der er sket utrolige forandringer, men faktisk er det ikke så lang tid tilbage endda.

Men levemåden er skiftet nok så drastisk, og det er nok det, man hæfter sig mest ved.

Landsbyen Saunte i Nordsjælland, bestod dengang af 5 almindelige gårde samt Sauntegård, der havde Nørregård ind under sig. Desuden en købmand, en smed, en tømrer/hjulmager, en jordemoder, telefoncentral, jernbanestation samt posthus. Saunte havde ingen skole, men længere tilbage i tiden var der en såkaldt Rytterskole i Borsholm og bygningen eksisterer så vidt vides endnu og ligger i Strædet i Borsholm. Børn fra Saunte gik indtil 1939 i skole i Borsholm, i det der i dag er Borsholm Forsamlingshus, men i 1939 blev denne skole nedlagt, som ellers var så hyggelig med to klasseværelser, således at flere klasser var i samme undervisningslokale med to lærere i alt. Jeg husker selv Peter Jensen (senere Mørdrup skole) og fru Stub Nielsen (senere Nygård skole). Ved nedlæggelsen af Borsholm skole blev eleverne fordelt geografisk mellem henholdsvis Hornbæk skole og den dengang nye og meget moderne Nygård skole, så det vil sige, at vi fra Saunte kom til Hornbæk.

Da man er født på en gård, så måtte man være med til at hjælpe i det daglige, da der på den tid ikke var de maskiner, som findes i dag; alt var mere med håndkraft, så det var med at få skiftet tøj, når man kom fra skole.

Der var altid nok at være med til, alt efter årstiden, men det var jo ikke lige spændende altid. Det skete også ind imellem, at man blev fritaget fra skolen, for at hjælpe bl.a. i høsttiden og når kartoflerne skulle op. Alt dette foregik også med håndkraft. Jeg

tænker her på f.eks. høsten, især hvis det havde været en våd sommer, hvor kornet var slået ned, så selvbinderen ikke kunne anvendes. Så måtte det slås med le eller græsslåmaskine. Ja, jeg husker endda, at vi har haft aflægger til at meje med, men uanset dette så krævede det, at kornet skulle bindes i neg for derefter at stilles i hove. Efter sådan en dag var der nok at se til om aftenen med at pille tidslerne ud. Optagningen af kartofler har jeg været med til, hvor rækkerne blev pløjet op to og to, hvorefter man kravlede på sine knæ og faktisk gravede kartoflerne ud af jordvolden. Det var hårdt, men endnu værre, når det var regnvejr.

Om foråret måtte vi ud med hakkejernet og luge og tynde roer ud og dette kunne være trivielt den ene række efter den anden. Ligeledes skulle dyrene passes. Om sommeren, når køerne var på græs, skulle de flyttes og vandes, og de var ude hele sommeren, så malkningen foregik jo også ude og med håndkraft. Derfor har man tit siddet i regn og blæst, hvor koen stod med rumpen mod vinden og ind imellem slog een med en våd hale lige i hovedet.

Men tilbage til lidt mere hyggelige erindringer, f.eks. om sommeren, når københavnernes skulle på landet. Hjemme havde vi gennem mange år lejet en del af stuehuset ud til en fast lejer. Desuden havde mor en form for pensionat med en 5-6 stykker ad gangen, som var de samme som kom igen år for år - 14 dage ad gangen og det var som regel bekendte, som anbefalede hinanden. Nok var de pensionatbeboere, men efterhånden blev det temmeligt familiært, så det var ret hyggeligt. Men det betød, at vi måtte skrumpe os sammen og bo lidt primitivt i denne ferieperiode, således sov vi faktisk på det åbne stuehusloft lige under stråtaget sammen med alt spindelvævet. Til trods for, at vi drenge måtte hjælpe med, blev der også tid til leg og lignende, og da fritiden var sparsom blev den ekstra skønnet på. Jeg husker, at vi altid kappedes om, hvem der først kom i vandet om forsommeren og hvem der kunne

blive længst ved om eftersommeren. Hvad der også var hyggeligt var, at mit hjem var samlingssted for byens unge; det var lige fra drengeårene og frem til, at de forskellige fik faste piger og lignende. Det var hyggeligt, når man tænker på, at f.eks. en søndags-eftermiddag, hvor min mor, som regel havde et eller andet hjemmebag til kaffen, kom den ene efter den anden dumpende ind, ved først at stikke hovedet ind og se, om der nu var en kop, hvorefter man så selv hentede en. Men efterhånden som vi drenge så flyttede hjemmefra så ophørte alt dette, så min mor sagde, at det hele blev så tomt.

I relation til det, at vi altid var mange samlet, havde vi altid nogle hyggelige stunder. Vi havde jo ikke fjernsyn, men kunne altid få tiden til at gå og alt efter årstiden havde vi forskellige aktiviteter. Om vinteren blev der spillet kort og om sommeren gik tiden bl.a. med at vi kørte til stranden, hvor vi hvert år fandt en hofde, hvor der var fin sandbund - da selve stranden var fuld af sten - og den hofde var så vores for den sommer.

Så havde vi vores nytårsaften, som vi så hen til, for der skulle jo flyttes om på alt. Men vi havde et fast princip, at alt, der var under tag, ikke måtte røres. Desuden havde vi den aftale med smeden, at vi ikke rørte noget på smedepladsen, da tingene der ikke var til at få i hus for smeden. Men ellers blev der flyttet havelåger og andre løse ting folk havde glemt at få i hus. Der var en bondemand i byen det altid gik hård udover, og han vidste vi kom hvert år. Det skal lige siges, at vi som regel var inde de fleste steder, for der vankede jo gerne æbleskiver og andre godter. Det var jo sjovt at stikke af med en tipvogn, som var almindelig på den tid, og så skille den ad, så den lå spredt over et stort stykke. Alt det der skete, var meget skægt, nogle blev jo lidt sure over at tingene var flyttet, men der skete aldrig hævværk. Alt gik fredeligt til, da man under og lige efter krigen ikke kendte til fyrværkeri. Det kom først senere, og så skulle der jo passes godt på, for mange af gårdene og husene havde stråtag. Kunne vi komme til at fjerne og gemme en kaffekande, når vi var inde

Enholmgård, Saunte.

et sted og hilse på, ja, så skete det, men den blev ikke gemt længere væk end, at kaffen kun blev forsinket lidt.

Der var også nogle hyggelige personer som satte deres præg på den lille by, gennem tiderne, f.eks. vores post. Med sine faste ritualer for, når han havde sorteret posten hos frk. Andersen (stationsforstander og postmester) så startede Laursen dagens tur på cykel og første sted var hos købmanden og på skråhylden over kældertrappen stod altid øller og blandt dem en Wiibroe til Laursen. Den blev nedsvælget inde i forretningen med den ene hånd hvilende på den lille posttaske og Wiibroen i den anden hånd, og når han så talte med folk, så kiggede han over de runde sorte sygekassebriller. Så gik hans tur videre, det vil sige byturen og så tilbage til stationen og pakke til landturen, og så kunne turen ind imellem godt igen falde ind til købmanden især, hvis der var nogle, der lige skulle snakkes med f.eks. fiskemanden, ølmanden eller andre.

Det var ligeledes fast skik, at juleaftensdag lagde en af bønderne hest og vogn til og kørte for Laursen. Ja, det har også hændt, at det var en kane. Det kunne være en våd tur, da der mange steder skulle ønskes glædelig jul med en lille en, så det kunne blive sent inden posten var omdelt og kusk og post kom hjem med en lille én på.

Vores fiskemand Andreas Holm kørte i sin lille fladvogn med en nordbakke som trækraft. Han havde altid pæne og friske varer i sine kasser med is og god service med at flå og rense fiskene. Der var dengang jo ikke det store udvalg, men alt efter års-

tiden. I Saunte og omegn var der hos mange en fast tradition, at både juleaften og nytårsaften skulle man have torsk, og der kunne man altid regne med, at Andreas fiskemand nok skulle sørge for, at folk fik det, de havde bestilt.

Når man dengang fik en stor torsk, så fulgte al indmad med, og skønt var det, når der var store bukser med (rogn). Samme Andreas Holm var også den, der sørgede for slagtingen på gårdene, når de tider var.

Og slagtetiderne var altid til jul - påske og ellers efter behov. Slagtingen skete altid så tæt på højtiden som muligt for at have friske varer til højtiderne. Det var jo ikke almindeligt med dybfryser, og jeg husker, at store stege blev grydestegt og halvvejs henkogt og opbevaret i gryden med et lerfad omvendt over, tætnet med vat. Alt det guf, der blev lavet ved sådan en slagting var jo ikke småting, men måske lidt rigeligt med fedt. Så skal det også bemærkes, at det var en anden vægt en gris havde til hjemmeslagting end den, der i dag går til slagteriet.

Ved slagtingen, som foregik ved stikning i halsen uden bedøvelse, blev blodet brugt til blodpølse, her skulle jo røres og iblandes diverse gryn, og fortsat røres indtil det hele var koldt. Ja, det var barske tider dengang, men man tænkte ikke over det, for sådan var det jo.

Dette er lidt flygtige beskrivelser. Der kunne fortælles meget mere ved at gå i dybden, men jeg vil stoppe her for denne gang.

Aksel Andersen, født 1930 på "Engholmgård" i Saunte. Boet i Saunte til 1956. Ved landbrug, senere udlært skibsbygger på Helsingør Værft. Faglærer ved Teknisk skole, Helsingør. Siden 1970 ansat ved Arbejdsformidlingen i Frederikshorg amt.

Det parallelle kapløb

Af Uffe Christensen

Ingen be'r man - alligevel dukker man pudsigt nok op - lille og spød i den gamle købmandsgård i Apperup anno 1945. I en tilfældig tid et tilfældigt sted, hvor en rolle forventes besat lige præcis her og prompte - klargjort til forventningens glædesparade - jeg skal nu igennem hele systemet i det parallelle kapløb fra nu af - ind i hvad jeg ikke kender - hvem, hvad, hvor eller hvorfor.

Det startede med et ordentlig klask og nogle gevaldige svingture rundt i luften - skiftevis fra et koldt til et varmt vandbad og endelig kom de velklingende hys-udbrud. Jeg var nemlig blevet snuppet med tang og var noget desorienteret - det gjorde da ondt på mig - nå nu var jeg her altså, nu skulle der handles - "Hvad var jeg for een?"

Langsomt skulle det igennem de første år gå op for mig, hvad det hele begyndte at gå ud på - livet var da bare fantastisk - en kalejdoskopisk lækkerbid. Sammen med det sure og søde skulle jeg lære så meget omkring mig, og om det fyldestgørende mål i solidariteten som menneske at sætte sig nogle værdimål til glæde for andre end en selv. Så skulle det nok kunne blive rigt - at lære inden tiden er gået og løbet fra timeglasset og alt er ingenting med Godot's hængemulekuffert i Ingenmandsland.

NU VEL - datidens købmandsgård i Apperup var en forhenværende mejeristation, der i 1935 blev overtaget af den gamle købmand Svend Christensen fra Slangerup. Han ombyggede den til en rigtig gammeldavs købmandsforretning med diske og små og store skuffer til datidens håndkøbsvarer, såsom mel, sukker, havregryn osv. - der var spegesild i tønder - klipfisk på disken - gammeldags kaffemølle, der snurrede hele dagen for de kaffetørstige kunder, der kom fra det brede opland. Der var alt fra kotøjer, bidsler, køller - alt hvad landmændene kunne tænke sig - til hvad de almindelige forbrugere kunne tænke sig - såsom kaffestel, sutsko, legetøj, snapse, øl, vand og alle de gamle røgvarer osv.

Min far Thor Martin Christensen overtog forret-

ningen i 1939, og det gamle købmandspar flyttede ned i sidebygningen i pensionsotium - hvor der så blev sørget for de kære bedsteforældre. Forretningen blev ombygget med kontor, opkaldstelefon med nr. Hellebæk 16. Tømrermesteren i Apperup Aksel Johannesen blev sat på opgaven med udvendig overskilt, og Wiibroe i Helsingør stod som leverandør til en mængde ind- og udvendige skilte - alle i flot selskab med Java Kaffe's og med cigaretmærkerne Queens og Kings.

Da jeg var fire-fem år - fornemmede jeg daglig livet i de altid trygge opgangstider i efterkrigstiden - livet var nu rigtig vendt tilbage i den lille by - der foregik altid en masse i dette lille pulserende oplandshul - en km fra den lidt mere - rigtige slags by Aalsgaarde - nede ved Øresund. På vejen derned skulle man gå allerhelvedes langt og kom så først forbi Barfod's stråttækte hus! - "Hvorfor hed han det?" fór tankerne altid igennem mig. Forbi en lille sti til venstre - en smal grussti, der hed Stationsstien. Den vogtede Barfod altid over om vinteren og strøede slagge og aske fra sin kakkelovn, når "træslædetiden" startede for de små pige- og drengeisantroper - vi elskede alle Barfod for hans pragtfulde rare kendingsmål og lige til det sidste, hvor han som 80-årig kunne stå på hænder ovre på købmandsdysken med sine træsko på - ufatteligt kan kunne effektivisere så hård en dom imod os kælleunger: "I skal tænke på de gamle på vej til damptoget!", sagde Barfod om vinteren.

Halvvejs til Øresund og for enden af Stationsstien - når man kom ud af vildniskrattet - udbredte der sig et meget stort åbent område i brede vidder og ligefrem lidt til højre lå Aalsgaarde station bag fire jernbanespor. Det første spor var det gennemgående fra Helsingør til Gilleleje - de tre andre var rangerspor til en altid masse spændende typer af alskens godsvogne og endnu ældre udrangerede lokomotiver - altid spændende for de nysgerrige drenge at komme på tæt hold af, især når der var kreaturvogne

eller en af de rigtig gamle togkranvogne.

Ovre på stationen boede stationsforstanderen og ovenpå boede Rasmus, som havde været med til at bygge hele jernbanen og nu var pensioneret. Rasmus og hans kone Agnes flyttede senere op i Apperup i en af byens flotte aldersrenteboliger med stor have. Rasmus fik alle sine dyr med - hønsene og katten, samt sin uvurderlige gamle posthingst Pettermand, og plads til forspænderladvognen blev der sandelig også. Så Rasmus og hans to gode gamle solide følgesvende og våbenbærere fra den for os - drenge - ufattelige fortid - Nikolaj Vejmand og inspektør Valby var tre raske drenge af den helt gamle tørre unikke humortype. De gik så i gang med at nyde otiet ved i øvrigt at hjælpe til som de mest elskede og værdsatte profiler på den gamle købmandsgård. De lavede alt, lige fra at bygge hylder i kælderen og på lageret - arrangere tøndeslagning til fastelavn med løbegang rundt om gårdsanlægget - hegn op i skovskellet - og til at lave telefonmastgynger og vipper nede ved dammen i skovbrynet, så vi unger havde et sted, hvor vi kunne lege indianere og bygge huler og sejle med tømmerflåder eller selvbyggede tagpakanoer om sommeren. Alle ungerne i den lille by var velkomne - det ville min far ha', og når det bare var en gældende regel - en lov med plads til alle - var vi ude over ophavsretten. Dominans i surheds- eller fornærmethedsgrad kunne jeg i alle tilfælde ikke benytte mig af, og det har nok været noget af det sundeste for en drengeopvækst i hele kalejdoskopalderen så farverne kunne betragtes med alle nuancer i vendepunkterne. Var jeg fræk og fik dask - gik jeg sjældent til far - for svaret var: "Jeg sørger for kunderne, så sørger du for kundernes børn - vi skal jo gerne have mad på bordet hver dag - ikke knægt?"

Mor kunne så, når det var rigtig slemt - krammenamme een med lidt varme i hendes enorme bryster, så man ikke kunne få ørenlyd.

Mor var det varmeste og mest kreative menneske Gud havde givet familieklanen - enhver elskede hende for hendes fantastiske humør, der bredte sig som et fintmasket universalt humørbomenet. Det spredte velvære overalt i hendes nærhed - det var hende der altid fandt en tryk løsning i enhver henseende, men der skulle tilbagemeldes - ikke for at blive bekræftet - men for at markere at der var noget,

der bevægede sig og skabte liv. Folk skulle i alle tilfælde ikke vade rundt i Ingenmandslandet.

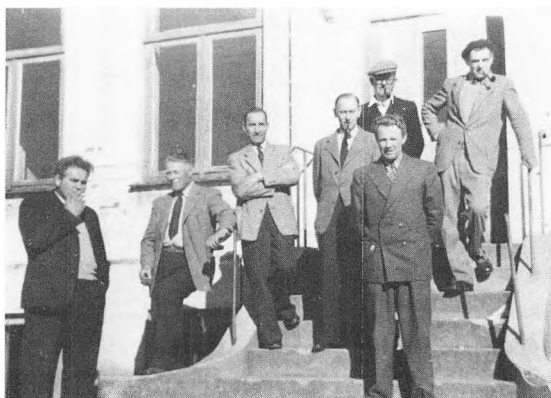
Når efteråret satte ind og oktoberstormene blæste og ruskede i havens og skovbrynets trætoppe og bladene tog sig i guldhænderne og hvirvlede dansende rundt og lancerede vintervelkommen - ja - så startede den mørke kolde tid - men fantastiske, og som forskellen er ens, lige så fascinerende indendørstid, og den var spilme ikke kedelig i vores hus - selvom det var skide koldt om natten udenfor varmedunksengen på værelserne - og med alle de fede tykke isblomster, der kun kunne beundres for deres fantasifuldhed, når jeg prøvede at fjerne dem fra vinduerne med min morgenånde for at kikke ud - de frøs snart til igen for at fremtone med nye forunderlige mønstre, man ku'bruge overflod af tid på at kradse i dem med en sodavandskapsel i morgenstunden, mens jeg ventede på opråbet om, at nu var der fyret op nede i stuekakkellovnen og i det store køkkenkomfur. Far havde fået fyret op i sin forretningskakkellovn, så når klokken var 6, skulle der være varme nok overalt i jordplansetagen til det daglige mønster.

Rasmus og Agnes med købmanden i midten.

Kælderens var iskold - loftetagen var på ventetid - der blev ikke fyret i petroleumsovnene før ved 18-tiden i forældresovværelset, hvor vi alle sov. Da min drillepindsstoresøster og jeg - eller var det omvendt - altid skulle tidligt i seng i det samme værelse - var de røde gummivarmedunke med det spilkegørende vand - næsten lige lagt i - men vi fik altid varmen, når de "gamle" var listet ned i den tro, at alt var som det skulle være! Det var det nemlig sjældent, for min søster var altid så fornærmet over som ti-årig at skulle i seng med sin seks-årige lillebror kl. 20. Det ville nok have passet damen bedre, om hun i så høj en alder ku' vente til det lille væsen var faldet i søvn og i øvrigt tage del i vinteraftenernes alfeliv neden under, for der foregik virkelig ting - man godt kunne have forundt sig som vinterdessert - i den senere retrætetanke over de spændende begivenheder, der udspillede sig i huset - alle de barnedomsnætter - men på det spæde tidspunkt i mit lille filurmagersind - var det vigtigere, at vi fik varmen på det kolde værelse ved at forskrække hinanden så forbavsende meget med aftenens finte - for at overdøve det, der var mere tiltrækkende, det der nede hos de voksne. Vi faldt i søvn hver aften som udmattede spøgelsesopfindere med snoretræks-dukker, der fór op og ned ad væggene og hen over loft og gulv - eller noget med en stor handskehånd, der sagde: "Bøøh-hhhe", når man var ved at falde i søvn.

Tit fór min søster op af sengen, og forskræmt styrtede hun ned ad trapperne med mig i armen,

som en flagrende plysdukke med indbygget skrigemekanisme, der fik det voksne selskab op på dupperne mit i ængstelsen om Koreakrigen nu var kommet til Europa! - Men når husfreden så igen var genetableret efter kys, kram, klap og kærlighed - gik turen atter op til isblomstværelset og den slatne varmedunk.

Vi faldt i søvn under snakkemumlen, om det en dag var muligt nogen i byen fik fjernsyn, så vi kunne se Jørgen Clevin's udsendelser. Lykkedes det så for storesøster at få lullet seks-årige lillebror i søvn - var det fryd - så havde hun nemlig adgangskort til eventyrpaladsets varmeste stue og kunne så deltage i de voksnes vinterprøver på sommerens dilettantkomedie.

Lige så tidlig jeg på nogen måde kan huske tilbage - opførte Apperup Borgerforening teaterstykker nede ved dammen. Byens håndværkere byggede flot friluftsscene med fortæppe og proscenium, soffitter samt bueben og afskræmminger af et 27 meter langt lærredstæppe, der var dekoreret, som en gammel træsk mur og ophængt i skovbrynsgærdet.

Det var de handlende forretninger i Apperup, der sammen med håndværksmestrene afholdt den første stiftende generalforsamling til Borgerforeningen - en aften med opdækket kaffebord og Heering likør til damerne og kælderkolde håndbajere til herrerne. Det var i 1947. Foreningen var en kærkommen realitet og hurtig var hele byen i sving med pakkefester i tømmermester Aksel Johannesen's støvfri og guirlandepyntede værksted, og så var der bal i den borgerlige. Lotteriopræmierne var cellofanpyntede købmandskurve - overflødigdheshorn fra bager Egon Broberg - flotte flæskepakker fra slagter Larsen på Moseskrænthjørnet - bløde pakker fra hjemmesyerskerne med Rosa Ottesen i spidsen - blomsterdekorationer fra gartner Christensen.

Ved Apperup Borgerforenings hus. Tømmermester Hovgaard, murermester Svendsen, elektriker Rolf Christensen, vandværkshestyre Johannes Petersen, murersvend Ottesen og snedker Henning Andersen.

Den første formand blev vandværksbestyrer Christian Petersen og som kasserer valgtes Christian Vrå, der boede oppe i den anden ende af Apperup og var indgift i Svendsen-familien, som udgjorde størstedelen af den lille by i slutningen af fyrrerne. Det var som sagt en Borgerforening med damp i blæsebælgene. Om somrene arrangeredes der landliggerkamp på det dengang lille sportsanlæg nede ved Teglværksgården og det gamle sprøjtehus. Dengang oplevede jeg for første gang, hvor stort et område jeg var så privilegeret at bo i - Apperup havde hidtil for mig været den største forretningsgade derude - omgivet af den store tykke stiskov og marker med udsigt ned til Hellebæk kirke, men nu var det blevet en større helhed med både Aalsgaarde og Bobakken på den anden side af stationen, og nu de andre byer som Hellebæk og Figaroområdet.

Mit barndomskort blev udvidet. Verden var blevet stor den første gang jeg oplevede landliggerkampen på nært hold i 1951. Man havde arrangeret et festoptog en sommer formiddag i juli med start fra Hammermøllen og ned gennem Bøssemagergades festlige gyldne rækkehuse og forbi mejeriet for enden af tallerkenrækken, så videre forbi bager Jacobsen og ned om hjørnet ved købmand Legarth - videre til boghandler Katholm i den store facadekollods mod strandvejshellen for enden af kæmpebakken - forbi Katholm's nabo manufakturhandler Oldengård. Ruten gik venstre om Aalsgaarde forbi Brugsforeningen og Villa Carlo, hvor bl.a. Apperup's "førskoledrenge" nu gik til dans og kæmpede galant om det flotte udbud af Hellebækpiger, de jo aldrig før havde set. Men det "Rio'anske" karneval fortsatte forbi Skorpeskolen, hvor et regiment festklædte tinsoldater trådte til, iført forgangne tiders uniformer og selvfølgelig monteret med de verdensberømte geværer fra kolonitiden. Alle geværer var fremstillet i Hellebæk! - fortalte min elskede skolelærer mig mange år efter - Otto Westengaard-Hildinge, hvis trolddomsbundethed det var totalt umuligt at undgå - manden, der finpudsede og klargjorde mit stridsvåben til voksenalderen - menne-sket, jeg i dyb respekt aldrig glemte.

Det enorme optog var nu perfekt - hundredevis af mennesker fulgte optoget videre forbi Majorgården og Skolebakkestien op til den gamle umiskendelige Hellebæk skole med den store skolegård omgivet af

de gamle skolestilshuse, hvor lærerne boede ovenpå i lejligheder med den skønneste udsigt ud over sundet til svenskekysten og til det gamle slot Sofiero åbent og fint omgrænset af den fine skånske skovpragt. Videre på ruten trådte Slikmutter's fatamorganiske hus frem, deklarerede min søster for mig - hun gik jo i skole og vidste nok, hvad Strandvejen kunne byde på. Festtoget fortsatte forbi Olsen's Konditori og strandvejslagter Friis og Tatol's Sæbehus og over Riff's rende ved Kaperhuset - derefter forbi den smukke Hellebæk kirke og op ad Krogebakken - forbi Pension Solbakken og det gamle Sprøjtehus. Jo - guider var der mangfoldigheder af og mit lille hoved drejede rundt om karrusellerne i de sommergøglerkuser, der besøgte byen før som nu - det var meget for en uge, at kapere denne søndag formiddag i erindringen om det hurlumhej, der havde gået forud i det pulserende købmandshjem med de gejstlige i fortroppen for Borgerforeningen - der var simpelthen aldrig ro i det hus om aftenen efter vores sengetid, og derfor var det, at storesøster Lis altid havde enormt travlt med at undvige mine bestræbelser på at få ro i det parallelle kapløb. Der skete jo ting - spændingsrus nedenunder i huset, jeg jo på en eller anden måde opfattede, men som hun i sin fornemste alder oplevede helt!

Optoget var nu nået til den ægte og gamle Teglværksgård, og overfor den lå en lille mørk og dunkel have med palisadestakit af bredrammede jernprofiler - flot håndmedet med spydspidser - dem glemte jeg aldrig som større. Når vi legede inde i skoven, og søndagen før havde været på cykel til Helsingør i det gamle Helsingør Teater, der hed Kosmorama og var Helsingør's første biograf med balkon til nedfiring af edderkopper i sytråd osv. - drømmen om disse spydspidser stod klar, når vi som store drenge legede i skoven - to og tre km inde - fra det tidligste morgengry om sommeren - til solnedgang, hvor vi så måtte erkende turen gik hjemad til byens respektive familiære skalkeskjul i sommernætterne. Ude var godt - men hjemme var bedst - desuden stod far altid parat med forretningsfeje kosten og tilbød dagens høst - indfaldne mønter - i de snævre kroge - han sagde altid - "kære søn, du kan indfri din fortjente skat til hvad du lyster - beviset står du med i hånden - og gulvet er hurtigt over-

Fra karnevallet 1952; optoget på Strandvejen.

stået med spand og klud - så vi er snart inde hos mig efter det flotte arbejde”.

En mand i optoget fik muligvis middagssolen i ansigtet på det tidspunkt vi hujende unger fik øje på gøglervognene på festpladsen imellem Teglværksgården og de vajende flag på sportspladsen imellem Teglværksgården og de vajende flag på sportspladsen, hvor gladiatorkampen skulle udkæmpes. Han var iført en sort trylledragt med guldstjerner og kræmmerhushat, samt en enorm tryllestav, som han voldsomt begyndte at svinge rundt med og kaste højt op i luften, idet han hele tiden råbte: “Jeg kan bringe manden til live om I ønsker - jeg kan bringe manden til live om han vil” - og svingede tryllestaven i store cirkler i retning mod den mørke og dunkle jerngitterhave og på den videre fremfærd opdagede vi - der lå et lille tårnhus lidt oppe i den mærkelige have - der skulle en trolde fra Hammermølle-skoven ligge begravet - sagde en dansende hofnar, idet han dansede forbi med en lang hale bestående af alfepiger.

Jeg var opflasket med alt det skvudder mudder pjankepladder hjemmefra - havde fået det ind med modernælken og i alle tilfælde om der havde været mangler - ja - så var min far og hans brødre ikke sene til at demonstrere den slags ting for både små, store og voksne. At sort humor var en del af livsmønstret - var klokkeklart for familien.

Ved indgangen til sportspladsen blev der taget pænt imod af folk på trappestiger som solgte billetter - så skulle folk jo strække hals og arme til billetsælgerne - og for at gøre det ekstra spændende, stod et hornorkester og spillede af fuld hals ud over de flade marker, stadion og kirken - så kunne folk nemlig ikke høre hvad billetterne kostede. Når så folk endelig var kommet inden for, skulle kuponerne klippes af borgerforeningens kontrollører, som lå i liggestole med store mexikanerhatter på - for så bedre at kunne klippe forkert -for det sku'jo gå lidt gelinde.

Peter Sabroe “Den Gyldenblonde” holdt tale - selv Lilly Broberg og Birgitte Reimer, samt en masse andre landligere var tilstede, også den unge Preben Neergård - politimesteren fra Helsingør og en masse andre pragtfulde borgere - såvel indfødte som “Kjøvenhavnere”.

Min far og pastor Henriksen havde lånt et par heste nede på Apperupgården og havde redet helt til Hellebæk igennem skoven og var stødt til optoget ved Hammermøllen iført ballerinakostumer - det har nok været et ømt syn for eventuelle skovfildroper på jagt efter skovløberjomfruer - at se de to stille og roligt luntetraske igennem den naturligvis - denne dag - mennesketomme søndagsskov. Men ak - da fodboldkampen langt om længe skulle starte - var de to så trætte, at de fik posten som målmand for

Apperup Borgerforening ved en sommertombola, 1952.

indbyggerne - så de insisterede på at få to liggestole, så de kunne tage sig en lur i målet under kampen - hvis de skulle blive overanstrengt.

Ak ja - hvilken glædesbrusende kamp - min far havde svært ved at holde ild i cigaren og morede sig resten af livet over alle hans oplevelser sammen med mor om beretningerne og livet i den gamle

“Apperupianske” købmandsgård - en perleoplevelse for livet - i det hele taget bare det at være så privilegeret at kunne kravle ned i “rememberen” og mindes barndommens parallelle kapløb om, at blive stor og spekulere over - hvorfor det er så pokkers vigtigt at komme op og fri af sine rødder - men det ligger nok i tiden — den går - jo!

Uffe Christensen, født 1945. I lære som møbel-snedker. Ophold på kunsthøjskole 1963. Rejst som tømrer. Snedkermester på Allé-Scenen og Det kgl. Teater 1980-87. Skriver noveller, historier og digte; tegner og maler.

"Greven" i fortællerhjørnet

Af Alfred Christiansen

Fortæl en historie om dit liv. Det er en opfordring, jeg vil forsøge at følge. Det lyder så let, men er nok ikke så let, som det ser ud til. Det kan, når man skal skrive om sine oplevelser, ikke gøres uden, at det berører andre menneskers virke og indstilling til problemerne. Man må holde sig inden for en vis grænse, så man ikke kommer for tæt på og støder de personer, der er med i omtalen af ens oplevelser.

Opfordringen kan måske tages som en udfordring. Som sådan vil jeg tage den og prøve, om jeg kan holde mig inden for den grænse, som jeg føler må være en betingelse for et nobelt resultat af min indsats. Efter denne, lidt snørklede indledning vil jeg springe ud på det dybe vand og prøve, om jeg kan klare mig fri af skærene og holde mig oven vande.

Det har altid, også da jeg var dreng, været uhyre spændende at komme ned til havnen, med alt det liv, der rørte sig dernede: Skibe, små og store, som passerede moleerne. Udsigten til skibe, som ankrede op på rheden og hvorfra mindre fartøjer blev sendt ind med søfolk, som skulle sende post eller besørge ærinder i byen.

At se fremmede typer søfolk af forskellige nationer var altid noget, der satte fantasien i gang, noget, som gjorde, at man fik ønsker om at komme ud at rejse.

Til de største begivenheder må vel regnes, når Chr. d. IX "Europas svigerfar" fik besøg af sine døtre og svigersønner. Dronning Alexandra og Edvard VII fra England og kejserinde Dagmar og kejser Alexander III fra Rusland. Så var den gamle konge med familie kommet og opholdt sig ofte i de kongelige saloner på banegården.

Det var vel til dels der, hvor nu Sundkroen er. Deroppe fra kunne de se de store sejlskibe med gæsterne ankomme og være klar til at modtage dem, når de blev færget i land. Jeg har ikke set dem ankomme, men da de var på vej til Fredensborg ad Kongevejen stod jeg sammen med andre der, hvor

nu D.A.K.'s nye bygning er, og så dem køre forbi. Jeg spurgte: "Hvor er kongen?" Der var en, der sagde: "Det er den mand med den lysebrune hat". Tænk, han så ud som en ganske almindelig mand. Hvilken skuffelse! Det var den eneste gang, jeg så ham. Han døde få måneder efter den 29.1.1906.

Nu videre med havnen. Det er lidt svært at fortælle om den på grund af de store ændringer, der gennem årene er sket dernede, men jeg vil prøve.

Søndre mole - Sundbussernes kajplads - er rettet ud. Et hus, der stod næsten helt ude på molen er fjernet. Det var et karantænehus og lodsstation. Der, hvor Sundbussernes terminal er, var der i nogle få år anløbsplads for en privat færge "Asa Thor", et gammelt skib, tidligere brugt af marinen som mineudlægger. Det var skibsreder Ove Skous far, der var fører af den. Kun få år sejlede den mellem Helsingør og Helsingborg, så blev den også kasseret til det. Lidt længere inde var der et stykke kaj, som næsten var "tabu". Undertiden lagde Chr. d. X til der med sin yacht "Rita".

En dag kom kongen nogle timer førend ventet, og havnebetjenten råbte på afstand, inden han havde set, at det var kongen med "Rita": "Der må De ikke ligge". Ifølge sommerrevyen svarede Christian: "Jeg lægger mig, hvor det passer mig". Og det gjorde han så.

Ved molen lå der, under krigen 1914-18, stationeret to undervandsbåde. Deres chef var prins Axel. Hans og hans officerskammeraters foretrukne opholdssted i land var hotel "Skibet", det lå der, hvor Sveasøjlen nu står. Ved siden af det lå restaurationen "Panseren", derefter lå Plaza og derefter en fiskehandel og så en cigarforretning. Og endelig jernbanehotellet, som nedbrændte i vinteren 1938-39. Hotellets kok indebrændte. Hotellet lå som ruin endnu, da tyskerne den 9. april 1940 besatte vort land. De fandt hurtigt ud af, at bruge den i deres løgneoffensiv mod England. De tog foto af den og i de tyske aviser var disse billeder på forsiderne, og over

Fyrstemodtagelse på havnen i Helsingør. Formentlig den russiske zars ankomst, 1901.

dem stod: "Sådan bomber engelske fly en fredelig dansk havneby". Når ruinen lå så længe, var årsagen den, at man ikke kunne blive enige om, hvad man skulle gøre med hele denne række huse i Havnegade.

Der var forslag om at bygge et stort hotel. Tegningen viste en hæslig bygning. Det blev heldigvis ikke til noget. Endelig fandt man ud af at rive hele gaden ned og de bagved liggende huse med i Strandgade, og derved kom så de smukke gamle huse frem, og byens borgere og fremmede besøgende kan glæde sig over en meget smuk havnefront. Lad os nu håbe, at det nye, der skal ske med havnen i de kommende år må blive ligeså smukt.

Det næstsidste hus i Strandgade nr. 93 har var verdensberømte Karen Blixen benyttet i een af sine bøger: Syv fantastiske fortællinger. Novellen: Et familieselskab i Helsingør. Lån den på biblioteket.

Hvert af Strandgades huse kan man læse om i bogen: "Historiske huse i Helsingør", udgivet af Nationalmuseet i 1973.

Men nu tilbage til havnen. Det stykke af havnepladsen, der ligger ud for Sveasøjlen er opfyldt. Der var, da jeg var dreng, en anløbsbro for småskibe. Den var af træ. Med trapper og slidsker ned til vandet, hvori lå to flydende fiskehandler. Kajen var ret lang, på midten stod en kran på en betonrampe. På den stod så manden, som skulle betjene den med håndkraft, ved hjælp af forskellige sving: Hive, fire og dreje.

I krogen ud for hotel Skibet lå som nævnt to flydende fiskehandler. Den største tilhørte fisker Carl August Svendsen. Den ophørte 1926 ved ejerens død. Den gamle Svendsen havde en søn, som hjalp ham med fiskeriet. Denne søn blev som voksen ansat ved Toldvæsenet og efter nogle år som toldbetjent, tog han sin afsked og overtog en købmandshandel efter fru Hertz, Stengade 3. Huset er nu nedrevet. Der, hvor det lå, er nu indkørsel til Stürups plads. Den gamle fisker var i en årrække formand for Helsingør sømandsforening, som dengang, som nu, er en eksklusiv forening. Men dog ikke så royal

interesseret som dengang, da man sendte lykønsninger til de kongeliges fødselsdage. Man huskede også at indbyde disse højere vedkommende til fester i foreningen ... Et lille sidespring!

Lige over for Stengade 3 lå der et gammelt hus. Dette hus var bygget 1805 som accisebod og i 1851 blev det til slagterstiftelse.

Og nu til det egentlige. Under den tyske besættelse var der en gestapomand, som blev kaldt "Wienerbarnet" og som havde sit kvarter på Wisborg. Han var selvfølgelig hadet af Helsingørs rettænkende borgere. En dag i 1943, da han passerede dette lille hus, gjorde en salve fra en maskinpistol ende på hans gestapovirksomhed i den by, som havde været hans hjælp, da han efter 1. verdenskrig var i nød. Det lille hus havde i flere år mærker efter skuddene. Stengade 3 var et ideelt sted at skyde fra. Man kunne nemlig fra porten gå gennem gården op på volden og derfra ned i Gartnergade og pist væk.

Nå! Vi kom bort fra fisker Carl Svendsen. Han var jo, kan man forstå, en af byens kendte borgere. I 12 år stod hans båd "Skjold" i en stor glasmontre ude i Espergærde centret, indtil den brændte ved branden i centret den 28. juni 1989.

Min datter sagde: "Det eneste, der ikke kan erstattes, var oldefars båd". Carl Svendsen var nemlig min kones morfar. Foruden sønnen havde han to døtre. Den yngste var min kones mor, som var gift med snedker Carl Jørgensen, Sct. Annagade 31. Min kone hed Mary og var deres ældste barn, hun døde i 1981. Jeg har så ofte tænkt på at tage et foto af den båd i centret, nu er det så for sent.

Ud for Jernbanehotellet lå i 1920-22 en turistbåd, et udflugtsskib, som hed "Glimt". Det var ikke ret stort, vel nærmest som de nuværende Sundbusser, dog ikke med så meget overbygning, men der var da en salon om bord. Ejeren var en kromand, som havde en beværtning i Bjerregade, der hed "Den lave stue". Den lå der, hvor Bikuben nu er. "Glimt"s motor var ikke så stabil, som man nok kunne have ønsket. Den gik af og til i stå. Den sejlede ofte små aftenture på Sundet, det var meget hyggeligt. Selvom den måske gik i stå, så kom man da velbeholden hjem igen - indtil grundlovsdag 1921. Ejeren havde averteret, at "Glimt" ville sejle en tur til Hven. Mange, alt for mange, ville med. Så mange, at "Glimt" ikke kunne rumme dem (os). Der lå også

en båd, som blev anvendt til at sende varer ud til skibe på rheden og til at sejle søfolk og gæster derud. Den kunne hurtigt gøres klar. Den havde en god og kraftig motor, men der var ingen hus om bord - den var helt åben. Vi var en "klan" af unge fra "Borgens" pensionat, som havde det hyggeligt sammen, og vores piger ville så også med. Det er sjovt at kunne nævne navnene, som jeg endnu kan huske, og hvoraf man kan se, at det var et broget selskab.

Først bager Bengtssons tre døtre. Edith som var forlovet med bankassistent Kaj Larson, Fanny, hvis forlovede trafikassistent C. Nielsen var med og Gerda, som senere blev gift med materialist Greiffenberg, og Carl Bengtsson, som dengang var dreng, og som senere overtog sin fars bageri. Endvidere var der bankassistenterne Georg Rose, Knud Dresler og Plesner, maskinarbejder Viggo Finstrup, købmændene Hansen og Hansen, som havde forretning i Bjerregade, hvor nu Bikuben er, og endelig jeg selv. Altså 13 et uheldigt antal. Dog var det ikke os, der var uheldige den dag.

"Glimt" startede. Vi unge var i den åbne båd. Den blev slæbt af "Glimt" (måske for at spare benzin). Da vi kom til Hven, Kirkebakken havn, måtte vi ikke komme i land. Man skulle have pas. Og det havde ikke alle tænkt på. Derfor nul landgang. Afgang. Men da vi kom ud i havneudløbet gik "Glimt" i stå. Da der var gået lidt tid, uden at den kom i gang igen, fik vi lov at gå i land. Vi unge gik på en bondegård, som var restauration, og vi fik et par timer til at gå der, indtil "Glimt" gav signal til at komme om bord. Og så gik det hjemad, men nu var det blæst op med vind fra nord og vores båd skulle klare sig selv hjemad. Vi fulgte efter "Glimt". Hjemad mod Helsingør så vi en mand stå på "Glimt"s salontag og vinke med en hvid dug. De var i havsnød. Motoren var atter gået i stå. De drev ned mod Nivåbugten. Vi ændrede kurs og sejlede ned mod dem, men da vi var omtrent nede ved dem, gik motoren i gang igen og de vinkede af. Vi gik så mod Helsingør igen. Da vi kom i havn, fik vi at vide, at alle hyrevogne var sendt til Sletten for at hente passagererne fra "Glimt". De var meget forkomne. De havde siddet i vand til op over anklerne. Der havde været optakt til en katastrofe. Nu var alt det ubehagelige overstået. I sommerrevyen kunne man synge om turen i sangen: "Det gør jeg altså heller aldrig mer":

Jeg med Glimt var med på
selskabstur til Hveen
Det var lige netop vi fik se'en.
Og da så vi kom i land,
så råbte hver en passager:
Næ! det gør jeg altså
heller aldrig mer'.

Der var også et vers om en kendt tjeners bryllup:
Anker Hansens bryllup
var vældigt interessant.
Vi fik rismelsgrød og boller i picant
Og vi klinkede med bruden,
til hun fik en lille fjer
men det gør vi altså
heller aldrig mer'.

Nå! Så "nitterdrengene". De var ikke direktør
Erik Lassens opfindelse. Det var dem selv der rent
spontant fik lyst til at lege med. Og så gik de altså til
"makronerne". Men Lassen fik jo reklame af det, og
det var, hvad han kunne bruge. Men! Digterpræsten,
som han en aften havde set ved en forestilling, skrev

han til og bad ham om en venlig udtalelse om revyen.
Men Kaj Munk svarede ham følgende: "Leben
und lassen leben, derpå er jeg med. Men - lassen
Lassen leben, kommer mig ikke ved". Det fik direktøren
altså ikke noget ud af.

Det var jo ikke "nitterdrengene" alene, der var
også andre, som deltog i løjerne. Det var ikke vanskeligt
at skaffe fornyelse med andre lærlinge. De havde jo gratis
adgang. Det var også nødvendigt med fornyelse, for en dag
var det sket med dem.

"Nitterdrengene" forsvandt, da vi på værftet op-
hørte med at nitte skibene, og gik over til at svejse
dem. Og det var i grunden trist, at vi så ikke længere
havde "Nitterne". De var nemlig et "folkefærd" helt for
sig selv, deres sprogbrug enestående og træfsikkert
både over for kammerater og opefter.

Et eksempel: En dag, da et sjak sad under bunden
på en nybygning og spiste deres "snydefrokost" kom en
af ingeniørerne - kaldet "Nøglehullet" (fordi han altid
gik og lurede ved at kigge igennem nittehullerne) og
sagde: "Det vil jeg ikke hae". "De skal sgu' heller ikke
hae' det. Vi skal nok selv spise

Bjerggade 22-24.

*Villa "Wisborg",
Sdr. Strandvej 29.
Under besættelsen
hovedkvarter for
Gestapo.*

vores mad". Som man heraf kan forstå, var det ikke blot arbejderne imellem, men også på foresatte, ja helt op til direktørerne, øgenavne blev anvendt. De kunne være hyggelige, morsomme, men undertiden også ubehagelige, ja ligefrem meget ondskabsfulde. I så tilfælde var de selvforskyldte. Hvad mener man om "Hugormen" eller "Menneskeæderen"? De navne behøver vist ikke nærmere forklaring. Disse, lad mig kalde dem tilnavne, kunne ligefrem være nødvendige til at skelne mellem f.eks. Jensen og Petersen. Jeg havde i mange år en mand i mit sjak, som hed Petersen, han kaldtes "Staldmesteren" fordi, det havde hans far været engang. Petersen var ligefrem stolt over dette tilnavn. En anden mand, som jeg også havde samarbejde med (Jensen hed han) blev kaldt "Snuppe". Han spiste altid "snydefrokost" med "Rødbeden". Så hed det: Det er da rart for "Snuppe", at han altid har "Rødbede" til frokosten.

Jeg havde også i mange år en mand med, som blev kaldt "Carl Jane". Ham kan jeg fortælle lidt om, for der er overhovedet ikke mere af hans familie i live, så det kan ikke genere nogen. Han var lidt naiv, hvilket også fremgår af følgende. En dag i ef-

teråret 1922 spurgte han, om jeg ville gå med til andespil om aftenen. Jeg sagde nej, det er dyrplageri. Dengang spillede man om levende fjerkræ (det blev en tid senere forbudt). Han plagede mig og til sidst sagde jeg ja. Andespillet blev holdt i "Apollo" lige over for posthuset. Der var, og er endnu, en stor sal. Det var en ynke at se de stakkels dyr i den røgfylde sal. "Carl Jane" vandt en gås. En levende gås. "Jeg er så tørstig" sagde jeg, "skal vi ikke gå ind og få en tår øl?" "Jo", sagde han, "men hvad med gåsen?" Var det galgenhumor, der fik mig til at sige "spørg garderobedamen, om hun kan passe den". Tænk, han gjorde det. Hun lo selvfølgelig og sagde nej "men De kan få et bånd, så kan De binde den til bordbenet". Og det gjorde han så. Folk i restauranten kiggede jo lidt, men ingen sagde dog noget, gåsen heller ikke. Musikken holdt pause. Men - så kom orkesteret og begyndte at spille, og gåsen sagde rap, rap, rap. Nogle af gæsterne grinede, andre blev foragede. Carl blev ulykkelig. Og jeg, ja jeg var jo i forvejen indstillet på, at noget sådant ville ske. Jeg tog det hele for sjov. Værten (han hed Ågesen) kom hen og fortalte os, at han var meget glad for vort besøg, men den der, det var jo ikke så godt.

Nu ville han gi' en til at gå hjem på, og det gjorde han så.

På vejen hjemad blev Carl træt, og da vi kom der til, hvor Kvickly er nu, ville han sidde og hvile sig lidt. Der var dengang et lille udsalg af snaps fra Tvedes Brændevinsbryggeri. Carl satte sig på trappen og ville ikke videre. Jeg gik videre, men sagde "fald nu ikke i søvn, vi skal jo på arbejde i morgen kl. 7". Han faldt selvfølgelig i søvn og var ikke på værfet kl. 7. Han kom 20 min. senere. Han fortalte, at han var faldet i søvn, og da han vågnede var gåsen væk. Men - om morgenen, da han på cykel passerede Kongensgade/Lundegade kom gåsen flyvende over gaden. Han fangede den og kørte hjem og anbragte den i tørrekæderen. Så vidt så godt. Da han kom efter middag, var han helt slået ud af sin mor. Gåsen havde tilsvinet alt hendes nyvaskede tøj og nu havde hun jaget ham ud hjemmefra. Ak ja. Hans mor var enke. "Carl Jane" blev dog taget til nåde igen. Ja, det var det andespil og dets følger. Gåsen blev vel spist, tænker jeg.

I Tvedes lille "biks" kunne arbejderne om morgenen på vej til arbejdets slid og kulde få en pægl brændevin på deres "lommelærke". Det blev jo slut, da de danske spritfabrikker i 1919 overtog fabrikationen under statskontrol. Så var det nat med det, og det var vist i grunden slet ikke så galt med det, som konen med æggene sagde.

I 1919 var jeg soldat fra april til december. Den 17. april mødte jeg på Frederiksberg slot og blev iklædt uniform i gymnastiksalen. Dog uden gevær. Afgang til Sølvgades kaserne, hvor jeg lå som rekrut i 6 uger ved 2. regiment 22. batl. 3. compagni - nr. 668. Indkvarteret på 4. etage. Daglig march til Nørrefælled, som dengang var en meget stor mark ved Nørre Alle. Nu er der universitet, tandlægeskole, zoologisk museum m.m. Undertiden skulle vi også til Vognmandsmarken, som dengang virkelig var en meget stor mark. Den 15. juni (Valdemarsdag) var der stor parade i anledning af 700 årsdagen for Dannebrog. I følge legenden var Dannebrog faldet ned fra himlen under slaget ved Reval i 1219.

En dag, da vi skulle på øvelse på Fælled, kom vi til at gå lige foran garden, som kom fra kasernen ved Gothersgade. Deres kaptajn kommanderede "garden, korte skridt"! Vi små "fodtusser" i 4. afdeling hørte, at garderne morede sig, og det var jo og-

så meningen med den ordre. Da vi drejede fra Nørre Alle ind på Fælled, skulle garden videre til Vognmandsmarken, og deres officer havde ikke glemt sin vittighed. Han kommanderede "garden, almindelig march".

En dag, da vi havde lært at behandle geværene, gik turen så til skydebanerne på Amager fælled feltmæssigt udrustet. Patrontaskerne fyldt op med patroner og et par kasser med do, som vi måtte skiftes til at bære.

Efter rekruttiden, 6 uger, blev vi så flyttet til Værløse, og lå der resten af sommeren undtagen en uge, hvor vi var til en slags "eksamen" i Arresødal-lejren ved Frederiksværk. Det var en lang og varm tur, og da vi kom til den store bakke kort før Frederiksværk, kunne mange af os ikke mere. Vi lå alle i grøften med benene i vejret, som vi havde gjort flere gange undervejs. Oberstløjtnant Ivan Carstensen holdt til hest på toppen af bakken og ventede på os. Nu kom han ned, og lægen sagde, at vi ikke kunne mere. Så red Carstensen op igen og kom tilbage med 2. regiments musikkorps, som også havde ventet oppe på bakken. Og med dem i spidsen gik det fremad til lejren. Lægen, som havde været med hele tiden, var fægtemester Ivan Osier. En olympiade-fægter, der havde vundet sølv. Han var vor læge i lejren. Han tog sig det undertiden lidt let. Men ikke den dag. Om morgenen, når det lød: "Så står vi op, er der nogen, der skal til lægen"? var der altid nogen, om ikke andre, så dem, der ønskede at pjække den, men det fandt han ud af. En morgen sagde 66 (han stod ved siden af mig i geledet - jeg havde nr. 68): "Jeg skal "osse" til lægen i dag, så vi kan følges ad". Jeg havde en mægtig tandbyld. Mig kunne lægen jo nok se, hvad der var i vejen med, men nu kom 66. Lægen kendte ham godt. 66 havde et par gange forsøgt sig med at fuppe ham. "Nå Andersen, hvad fejler De så i dag"? "Jeg er rigtig utilpas". "Sludder med Dem, hvad fejler De?". "Ja, jeg har det ikke godt". "Ud af vagten med Dem. Næste". Da så alle havde været inde, sagde han: "Så er der altså ikke flere". "Jo", sagde 66, "der er mig, jeg har gulsot". "Hvad siger De, hen på briksen. Ja, det har De jo "osse" Andresen. De skal på hospitalet". Så kunne 66 og jeg følges ad til toget til Værløse station. På vejen mødte vi kaptajn Hardner "skør kugle". Sagfører som civil. Da han hørte, at 66 skulle

indlægges sagde han: "Så vil jeg håbe, at jeg ikke ser Dem herude mere". "Det er gensidigt hr. kaptajn", sagde 66. Så red skipperen videre med den besked.

De traf heller ikke hinanden mere, for han gik tilbage til sit sagførerjob kort tid efter. Der var ingen, der savnede ham. Især ingen i 4. afdeling, os havde han aldrig kunnet lide, og det var gensidigt. Vi havde et godt og humorfyldt kammeratskab i 4. afdeling og det kunne han ikke lide. Han troede altid, at vi morede os over ham, og det gjorde vi også af og til. En dag stod han og sang eller prøvede at synge 22. batteris kendingssang: "Lars Virum, Lars Virum". Der var en fra 4. afdeling, der sagde noget sjovt om det, og vi grinede. Så sagde han, at nu skulle vi nok få noget at more os over, og så kom ordren: "4. afdeling holder øvelse på vejen hjem under ledelse af sergent Jensen". Han var ikke vores egen delingsfører, og han var meget ubehagelig, så det var altid ham, han valgte til det. Men en dag blev det sergentens tur. Kaptajnen råbte noget til ham på ret lang afstand, men da vinden var imod kunne "grammofonen", som vi kaldte ham, ikke høre det. Han svarede: "Jeg kan ikke høre det, du gamle". "Så anstrengte "den gamle" sig, så meget han kunne og råbte: "Men jeg kan høre, hvad De siger, sergent". Så var det gode forhold mellem dem forbi, og kun få dage senere forsvandt Jensen helt fra kompagniet. Så kunne han ikke give os stroppe-ture mere. På en måde savnede vi det, for jeg tror, vi drillede ham så meget ved disse stroppe-ture, at de mere var en plage for ham end for os. Vi tog dem med godt humor.

Endnu medens vi var i Værløse trak kaptajnen sig også tilbage til sit sagførerkontor. Kort tid før var vi på præsentationsøvelse på Melby Overdrev ved Frederiksværk. General Jacoby fulgte øvelsen. 1. halv-kompagni om formiddagen, 2. halvdel (hvertil 4. deling hørte) om eftermiddagen. 1. halv-kompagni, under ledelse af premierløjtnant Bornemann Højmark. Slap officer. Efter øvelserne sagde generalen kritisk til Højmark i mandskabets påhør: "De er den slappest officer, jeg nogen sinde har truffet". Dette fik vi at vide, inden det blev vores tur om eftermiddagen. Vi blev ledet af vores delingsfører, sergent Hobel, som vi var meget glade for. Vi anstrengte os til det yderste for at nå et fint resultat. In-

de ved grænsen holdt generalen og nogle officerer til hest. På vejen tilbage spurgte vi sergenten: "Var det godt?" "Det ved jeg ikke, men hvis kritikken er kort, er det godt - er den lang, er det noget møg". Inden vi var nået tilbage, var kritikken slut. Det var altså fint. Hobel var glad og vi andre med.

Nu var vi oppe og præsenterede gevær. Generalen sagde nogle anerkende ord om øvelsen og sluttede med at sige: "De har reddet bataljonens ære, sergent Hobel, må jeg trykke Deres hånd". Vores delingsfører blev stolt og lidt overstadig. Han sagde ganske lavmælt: "Husk 10-øren". Generalen hørte det dog og red hen til fløjmanden og spurgte: "Har sergenten lovet jer en 10-øre for at præsentere gevær flot?". Nr. 1 tøvede med svaret. "Lad mig høre", sagde Jacoby, og nr. 1 svarede: "Sergenten har sagt, at når man kan holde en 10-øre fast mellem ballerne, er retstillingen helt i orden". Det morede generalen, og der var smil på over det hele. Så holdt han og gjorde honnør, da vi i stram march afmarcherede. At der måtte spilles og trommes under ledelse af en underofficer, var en stor belønning, det måtte ellers kun ske, når det var en højere befalingsmand.

Vi kom hjem til lejren med fuld musik. Et par dage efter gik turen så til Kastellet i København. Kort tid efter blev 15 mand fra 4. deling sendt til depotterne på Frederiksberg slot, hvor vi gik vagt på slottet og ved depotterne. Vi var der i 2 måneder. Vi havde kvarter i gymnastiksalen, hvor der var hængt en presenning op. Bag den sov vi. Mon soldater af i dag ville have fundet sig i det?. Det ville være utænkeligt.

For nylig - den 2. september 1989 - var jeg med Selskabet til gamle huses bevarelse i Helsingør på en tur til Frederiksberg slot. Vi blev vist rundt af major Nordgren. Det var meget spændende at komme rundt der efter så mange år - 70 år. Under turen rundt fik jeg et par gange lejlighed til en lille snak med ham. Da vi ved slutningen stod nede i gården, sagde jeg til ham: "Der var dengang en tunnel, her oppe fra ned til ridebanen. Er den der ikke mere?" "Jo, den er der, hvor vi netop nu kom ud fra. Hvis vi var gået ned af endnu en trappe, var vi kommet ned i den". Så sagde jeg: "Nu har De fortalt så meget om slottet, nu vil jeg fortælle Dem lidt om denne tunnel..... Da vi var vagt her ude, var vi på egen kost".

"Så havde De brug for en "madkæreste", sagde han. Ja, det havde jeg også, men det er en anden historie.

En søndag havde jeg været hjemme i Helsingør, og ved en bazar havde jeg vundet en dåse henkogt af en eller anden slags. Den tog jeg med som et supplement til kosten. Næste dag viste jeg kammeraterne den. Min sidekammerat, det var jo som tidligere fortalt 66. Han var søn af en slagtermester på Nørrebro. "Hov stop! Den kan ikke spises, den er pilrådden", sagde han. "Hvor kan du vide det?" "Låget bulner ud. Det skal være fladt, den gærer". Næste dag kom 66 med en dåseåbner. Dåsens indhold stank forfærdeligt. Hvad skal vi nu gøre ved den? Vi fandt ud af det. Op i tunnelen med den. Og det gjorde vi så. Det var skægt at se officererne komme ud om morgenen, når de skulle til gymnastik. Ingen kunne forstå, hvorfra lugten kom. Efter et par dage fandt man denne "stinkbombe". Det blev aldrig opklaret, hvordan den var kommet der. Selvfølgelig ikke. Major Nordgren syntes, det var

en god historie. Og det fandt vi også, dengang vi var nathold på slottet i 1919. En dag blev vi skiftet ud og snart derefter skulle vi hjemsendes. Endnu en oplevelse fik vi dog forinden, men det var en sørgelig en.

Om aftenen den 1. november blev vi pludselig kaldt ud tjenestemæssigt påklædt, men med gevær. Vi blev kørt ud til Vigerslev, hvor en stor togulykke var sket. Vi skulle spærre af og holde nysgerrige væk. Vi så ingen døde eller tilskadedkomne. Men trist og uhyggeligt var det. Næste dag var søndag og så slut. Ja, så var soldaterlivet forbi, og det var jo da godt at blive fri. Det havde da også været sjovt mange gange, når man selv forstod at tilpasse sig de forskellige situationer, man kom i, og havde humør til at tage de strabadser, man undertiden blev udsat for.

Nu var det så værftet, der kaldte med arbejde og kammerater, også med foresatte, mestre o.s.v. Som soldat fik man at vide, at man ikke skulle tænke,

Hjørnet af Lundegade og Kongensgade, hvor gåsen fløj.

men bare parere ordre. Nu skulle man så tænke igen.

Egentlig burde jeg vel nok på et tidligere tidspunkt have fortalt om min læretid på værftet, men det kan vel gøres nu. Jeg kom i skibsbyggerlære den 8. oktober 1913. Dengang skulle man stå 5 år i lære for at blive skibsbygger. Jeg blev altså svend den 8.10.1918. Tre uger efter sluttede jeg på Helsingør værft og rejste sammen med en kammerat, som også lige var blevet svend, til Landskrona og fik arbejde på Øresundsværftet. Vi begyndte der den 11.11. netop på våbenstilstandsdagen efter 1. verdenskrig. Svenskerne jublede. De havde manglet alting under den krig. Nu håbede de, at det skulle blive bedre. Der gik dog lang tid endnu, før det blev godt. Jeg arbejdede på Øresundsværftet i kort tid. Til hjælp havde jeg en svend fra Höganäs, en ikke faglært skibsbygger. Han var min hjælper så længe jeg var der. Ham kommer jeg tilbage til senere.

Vi fremmedarbejdere boede under mildest talt elendige forhold i en barak inde i en karre af store beboelseshuse. Uden bad og i værelser med 4 mand på hvert. Vi var af forskellige nationaliteter. Det var svært at forlige sig med på flere måder. Vi var kun os to fra Helsingør, men der var en del københavnere. Der fandt en hurtig udskiftning sted. Jeg rejste tilbage til Helsingør. Min kammerat Valdemar Sørensen tog til Frederikshavn, hvor han senere blev driftsleder. Jeg selv var på Helsingør værft, til jeg den 25. april 1919 blev soldat. Derom har jeg jo fortalt.

Efter soldatertiden var jeg så atter på Helsingør værft. Tyverne var en svær tid for værftet. I hvert fald den første tid. Man blev tit sendt hjem af mangel på arbejde, og jeg rejste derfor til Ålborg og fik straks noget at bestille på værftet der, og så traf jeg igen omtalte Carl Magnusson. Jeg havde ham i sjakket i den tid, jeg arbejdede der. Nu var han blevet forlovet med en pige, Marie fra Brovst, og havde tilsyneladende slået sig ned der for alvor. Men kun tilsyneladende. Jeg havde selv fundet mig en pige i Helsingør, hun blev senere min hustru, og kort før jul 1923 rejste jeg hjem og blev forlovet med hende.

I et par år derefter var jeg så på Helsingør værft, men i en sløj periode i 1925 gav det igen en rejse, denne gang til Odense. Det var den 15. juni, jeg fik

arbejde på Odense Stålskibsværft, og der traf jeg igen Carl Magnusson. Mærkeligt. Vi havde overhovedet ikke været i forbindelse med hinanden i disse 2 år. Nu var han og Marie blevet gift, de havde købt hus og for alvor fundet et blivende sted. Jeg arbejdede på værftet i 6 år, og i alle disse år havde jeg ham i sjakket sammen med flere andre skibsbyggere og arbejdsmænd. Vi lavede yderklædning på ca. 10 skibe, indtil det en dag i 1931 blev slut, da A.P. Møller lukkede værftet med det formål at trykke lønningerne. Det var direktøren Martin A. Westh med på. Imidlertid havde de glemt at tage i betragtning, at de skulle forhandle med den stærke smed Hans Rasmussen. Han var i 1933 blevet valgt til formand for smedenes Odense afdeling.

Han skriver i sin bog: "Ilden i min esse" følgende derom. "Jeg satte mange kræfter ind på at skaffe arbejde i byen. En af de første store opgaver, jeg måtte tage fat på, var at medvirke til at få det standsede Odense Stålskibsværft i gang igen. Skibsreder A.P. Møller havde tilbudt at sætte 2 skibe i ordre, men han ville have et nedslag i priserne. Jeg havde nogle hårde forhandlinger med den nye værftdirektør Erik Ringsted og direktør A.M. Westh, der var blevet direktør i Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jernindustrien. De krævede et nedslag i lønningerne. Ved min side havde jeg tillidsmanden, kaldet "Baronen". Vi fik et kompromis i stand, hvorefter lønningerne skulle nedsættes med 5%. Derefter havde vi nogle knaldhårde drøftelser med smedene på værftet. Jeg måtte meddele, at jeg som forhandler havde afsluttet aftalen med værftet. Rent faktisk var deres opgave alene den, at tage resultatet til efterretning. Sammen med "Baronen" tog jeg ansvaret for og risikoen ved, på den måde at lade smedenes Odense-afdeling hæfte for sagen. Og sammen tog vi derefter de øretæver, der faldt!"

"Baronen" og jeg havde inden A.P. Møller lukkede værftet arbejdet meget sammen, idet han lavede tanktop og dæk og vort arbejde på den måde greb ind i hinandens. En dag, da vi havde været om bord for at se på et sådant tilfælde og kom op i værkstedet, stod vore hjælpere og lo og morede sig over et eller andet. "Baronen" sagde: "Hvad griner I af"? Jo, det var ham svenskeren, der havde sagt: "Der kommer greven og baronen". Ja, så var jeg optaget i adelskalenderen og rangerede omtrent lige så højt

som "baronen", kun en grad under, en baron er jo mere end en greve.

Som jeg skrev, blev vi alle fyret 1931. Min kone og jeg var blevet gift og havde to børn. Jeg kunne ikke tænke mig at gå ledig derovre. En måneds tid efter solgte vi vores nybyggede hus og rejste til Helsingør. Hjem, som vi sagde. Jeg fik snart arbejde, og trods det, at der af og til blev lidt ledighed, blev vi så hjemme, nu var det ikke til at tænke på at rejse igen. Her var vi så, og Helsingør værft blev min gode arbejdsplads i ialt 45 år. Det har været et meget godt sted at arbejde. Der er undertiden sagt om Helsingør værft, at det var en langsom proces at få bygget et skib i Helsingør, og at reparationerne tog for lang tid. Man kan spørge: Hvorfor? For der var jo noget om det. Men der er en forklaring på det. Tænk lidt på følgende. Hvor lå Helsingør værft? Ja, det er så let at sige: Det lå ved havnen. Ja, men fordi der var for lidt plads, lå det også på Grønnehavevej (savmøllen) og på Gernersvej (rørværkstedet) og på Fabriksvej. Langt ude ved Kongevejen lå støberiet og en skibsafdeling, traktorer og lignende. På Gurvevej lå et lager, pladelager, isoleringslager, model-lager o.s.v. Sådan lå Helsingør værft. Hver gang man skulle bruge noget fra disse lagre, var der ventetid, og man skulle jo bruge noget hver dag. Det betød ventetid nede i værkstederne på selve værftet. Jeg har gået dernede i timer og ventet på plader fra lageret. Andre har været i samme situation meget ofte. Lastning og transport tog tid. Der var endnu noget, der var tidskrævende. Det var forhaling af skibene i havnen. Også der var for lidt plads. Skibene blev større. Det er umuligt at sige, hvor megen tid, der gik med disse forhalinger. Ikke mindst fordi arbejdet stoppede under forhalinger, strøm blev afbrudt, luftslanger ligeså. Alt stod stille på skibet. I den tid vi lever i, skal alt jo gå i en fart, som måtte resultere i standsning af Helsingør værft. Det var sørgeligt og en katastrofe for den gamle værftsby Helsingør.

Hvis man tænker lidt på det, jeg her har fremført, vil man måske forstå, hvorfor det måtte ske, at Helsingør værft lukkede. Det var trist, meget trist. Så mange arbejdspladser slut efter så mange år med bygning af mange smukke skibe, udført af dygtige håndværkere af forskellig art.

Ingen ansatte på værftet kan tillægges skylden

for denne udvikling, den er simpelthen sket af pladsmangel.

Lad os nu se fremad og håbe på en anvendelse af værftets plads til gavn for vor gamle værftsby.

Den nye tid kommer jeg, i betragtning af min høje alder, nok ikke til at opleve.

Efter dette kolde og triste indlæg synes jeg, vi skal have en lun og morsom - synes jeg da - værftshistorie. Den begynder i Tivoli og slutter på værftet. Engang i 1960'erne fuppede en mand med en violinkasse under armen næsten daglig billetsælgeren ved indgangen til Tivoli ved at sige: "Jeg er reserve for Olsen". Så gik han ind uden billet. Den gik i nogen tid, men en dag tænkte en billetsælger: Det var da mærkeligt med den Olsen, passer han ikke sit arbejde, siden der altid er en reserve for ham? Sagen blev undersøgt. Der var overhovedet ingen Olsen i orkestret. Så var den fidus ødelagt, men det kom i aviseme og i sommerrevyerne med en sang: "Reserve for Olsen". Også i Helsingør revyen.

Og nu flytter vi til Helsingør værft. I skibsbyggeriet havde vi en kammerat, som havde meget humor og som var meget slagfærdig, han havde altid svar på rede hånd. En dag blev han kaldt op på kontrolkontoret. Chefen hed kontrollør Olsen. Han var just på ferie i de dage, hvor dette skete. På kontoret var også en skriver - sådan kaldte vi dem - som var meget skidt vigtig. Han var danselærer om aftenen i Det kgl. Skydeselskabs lokale, fint skulle det være. Ingen på kontoret eller på værftet i det hele taget kunne døje ham. Han tog imod vor kammerat, Thorkild Møller hed han, på en meget hånlig og overlegen måde. Han var grov. Det øvrige personale holdt inde med deres arbejde og lyttede. Da danselæreren holdt inde med grovhederne for at trække vejret, det havde han næsten glemt, blev det Thorkilds tur. Han sagde: "Fordi De er dansemester (en dansemester er et lille elegant værktøj, som en passer med små fødder til at måle huller med) må De ikke tro, at De kan give mig vals, men De bilder Dem måske ind, at De er reserve for Olsen". Nu stod "reserven" der og kunne, som H.C. Andersen siger om Klods Hans' brødre, hverken sige buh eller bæh. Personalet morede sig kongeligt over danselæreren fra Det kongelige Skydeselskabs lokaler. Thorkild vinkede farvel.

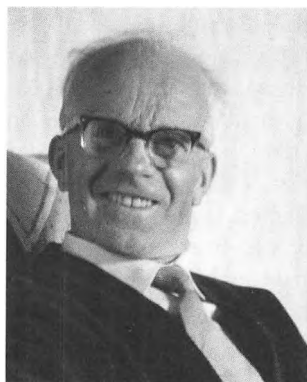
Var historien sjov? Den var i hvert fald lærerig

for "reserven", dansemesteren, thi nu gik den jo rundt i alle værkstederne, når han viste sig.

Nu må jeg vist holde op med at skrive, selv om der kunne være mere at fortælle, men alt har jo en ende.

I 1982 skrev jeg et indlæg i Bymuseets årbog og

sluttede sådan: "Så kom krig og besættelse og hvad dermed fulgte". Det var dengang min hensigt at skrive 2. del, og nu er det altså hermed sket. Det har moret mig at gøre det, og jeg håber, at De, mine læsere, også må få fornøjelse af at læse den.

*Alfred Christiansen, født 1899 i Glostrup.
Kom i 1913 i lære som skibsbygger på Helsingør
Jernskibs- og Maskinbyggeri. Udlært i 1918.
Ansæt på værftet i 45 år.*

Helsingør, min barndoms by

Af Erna Fjellerad

Ja, der er jo meget, jeg gerne vil berette om, så det bliver nok lidt springende; men for at begynde et sted.

Mine forældre kommer begge fra Jylland. Far, Niels Sørensen, var i sine unge dage altmuligmand i en købmandsgård i Silkeborg, og mor stod for køkkenet, med madlavning og hvad dertil hører, på Gl. Skovridergård i Silkeborg. Det var et sanatorium. Mor var der i ca. 10 år, til hun blev gift med far. Mor havde 6-7 køkken- og stuepiger under sig. Det ejedes af ægteparret Guldborg.

Da far lærte mor at kende, syntes han ikke, at det førte til noget i købmandsgården, og han tog da til Middelfart, hvor han lærte at køre bil, og ligeledes købte en bil. Den, far lærte at køre med, havde styrestang i stedet for rat. Det var i 1911.

Far satte kursen mod Helsingør, da han mente, der var bedre muligheder der. Far var nok ikke den første, men den første der blev. Det var en åben tysk bil. Far fortalte, at han havde betjent Madsen med. De kørte ud til Julebæk, og fik der en øl, og så var det i orden. Dengang var det også den yderste grænse, som en bil måtte køre til, for sognevejen ud til Hellebæk var forbudt område for biler.

Der var ikke så meget at lave i den første tid, for som far sagde, var folk betydelig mere ængstelige for at sætte sig i en bil, end i dag i en flyvemaskine.

Det kostede 2,50 kr. til Julebæk dengang, og 1 kr. i byen, ligegyldigt hvor de kørte hen. Reglementet var højtideligt fastsat, efter taksten for en droske med to heste. De korteste ture var nok dem fra holdepladsen til "Strandborg"; men så kørte far en omvej, for at de skulle få noget for pengene.

Da sommeren kom, blev det lidt bedre, for nu kom der gæster ude på Marienlyst, og det var folk, der havde været ude omkring i verden, og som havde prøvet at køre bil før, og så opdagede byens borgere, at de godt kunne sætte sig i en automobil, uden at risikere liv og lemmer.

I 1913 kom der en ny automobillov, og man fik

lov at køre lidt mere. F.eks. måtte biler så køre efter mørkets frembrud. Der var dog stadig mærkelige restriktioner. Strandvejen var i mange år spærret mellem Rungsted og Klampenborg, og da den endelig blev åbnet, måtte der kun køres 15 km i timen. Skulle biler over Frederikssundsbroen, blev de trukket af færgemandens hvide hest, formedelst en daler. Passagererne måtte gerne blive siddende, motoren måtte bare ikke trække. Der var rabat på returbilletter. Ja, det er jo alt sammen, hvad far har fortalt.

I 1912 var mor og far blevet gift og fik lejlighed i Strandgade 89. Der boede de på tredje sal, og der blev min broder født.

Det må have været en stor omvæltning for mine forældre, der altid havde boet på landet. Mor fortalte, at hun var så bange vinteraftener, når vinden tude i skorstenen. Hun var jo meget tit alene hjemme og kendte ingen, og så talte hun jo jysk, som naboerne ikke forstod.

Da jeg så blev født i 1914, havde de fået en treværelses lejlighed i hovedhuset, på 2. sal. Der kunne vi se ind i salen på Jernbanehotellet, hvor der blev holdt fester og bal. Der var sol, men koldt om vinteren. Der blev flotte isblomster på vinduerne. Der var en kakkellovn, hvori der blev fyret op om morgenen; var det rigtig koldt blev der lagt et par briketter på. Der var soveværelse og spisestue med direkte indgang fra trappen. Så havde vi en dagligstue og køkken mod gården, hvor der var komfur. Jeg kan da huske, at mor sommetider tændte op i det; jeg syntes, det var hyggeligt. Soveværelset blev efterhånden fyldt godt op. Da min bror blev 14 år, fik vi en lillebror, og i den mellemliggende tid var der kommet 2 piger til, så vi var altså 5 børn. Der var 6 senge, en af os store sov i stuen. Så var der 2 klædeskabe og en stor kommode, en servante og en puf; så der var fuldt "møbleret".

Lejligheden var god nok, og far havde nær til arbejde; men det værste syntes jeg, var retiraderne i

gården. Det var især slemt om vinteren. Jeg tror, der var fire, så der kunne jo godt være kø om morgenen og frygteligt koldt om vinteren. Vi, der gik i skole, skulle jo have lidt vand i øjnene og redes. Vi havde langt hår, der skulle flettes, og madpakker skulle smøres. Maden spiste vi altid i skolegården, hvad enten det regnede eller sneede.

Skolen var jeg ikke så glad for, og vejen dertil gik jeg altid gennem Færgestrædet. Der var så mørkt, det kunne jeg ikke lide. Af fag kunne jeg bedst lide tegning, husgerning og syning. Regning kunne jeg ikke rigtig med, og når der var noget, jeg ikke forstod, gik jeg op til lærerinden, men blev gerne sendt ned igen med et "du er så dum". Ja, det skulle jeg jo

Strandgade 89. Forfatteren i mørk frakke ca. 8 år. Hendes mor ses yderst til højre.

nok blive på den måde; men dem, der måske fattede lidt hurtigere end jeg, kunne godt blive hjulpet, når vi skulle lære noget nyt. Nå, helt dum har jeg vel ikke været. Vi havde numre dengang, og jeg gik ud af skolen som nr. 7 af vel 25 elever.

Hjemme var der ikke ret meget hjælp. Mor havde nok at se til, og far var ikke meget hjemme. Dertil kom, at jeg, som den store pige, skulle gå på indkøb, og køre tur med vores lillebror og søster på fire år. Der var jo en telefon, der skulle passes, og mor havde dårlig ryg. Hun måtte af og til holde sengen med "hekseskud". Ja, så var der storvasken en gang om måneden. Den foregik i vaskehuset længst oppe i gården. Det var på gammeldags maner, iblødsætning den ene dag, så skidenkogning og på vaskebræt, og så klarkogning. Når så det var færdigt, skulle det bæres helt på fjerde sal og hænges til tørre; og meget strygetøj var der jo også. Klatvasken foregik i køkkenet, og ude på gangen var der et snoretræk fra vinduet over til naboejendommen, hvor det hang til tørre. Jo, der var jo noget at se til med 5 børn.

Sommetider måtte far vaske, når mors ryg ikke ville. Ellers var jeg hjemme fra skole på vaskedagen, for telefonen skulle jo passes, og de små ses efter; men jeg havde en flink klasselærer Elkjær. Han bar over med, når jeg kom med min "seddel" med ondt i maven. Den eneste lussing jeg har fået i mit liv, fik jeg af vores inspektør Arkil, fordi jeg ikke kunne mit salmevers. Jeg glemmer det aldrig, det kom som et chok for mig. Vi blev aldrig slået hjemme. Jeg kunne ellers gerne mine salmevers, men den dag var vi nogle stykker, der ikke kunne.

Jeg var lille og spinkel, og var tit træt. En nabo-dreng sagde, at de havde engelsk syge, og så mente mødrene, at det havde jeg nok også. Der kom så den kloge kone ude fra Øerne i sin jumbe med hest for, som hendes mand kørte. Jeg var bange for hende og blev klædt ved kakkellovnen og smurt ind i en salve, som jeg senere fandt ud af lugtede af lavendel, så den lugt kan jeg ikke lide. Konen varmede sine hænder over en tændstik, som hendes mand tændte, og så mumlede hun hele tiden. Jeg havde fået en ny hvid natkjole og lange hvide strømper, jeg skulle have på. Da kuren var færdig, skulle hun have tøjet med hjem og brænde det. Ellers hjalp det ikke, sagde hun. Det blev mor vred over. Om det hjalp, ved

jeg ikke; så kunne hun lige så godt have brændt det hos os, mente mor.

Strandgade var dengang brolagt, og der var gaslygter, som en mand kom og tændte hver aften. Somme tider kom Frelsens Hær og spillede; og hende ved pladsen ved Toldkammeret og apoteket kom der sommetider regimentsmusikere; det kunne jeg godt lide.

Så var der jo nogle originaler, om man kan kalde dem sådan. Der var Silde-Ludvig med den store knude i nakken. Den havde han lovet hospitalet, når han døde. Han havde meget lune. Han kunne invitere folk hjem og se hans nye møbler; det var ølkasser; eller hans væv, ja, det var et stort spindelvæv.

Så var der Jomfruen. Et gammelt husfaktotum, hende fra palæet. Hun havde 2 store bulldogger. Ungerne i gaden kaldte hende "heksen". Med lidt ond vilje kunne hun nok ligne en sådan. Jeg tror, jeg var den eneste hun talte med, for hendes hunde havde fattet interesse for mig. Jeg syntes, de var så spændende, så vi blev gode venner.

Så var der den lille Julius med de hjulede ben og de franske træsko. Han boede i et værelse oppe i gården. Han gik og kom altid midt i gården. Han talte aldrig med nogen.

Retiraderne, dem var jeg ikke glad for, når man skulle ned med potten, som de små besørgede i. En gang kom jeg da også tudende op. En af de store drenge havde sparket den ud af hånden på mig - med indhold.

Længst oppe i gården var der engang hestestald og en kule til "møjjet". Den havde vi respekt for. Og så var der alle de væmmelige skraldespande.

Om vinteren gik gårdmanden hen ad aften og råbte, at der skulle lukkes for vandet. Så var det med at få tappet vand af, så der var til morgenvask og the; hvis ikke der blev lukket, frøs det jo.

Vi fik altid to retter mad. Mor havde ikke været kokkepige for ingenting; men spares skulle der jo. For det meste fik vi dog noget med flødeskum om søndagen; så ungerne i gården sagde, at vi var rige, for vi fik flødeskum om søndagen. De kunne høre hjulpiskeren.

Om lørdagen havde jeg 2 fritimer fra skolen. Så skulle jeg skynde mig hjem og gå på torvet og købe grøntsager og æg og sommetider en høne til hønse-kødsuppe. Hønen havde fjer på, og jeg syntes, det

var sjovt at plukke den og hjælpe med at gøre den i stand. Så kunne der være et vindæg og nogle blomster i. De blev brugt til melbollerne. Mælkespanden havde vi med om morgenen, og den satte vi ind i mejeriet i Sct. Olaigade, og så skulle vi huske at få den med hjem igen; vi fik gerne 2 liter.

Lydene hører også med til min barndom. Der var nitterhamrene fra værftet, især om natten når der var travlt. Kulkranerne, når skibene blev losset, og tågesirenerne fra Kronborg, når det var snevejr eller tåge. Men den bedste lyd var, når kirkeklokkerne kimedede julen ind. Vi kunne se kirketårnet på Olai kirke fra vores køkkenvindue. Vi gik også i søndagsskole.

Julen glædede vi os alle til; da fik vi en lille gave, lige som til fødselsdag, så glæden var jo stor. I dag får børn ting og sager i tide og utide. Nå, vi havde jo heller ikke plads til så meget. Et par papkasser under divanen kunne det blive til. Vi fik gerne gåsesteg eller flæskesteg. Engang imellem fik vi en halv gris, så der var jo noget at få ordnet. Noget blev røget, og det andet kom i sulekarret i kælderen. I kælderen havde vi også en kasse, og i den fik vi en tønde kartofler; ellers var der jo kulbunken. Der var en lang mørk gang under det meste af sidebygningen, uden lys; men vores rum lå ud til gaden. Der var der en lyskasse, det gav lidt lys. Vores bror skulle hente koks op, men skulle gerne have mig med, da han var bange for at gå der ned.

Det skete tit, bedst som vi fejrede julen, at far skulle ud at køre. Ja, mange gange var det et strengt liv.

De første biler var med åbent førerhus. Far havde en lang frakke og uldent undertøj på. Jeg husker, at det blev købt hos omrejsende "uldjyder". På benene støvler med viklers; senere lædergamascher og endelig fik far syet træskostøvler. Tænk, hvor besværligt.

Når far kom hjem, godt forfrossen, sad han ved kakkellovnen med fødderne i vand, og mor vaskede ham på ryggen, og far fik så varmt tøj på. Så kunne det jo ske, at bedst som han sov, så ringede telefonen, og far stod pligtro op. Det var tit nogen, der skulle køres til toget inde fra en af villaerne på Strandvejen.

Ja, det lyder utroligt i dag, at far fik tid til andet; men hans store interesse var at fotografere, foruden

at lave løvsavsarbejder; og så forsålede han også alt vort fodtøj. Far havde fotoapparatet med i bilen. Under første verdenskrig blev det til flere billeder, bl.a. af skibe, som lagde til i havnen med russiske krigsfanger, der skulle ud til Horsørødjeren.

Far kørte også for russiske præster, der skulle til Hombæk, når nogen skulle begraves. De var i fint omat, men tit berusede.

Da der blev lavet en film, der hed Maharajaens Yndlingshustru, kørte far også. Det var i 1916, og var med den store charmør Gunnar Tolnæs. De var ude ved Julebæk, hvor far tog billeder, bl.a. af et par store negre, der bar en hvid kvinde op af vandet og Tolnæs, der står udenfor bilen og peger ud over vandet.

Det er ligeså utroligt, at der kunne blive sparet penge op. En dag kom far hjem med en tyk tegnebog, som blev lagt under hovedpuden, og næste dag blev vi så præsenteret for en "ny" bil; og hvilken bil. Jo, det var kongevognen, som den altid hed. Det var en Adler, der havde tilhørt Chr. X, og den var flot med messingkøler, lygtekrans og to fine sidelyster, kantede glas og en krone øverst. Den havde også en flot kølerfigur, en kvindefigur med bagudstrakte arme og et flagrende tørklæde. Den har min yngste bror, og vi har den ene lygte. Indtrækket var gråt fløjl, og så var der en sølvvase, altid med friske blomster i. Jo, den blev holdt fint. Den blev meget populær til bryllupper og konfirmationer.

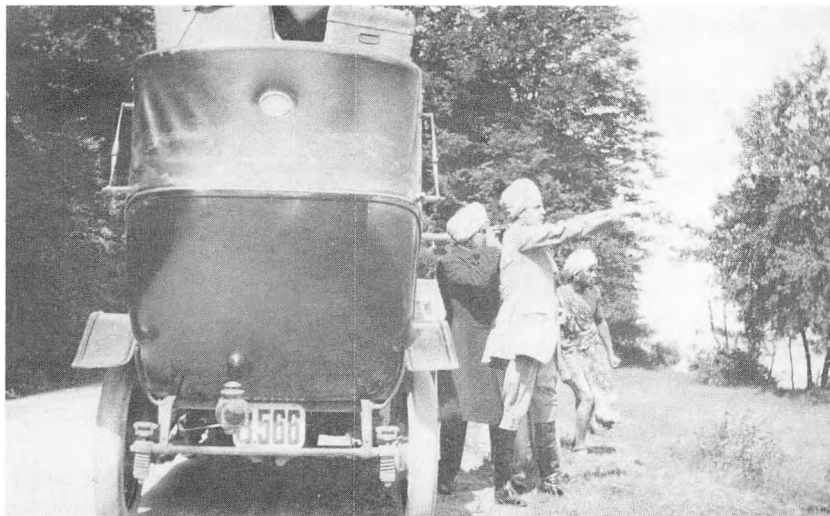
Engang far holdt ude ved kornetskolen på Kronborg, var kongen derude, og fik øje på sin "gamle" bil. Han kom hen og spurgte, om han måtte se den, og hvordan den var havnet her. Da kongen havde set nøje på den, sagde han: "Den holder De jo godt". Ja, den blev også pudset, så den skinnede.

Da jeg gik til præst, stod et par piger og vigtede sig med, at de skulle køre i kongevognen. "Det skal jeg også", sagde jeg, men de grinede bare af mig. Tænk, jeg turde ikke sige, at det var min fars bil.

En episode af en anden kongelig art som far var ked af var, at en dag kom en af prinserne til Helsingør, og han fik øje på sin fars bil, som han sagde, og ville, at far skulle køre ham en tur; vel at mærke oppe på taget, som han kravlede op på. Far måtte true med at hente politiet, før den fine ungersvend kom ned. Lidt af hvert oplevede far.

En dag skulle han køre en nu afdød skuespiller ud til Marienlyst. Da de kom derud, bad han om at låne 10 kr., og god som far var, fik han dem. De skulle blive betalt tilbage næste dag, sammen med penge for turene, når han skulle tilbage. Han hørte bare ikke af sig. Da blev far godt nok gal og tabte alt for denne mand. Ja, 10 kr. var mange penge for os.

Lomme penge fik vi ikke, men en skilling til skolesparekassen. Gik vi byærinder kunne der vanke en to-øre eller fem-øre, når det gik højt. Så købte jeg et kræmmerhus kokosmel hos melhandler Larsen. Bolcher brød jeg mig ikke om.

Skuespilleren Gunnar Tolnæs under optagelsen til "Maharajaens yndlingshustru" i 1916.

Ved skoletids ophør gik der tit en mand med lom-
merne fulde af bolcher og delte ud. Han var ganske
harmløs, men vi gik aldrig hen til ham. Vi havde
strenge påbud om aldrig at tage noget fra fremme-
de.

Mor var også flittig, hun syede alt vores tøj. Hun
gik på udsalg og købte rester, som blev lagt i en
skuffe, og blev så syet efter behov. Mor kunne som-
metider tankeløst sige, ja, det er jo altid jer, der skal
have. Det må have bidt sig fast i mig, for en dag jeg
skulle i byen og havde mors husholdningspung
med, så jeg uden for "Det gode køb", på hjørnet af
Stengade og Bjergegade nogle kjoler hænge, som
jeg mente, mor lige kunne passe. Jeg gik længe
frem og tilbage og havde set i pungen, at der var
penge nok. Jeg tror, den kostede 12 kr. Jeg dristede
mig ind og købte den. Den var brun, af struktur-
vævet stof, med et fløjls slips. Mor kunne ikke for-
stå, hvor jeg blev af, og da hun så kjolen, blev hun
vred over, at jeg havde brugt så mange penge til
den. Nu kunne den så ligge, til far kom hjem, og så
kunne vi høre, hvad han sagde. Heldigvis syntes far
godt om kjolen, og den passede mor, som brugte
den i flere år. Til sidst blev den brugt i vaskehuset.
Jeg var bare 12 år.

Ferier holdt far og mor vist aldrig. En sjælden
gang kørte vi over til fars forældre i Jylland, og vi
store piger fik sommetider fribillet på skolen og tog

"Kongebilen" som havde tilhørt Kong Christian X.

så med bumletog den lange vej. Det tog en hel dag.
Når endelig vi var kommet til Skanderborg, skulle
vi med et tog til Alken ved Mossø. Der hentede en
stor kusine os så. Hun fik kufferten på cyklen, og så
travede vi bakke op og bakke ned, til vi nåede bed-
stefars hus i Svejstrup. Jeg elskede at komme der i
det gamle stråtækte hus med den gamle have. Min
søster, der var fire år yngre end jeg, var sur, for hun
ville hellere være hjemme og gå i vandet; og så kun-
ne hun ikke forstå, hvad de sagde. Hun ville have
sin søndagskjole på til hverdag, men den låste Bed-
ste ned i en skuffe. Ja, vi havde altid en hverdags-
og en søndagskjole. Til julen fik vi en særlig fin kjo-
le, for da skulle vi til juletræ i Jysk Forening. Da jeg
skulle konfirmeres, fik jeg min første færdigsyede
kjole, men undertøj skulle jeg selv sy. Der blev da
også købt lærred, men jeg fik vist kun syet et sæt.
Jeg kunne godt lide at sy, og fik lov at sy mine kjo-
ler ret tidligt. De andre piger skulle have Macoun-
dertøj, som var nyt dengang.

Om vinteren lavede vi selv mange ting, klippede,
tegnede og syede dukketøj. Vi holdt Familiejourna-
len. Der klippede jeg kulørte billeder ud og lakerede
og klistrede dem ind i en gammel stilebog. Det var
mine glansbilleder. Af underholdning havde vi en
grammofon med den store tragt. Senere fik vi en ra-
dio. Hvilket mirakel. Det var en mand, far kendte,
der byggede den med spoler ovenpå og høretelefon.
Senere fik vi så højttaler. Jo, det var spændende.

Men det helt store mirakel var en dag, far kom
hjem og sagde, at en af hans kolleger havde et kla-
ver, som han ville sælge; men gode råd var dyre.
Han skulle have 400 kr. for det. Jeg havde lige fået
min sparebog fra skolen med 200 kr. i, så den fik
far, og far skaffede så en radio for resten af pengene.
Han handlede lidt med radioer fra Mads Laier i
København; og så måtte klaveret være mit. Jeg lær-
te hurtigt at spille efter gehør, men fik så lov at gå til
spil. Jeg var kommet ud af skolen og skulle så hjælp-
pe mor. Jeg fik da også lært at spille til husbehov.
Joh, vi var "rige". Vi havde telefon, radio og klaver
og fik flødeskum om søndagen; og først og sidst,
gode forældre. Jeg har aldrig hørt et ukærligt ord fra
dem, og far kyssede altid mor på panden, med et tak
for mad.

I slutningen af 1925 holdt far op som vognmand,
men beholdt bilen med chauffør på i et par år. Så

gik det ikke mere. Far havde da, sammen med en kollega Danielsen, overtaget garage- og benzinanlægget overfor posthuset. Det lå på det, der dengang hed Ankerbakken. Jeg tænker tit på, at Danielsen havde en søn, Gårde hed han. Han tog senere navneforandring til Chr. Gårdø, som jo blev en kendt mand i byen. Fru Danielsen havde en lille købmandsforretning ude på det, der dengang hed Schleppegrelsvej, nu Ryesvej. Ude på Ankerbakken var der, da jeg var barn, et indelukke, hvor jernbanevogne kom med kreaturer og grise, der skulle til slagtehuset henne i Svingelpport, der hvor der senere blev brandstation. Det var spændende at se. Der var en pige, hvis far var slagter. Hun spurgte mig en dag, om jeg ville med hen og se på slagtehuset. Det skulle jeg aldrig have gjort. Det blev mit livs mareridt. Jeg så, de slog to kalve på panden og smed dem op på en bænk, hvor de sprællende fik skåret halsen over, og blodet fossede ud. Det var skrækkeligt. Jeg løb tudende hele vejen hjem, og

Erna Fjellerads far med sin gode ven betjent Larsen. Bygningen i baggrunden brændte i 1938 og karréen blev nedrevet i begyndelsen af besættelsen.

havde frygteligt mareridt om natten, hvor kalvene løb efter mig med hovederne dinglende; det glemmer jeg aldrig. Pigen kunne ikke forstå, hvad der gik af mig; men der skulle jeg ikke mere. Jeg, som på landet havde set de små kalve og prøvet at få dem til at drikke af en spand ved at stikke fingrene ind i deres mund, så de kunne sutte mælken i sig.

Da jeg, efter en tid hjemme, skulle ud at have noget at bestille, var problemet så hvad? Jeg havde selv en hemmelig drøm om noget med kunst. Jeg elskede at tegne, men det turde jeg ikke tale om. Der var nok heller ikke så store muligheder for det, så jeg ville gerne lære at sy hatte. Det mente far imidlertid ikke førte noget med sig. Jeg skulle i huset og lære noget, for det havde en pige altid brug for. Jeg kom så i huset hos en kaptajnsfamilie med 5 voksne børn. Hvad jeg lærte der, andet end slid og slæb, er svært at se. Der var jeg i ca. 1 1/2 år, så kom jeg hos en sagfører, hvor en gammel mor og datter skændtes om, hvad jeg skulle lave. Til sidst kom jeg da i huset som enepige hos byens borgmester, den berømte Peder Christensen, kaldet "Kong Peder". Der var jeg så, til jeg giftede mig, men se, det er jo en anden og lang historie.

Jo, der var liv i det gamle Helsingør. Nede på trekanten, hvor der nu er parkering, blev der losset mangt og meget. Store bunker træ fra Sverige, brosten fra Bornholm og store grusbunker; og så var der færgemand Olsen med sin lille båd, der tøffede over til Kronborg med turister. Jeg fik sommetider en tur. Jeg kendte hans datter Ea.

Jeg kommer til at tænke på, at vi sommetider fik besøg af en stor svensker. Han kom i sin store frakke med kæmpelommer i, og af dem halede han de forunderligste ting op. Det kunne være en hare, nogle lammehoveder eller en lammelever, som mor så købte. Han købte så ost med til Sverige. Om det var helt lovligt, ved jeg nu ikke.

Fisk købte vi i havnen, ja sommetider fik mor helt gratis en havkat med hjem. De var svære at sælge. I dag hedder de koteletfisk, og er ikke til at betale. Vi fik meget god mad af dem, både kogt og til frikadeller.

Meget selskabelighed havde vi ikke. Engang imellem kortfremmede, Friis, Mølleedal og bogbinder Mikkelsen. Så skulle jeg hente blomster til den grønne vase, og mor lavede dessert. Far klædte sig

fint på og tændte en cigar. Han røg ellers kun pipe engang imellem. Far og de to herrer købte skam også en villa ude ved Hornbæk, eller nærmere Horneby. Der lejede de så ud, men vi var da derude i sommerferien. Jeg var ikke begyndt skolen, da jeg kørte derud med Friis engang i hans jumbe med hans hest for. Det var en lang tur, husker jeg, gennem plantagen.

Først i trediveerne skete der store forandringer i vores tilværelse. Vi flyttede da fra vores barndoms-gade ud i Allégade; for et par af os begyndte livets alvor. Lillebror kom i skole, storebror blev gift, og jeg kom ud til borgmesteren. Det tyndede lidt ud der hjemme. Jeg syntes nu, vi havde en god barndom, selvom det måske følte lidt trangt til tider. Der er jo nu sket store forandringer i nr. 89. Sidebygningen er revet ned, og der er lavet luksuslejligheder med badeværelse; men det har de fleste vel i dag.

Til vi begyndte i skolen, blev vi storvasket i den store balje i køkkenet. I skolen var der brusebadet. Vi skulle selv have sæbe med, ellers blev vi skuret med noget ækelt brun sæbe, der stod i blikbøtter, så lugtede man af det hele dagen.

Retiraderne blev sent i min barndom udskiftet med en række træk og slip oppe i gården. De nye lejligheder er jo dyre, men nok flotte. Jeg husker engang far sagde: "Tænk, det koster en hel krone om dagen at bo her".

I dag har vores børnebørn hver deres værelse, og hvad kommer de ikke med til i skolen? På lejr til England, Afrika, ja, endog til Rusland; men jeg tror

ikke, de er lykkeligere for det. Det eneste jeg husker var en tur ud til Julebæk med madpakke, og så fik vi en sodavand.

I forbindelse med retiraderne kan jeg huske, når natmanden kom skramlende med sin hestevogn og tømte latrinerne. Så var det om at få lukket vinduerne, for det var ikke "4711", der lugtede af.

Jeg husker, vi læste om en bedugget svensker, der ville med op at køre. Han sprang op i suppedasen, og blev spulet ren på hospitalet; mon han ikke blev ædru?

Nok kom vi ikke ud i den store verden, men far havde jo bilen, og når han kunne, kørte vi i skoven med madpakke og kaffe. En tur til Jylland blev det også til af og til. Da min fars forældre havde guld-bryllup tog mor, far og min fire år yngre søster derover. Jeg var da lige fyldt 14 år, og skulle så passe de to små på to og fem år, og få min bror op. Han var da i lære, og ikke nem at få op om morgenen. Mad skulle jeg jo også lave, så jeg var bange for, at jeg ikke skulle klare det. Jeg husker, at jeg stod med hovedet inde i klædeskabet og tudede, så de ikke skulle se det. Nå, men det gik godt, og jeg tog ingen skade af det.

Jeg synes, jeg har haft et godt liv i min barndoms-gade i Helsingør, og mine "kunstneriske" evner fik jeg senere i tilværelsen god brug for og megen glæde af.

Ja, dette blev jo noget længere, end jeg havde regnet med, for pennen vil gerne løbe løbsk, når barndomserindringerne myldrer frem.

Erna Fjellerad, født 1914. Gift 1935, hjemmegående husmor. Malet porcelæn og på stof. Har skrevet om naturoplevelser, også sendt i radioen.

Barndomserindringer

Af Gudrun Gilje

Jeg er i min stue i Norge - har netop været i min barndomsby Helsingør og har endnu lidt af mig igen demede..... barndomserindringer, som blev opfrisket sammen med barndomsveninder. Disse minder må jeg få skrevet lidt af mig, før de forsvinder i hverdagen i et andet land.

Jeg har med jævne mellemrum besøgt byen ved Øresund, og dette år fik jeg en speciel lyst til at "grave" lidt i gammelt. Jeg går en tur langs havnen forbi skibsværftet, som nu ligger øde, forladt og trist tilbage. Trist bliver jeg selv, når jeg igen husker den livlige aktivitet for 50-60 år siden, når værftsfløjten "piftede" kl. 11 og alle strømmede ud til deres cykler til en times pause. Da var der liv på vejene.

Jeg har oplevet cyklisterne i Peking, men i mine barndomsøjne går skibsbyggerne fra værftet i Helsingør dem en god gang. Jeg går videre langs havnen, over for skibsværftet ligger Kronborg slot, der er med til at give Helsingør sit særpræg. Ved den Jyske bank tænker jeg i stedet for på det fine gamle ærværdige apotek, som lå på det samme sted. Det havde atmosfære. Vi børn kunne gå derind og købe lakridsstænger uden recept. Jeg har ikke oplevet lignende apotek i min voksne verden.

Før apoteket lå min farmors hotel "Skibet". Det har jeg kun hørt om, men billeder fra "Skibet" har jeg på væggen her i Norge... Så går jeg rundt om hjørnet og op ad Brostræde, som er den gode gamle smøge som før.

Nogle nye forretninger er nok kommet, men Engelbrecht Niensens gode gamle isforretning finder jeg igen, måske lidt mere moderniseret, men verdens bedste vafles, kan man købe endnu - i min tid for 10-25 øre. Crome og Goldschmidt ligger på samme sted, børnene i lejligheden over forretningen var de nærmeste naboer og venner - for nu kommer jeg til min barndomslejlighed fra jeg var 7-12 år - inden for kvistvinduerne og i tårnet på toppen af det gamle rådhus har jeg mange minder på godt og

ondt. Det var i grunden en eventyrverden - en speciel lejlighed på den tid. Min far var rådhusforvalter eller rådhusbetjent, som det hed dengang. Jeg går ud fra, at pligterne var de samme den gang som nu. En af min fars pligter var at trække det store rådhusur op, og vi børn med veninder fik lov at komme med ind i rummet og se andægtigt på denne proces. Jeg får en uimodståelig lyst til at se og opleve lejligheden igen, og jeg går ind til informationen på rådhuset. Den var i min tid isenkammer Seidenfadens forretning. Med sit sølvgrå hår og stoute skikkelse var han en leder, der havde overblik over både kunder og ekspeditricer.

Jeg går op ad trappen og kommer til vor lejlighed, det var den såkaldte "fine" trappe, hvor kun gæster skulle gå, vi børn måtte op ad den knirkende rådhustrappe. Jeg går på den igen, og for mit voksne blik er den i sandhed den fineste med sit massive gamle mahognigelænder ... trappen knirker endnu og mit gamle 68-årige hjerte vil gerne have et lille stop midtvejs til øverste etage, men nu er jeg vel oppe, og går ind i den samme lejlighed, som for 60 år siden - ingen forandring - kvistene, kinkelkrogene, pulterkamrene, væggene er der. Jeg gør store øjne og måske bliver de lidt våde. Det er kontorer nu, men jeg er i barndommens rige, og det er MIN lejlighed.....

Jeg springer op ad rådhustrappen med skoletasken i hånden, ivrig for at komme først til mor i køkkenet før mine søstre, så jeg får helt og udelt opmærksomhed om dagens hændelser på Marienlyst skole med Rigmor Helliis som lærerinde, min første gode erfaring som 7-årig uden for hjemmets tryghed. Første stop er kontoret hos far, som sidder optaget af kontorarbejde, så er det ind i gangen til viktualierummene, og så er der "skolestuen". Her standser jeg op, her er min fantasi og eventyrverden, men det var først og fremmest ligningskommissionen, som havde møde her. Der er sikkert truffet mange afgørelser om byens ve og vel her. Af-

Rådhuset med nabobygningen med Seidenfadens forretning set fra Politortorvet i Sct. Annagade.

gørelserne blev styrket med kaffe og godt smørrebrød, og det stod min mor for. Når der var byrådsmøde, var den stue lukket for os børn, men ellers blev det vor legestue og gav mulighed for at bruge sin fantasi. Der var ingen T.V., som kunne lukke for den kilde, men radio med høretelefon havde vi, og så alle stolene, som vi kunne bruge til hospital, klasserum for elever o.s.v., og min veninde og jeg havde altid en mulighed til at få vor læselyst slukket. Enten var vi patienter eller også lærerinder, som slugte Robinson Crusoe, Onkel Toms hytte og Gøngehøvdingen.

Vi havde også udsigt til politigården, og der åbnede sig en verden for os, som var spændende og mystisk. Vi kunne se fangerne, når de gik med deres natpotter hver morgen. Dengang var der ikke fangerum med toilet, og når vi fik et glimt af fan-

gerne i luftegården vakte det både medfølelse, angst og spænding. Jeg river mig løs fra både virkelighed og fantasi her i skolestuen, går op ad de få trappetrin til køkkenet, hvor min mor venter stor, rund og tryk. Vi kom altid hjem til tryk og fær dig mad. Maden fik vi rundt om det solide egetræs-bord i spisestuen med chatol, linnedskab og sybord. Fast møblement i den tid, tror jeg. Det lille trin fra spisestuen til karnappen og jeg har den fineste udsigt ned gennem Brostræde og måske ser jeg et par familier fra "hinsidan", som er på udflugt over Øresund. Ja, det var før svenskeinvationens dage i Helsingør. Jeg får også et glimt af den gamle Strandsti med romantiske bænke placeret med jævne mellemrum. Nu til dags er der lange køer af biler, som skal til Helsingborg.

Mellem spisestuen og den "fine" stue mangler

plys- og brokadeforhængene, men jeg kan vejen al- ligevel. Her er det fine mahognibord og skab, sofa og stole, som bare blev brugt til jul og ved festlige lejligheder. Nu står den "fine" stue hjemme hos mig i Norge, solid og mere velbrugt end for 60 år siden. Der er nu åbning fra denne stue til soveværelset, men jeg går ind min vanlige vej, fra den lange entre, hvor vi børn gled om kap på det bonede gulv - og så går jeg endelig ind i børneværelset, som rummer endnu flere minder. Det er ganske stort, men så måtte vi tre piger også dele det med hver vor seng, lektiebord og stole, og så pulterkammeret, hvor vi smed alt rod ind. I det hele taget er der pulterkamre overalt. Til børneværelset hører også udsigten til Sct. Olai kirke, og jeg får en lille fornemmelse af tristhed, den jeg altid følte som barn, når kirkeklokke- kerne ringede til begravelse... Så var der "rundetår- net". Alle, som er kendt i Helsingør og ved, hvor rådhuset ligger, har også set det lille tårn, som lig- ger øverst på kvistlejligheden. Her blev der drukket eftermiddagskaffe og udsigten over Øresund var jo et privilegium i en lejlighed på Stengade. Det blev også vor legestue nr. 2, når skolestuen var optaget af ligningskommissionen.

Jeg takker juristen, som har min spisestue til kontor og de andre kontordamer, som har "okkupe- ret" den "fine" stue og soveværelset. De aner nok ikke hvilke følelser og tanker jeg har ved dette be- søg, og det er med et vist vemod, jeg forlader min

barndom; døren til den har aldrig været låst, måske lukket godt i, nu er den kommet lidt på klem, det er muligt jeg åbner den igen en anden gang.

Villa Astræa, Enighedsvej 5, hvor forfatteren trådte sine første barnesko.

Gudrun Gilje, født 1921 i Helsingør. Datter af tid- ligere rådhusbetjent og alderdomshjemsbestyrer Otto Petersen. Gift og bosat i Norge. Ansat i Helse- og socialestaten i Strand kommune.

En “smededrengs” erindringer på godt og ondt i perioden 1941-1947

Af John Hansen

I dag hedder det - ud af skolen og hvad så - det tema var også gældende i 1941, havde man ikke evner til at komme på Helsingør højere almen-skole og få en real- eller studentereksamen, så skulle man have en håndværksuddannelse.

Det gjaldt også for mig, og jeg havde da også funderet over, hvad jeg kunne tænke mig at blive. Der var tre fag, jeg kredsede om, det var elektriker, bygningsmaler eller isenkræmmer. Jeg blev ingen af delene, jeg blev smedelærling.

I modsætning til de fleste af mine samtidige der kom i lære på Helsingør Skibsværft, så kom jeg i lære “ude i byen”, som det hed dengang, d.v.s. hos en privat mester.

Men inden det nåede så vidt at få en praktikplads - det hedder det vist i dag - så måtte jeg finde anden beskæftigelse, lærepladser var lige så svære at opdrive som i dag.

Jeg gik ud af skolen den 31. marts 1941, den 3. april fyldte jeg 14 år og den 6. april (Palmesøndag) blev jeg konfirmeret. Så fik jeg en uges sabbat, men påskens mellemkomst gjorde, at det blev to uger.

Gennem nogle bekendte fik jeg et job som arbejdsdreng på Gummifabrikken Tretorns råvarelager. Dette lager var placeret i kælderen og der var ingen vinduer, så arbejdet foregik i kunstlys. Dagslys så man kun i frokostpausen, eller når man var på forvalterens kontor for at hente ordresedler.

Arbejdet bestod i at transportere råmaterialer til produktionen, det meste var i pulverform, emballeret i poser og sække. For mig lille purk kunne det godt være et slæb, så jeg begyndte at kigge mig om efter et andet job.

Når jeg kørte hjem til fyraften, så lagde jeg ruten rundt om de 4 dagbladsredaktioner, der fandtes dengang, og så blev stillingsannoncerne i udhængskabene studeret flittigt, og en dag var der “bid”. Man søgte en arbejdsdreng på Hjort og Co.’s børstetræsfabrik, som lå på Karlskovs savskæreri på Gl. Bane-gårdsvej.

Hældet var med mig. Dagen efter skulle jeg til tuberkuloseundersøgelse på hospitalet i Fiolgade, så da jeg var færdig der, spurtede jeg op på Gl. Bane-gårdsvej og søgte arbejde. Efter et par dage fik jeg besked om, at jeg kunne begynde.

Tiden på børstetræsfabrikken var en god tid. Det var en dejlig arbejdsplads. De øvrige arbejdsdrengene var fine og hjælpsomme kammerater, som yngste arbejdsdreng blev jeg favoriseret på mange måder.

Jeg var oppasser for en ældre savskærer, der hed Sofus Hansen (farfar til operasanger Ove Verner Hansen). Sofus Hansen var handicappet, idet det var galt med benene, og han kørte i en trehjulet invalidecykel, en af dem der blev drevet med hænderne, dem ser man sjældent nu om dage.

Når Sofus Hansen kom om morgenen, skulle jeg stå parat, og så skulle jeg transportere cyklen hen til cykelskuret. Jeg måtte ikke køre i den, den skulle skubbes eller trækkes, og til middag skulle jeg igen hente cyklen.

Spisepausen var på en time og Sofus Hansen, der boede på Lappen, kørte hjem og spiste. Han kørte altid et kvarter før og kom igen en halv time til tre kvarter efter, det gav mig god tid til at sørge for materialer til opskæring og få fjernet det opskårne til videre forarbejdning.

Men en dag måtte det slutte. Min mor var i efteråret 1941 blevet enke, og det var en lille pension, hun fik efter min far, så hun måtte tage nogle småjobs ved rengøring og servering hos de veletablerede erhvervsdrivende i Helsingør. Et pænt tilskud til økonomien, vist også skattefrit, sort arbejde er ikke nogen ny opfindelse.

Disse småjobs havde også andre fordele. Når der havde været fest et sted, var det almindeligt, at køkken- og serveringspersonalet fik lov til at tage rester med hjem, køleskabe var jo ikke så almindelige på den tid, det kunne være et stykke steg, noget af desserten eller kransekage. Med nutidens sprogbrug var det - helt fedt - hvis der også var et par cigaretter

eller cerutter, sidstnævnte kunne rulles op og stoppes i piben.

Under en af disse sammenkomster kom min mor i forbindelse med min fremtidige mester, det var smedemester Jens Peter Poulsen, der havde værksted og forretning i Hovedvagsstræde. Det blev aftalt, at jeg skulle komme til en samtale, så han kunne se mig lidt an. Den pågældende dag iførte jeg mig mit konfirmationstøj, det var jo kun et år gammelt, neglene blev rensset og håret vandkæmmet, jeg tror aldrig før eller siden, jeg har været så høflig som under den samtale.

Efter nogen tid fik jeg besked om, at jeg havde fået lærepladsen, og jeg skulle starte den 30. april 1942.

Jeg mødte op på dagen iført nyt arbejdstøj, hvortil var brugt nogle tøjmærker samlet hos familien, nye træsko og en af min fars blankskyggede kasketter, hvor lodsvæsenets emblem var fjernet. Mester tog imod og præsenterede mig for mine fremtidige lærlingekolleger og de svende, der var på værkstedet.

Herefter gik vi en tur på "virksomheden", hvor jeg fik forevist lagerkældrene, forklaret de forskellige maskiner og værktøj og ikke mindst fik jeg formaning om at spare på elektriciteten, der var rationeret samt på smedekullene, og så blev der tid til en cykeltur rundt på nogle af de arbejdspladser, der lå rundt omkring i byen.

Da det blev fyraften, var jeg lige så ren, som da jeg mødte om morgenen, det kunne jeg som smedelærling ikke være bekendt, så jeg lod tilfældigt hånden glide hen over vangerne på drejebænken og "pjattede" lidt med soden fra essen, så var det i orden, enhver kunne dog se, det var "sminke".

Mandskabsstyrken bestod af 8 svende, hvoraf de to var fast engagerede på h.h.v. Helsingør gasværk og Wiibroes Bryggeri, to lærlinge foruden mig selv, en kontordame og periodevis en arbejdsmand. "Transportsektoren" var to af mesters aflagte cykler, han havde været garder, så der var langt for mig ned til pedalerne. Endvidere en cykelanhænger og en trækvogn. Firmaets lille ladvogn var klodset op af mangel på benzin.

Som yngste lærling havde jeg visse opgaver, der skulle passes. Jeg skulle sørge for, at lagerkældrene blev åbnet og lukket, passe centralvarmefyret, der

blev fyret med tørv, d.v.s. om lørdagen fik jeg lov til at blande koks imellem, fordi familien skulle have det ugentlige bad.

Asken fra fyret skulle bringes op. Til mesters svigerforældre, der boede i en sidebygning, skulle der hver dag bringes 2 kurve tørv, asken sørgede de selv for. En gang om ugen skulle fortov, rendesten og gårdsplads fejes, hjemkomne materialer skulle lægges på plads m.v. Byærinder for mesters kone kunne også forekomme, men jeg måtte ikke gå i byen for svigerforældrene, det snød jeg mig til, for der faldt altid en drikkeskilling af og hvad - timelønnen som lærling var 8 øre, altså en ugeløn på 3,84 kr.

Men det blev da også til smedearbejde. Det var jo under krigen og gassen var som el rationeret, så der skulle findes alternativer, og det blev "Spareovnen" nærmest en formindsket kakkellovn med komfurringe for oven. De fandtes efterhånden i et hvert hjem, og hvor der ikke var skorsten kunne man se dem på altanen.

En del ovne blev fremstillet på værftet, men ikke alle havde forbindelser her, så vi producerede ovne, og de blev solgt lige så hurtigt, de var færdige.

Nu skal det siges, at min væsentlige medvirken var at fremstille askeskuffer og ringkroge. I starten havde vi gode materialer til askeskufferne. Da det slap op købte mester gamle autoplader og skufferne blev leveret med autolakken på, så der var visse steder, der de første dage efter nyanskaffelsen havde en "herlig" duft af brændt maling, men vi hørte aldrig klager.

Nu skal jeg ikke berette om hele min læretid, men trække nogle oplevelser ud som jeg særlig har fæstnet mig ved, og da de tre første læreår var under besættelsen, så var de nok de mest begivenhedsrige.

Jeg var inde på firmaets "transportsektor" bl.a. trækvognen, den har jeg trasket mange kilometer med, og min længste tur skal jeg gengive her.

Min mester havde en onkel, der var blikkenslagermester i Fredensborg, og han havde fået et større arbejde på Hotel Store Kro, men var ikke begejstret for at ansætte svende for en kortere periode, så han lånte et par hos mester.

De skulle have deres værktøjs- og svejsekasser, ilt og gas og nogle materialer transporteret til Fredensborg. Mester forsøgte at få fat i en vognmand, men de få der havde gummi på vognen havde rige-

ligt at køre med.

Det blev så min lod at køre med trækvognen til Fredensborg. Jeg startede om morgenen med alt habenguttet og på toppen min cykel. Det gik hen ad Stengade og op ad Kongevejen. Jeg tror det var i november måned, og da jeg var nået midt op på Hestens Bakke, så frøs jeg gudsjammerligt om hænderne.

Jeg kom i tanke om, at min mor lige havde anskaffet sig et par skindluffer syet af rester og med foer. Jeg parkerede trækvognen midt på bakken, gik og løb tilbage til byen, jeg boede i Gyldenstræde, fandt lufferne, tilbage til trækvognen og så ud over "bakkerne"- jeg var fremme ved ca. 14-tiden. Efter aflæsningen lod jeg vognen stå i Fredensborg og cyklede med svendene hjem til værkstedet.

Næste dag cyklede jeg tilbage, smed cyklen på trækvognen og traskede hjem. Det skal siges, at lufferne ikke så godt ud efter den tur, og jeg var ikke særlig populær derhjemme.

Mester havde mange gode solide kunder. Jeg har nævnt gasværket og bryggeriet, men også andre kommunale institutioner som rådhuset og kommunale ejendomme, Hotel Marienlyst, Kronborg, der var "delt" i Slottet og kasernen. Slottet hørte under indenrigsministeriet og kasernen under det, der dengang hed krigsministeriet, og selv om det var mester imod, så var vi tvunget til at arbejde på kasernen medens tyskerne var der.

Den tyske vagt ind til Kronborg var helt ude ved det, der i dag hedder Kronborgvej, og for at komme ind skulle der vises legitimationskort, ikke alene det danske, men også et tysk, og det blev udstedt af kommandanten på Kronborg, forsynet med hans underskrift og med et stempel, der viste den tyske ørn med hagekorset under. Vi var ikke særlig begejstret for at rende rundt med det, dog havde jeg fordel af det et par gange.

Den ene gang var den dag "Wienerbarnet" blev skudt ud for Acciseboden på Stengade. Jeg var om aftenen på besøg hos en kammerat i Allegade og min mor hos en søster i Kongensgade, og vi havde aftalt, at jeg skulle "smutte" forbi og så skulle vi følges ad hjem.

Da vi nåede til Axeltorv var der razzia, hvor tyskerne var ved at undersøge en taxa. Vi blev råbt an og afkrævet "Ausweis", og her trak jeg begge kort

op, og vi fik lov at passere. Vi gik ned ad Stjernegade, men på Stengade ud for restaurant Casino, der hvor Irma nu ligger, blev vi igen standset og her gentog jeg "tryllesnummeret" med begge kort.

En gang senere fik jeg brug for det. Det var under en razzia på kaffebaren, der lå i forbindelse med Hotel Skandia på Jernbanevej.

Gestapo Juhl havde fået et tips om, at en flok værftslærlinge ville invadere kaffebaren, når de gik fra Teknisk skole. Ved et tilfælde kom jeg til kaffebaren næsten samtidig, og et øjeblik efter rykkede gestapo ind. Jeg benyttede mit kort fra Kronborg og fik lov til at gå.

I forbindelse med firmaets arbejde på Kronborg kaserne var der en "sag", som jeg aldrig har fået rede på. En af de unge svende havde i lang tid foretaget reparationer på kasernens varmeanlæg, og da et af mine jobs også var at køre ud med ugelønnen, så var jeg selvfølgelig også på Kronborg med hans lønningspose. Jeg fandt ham næsten altid på loftet over hovedbygningen.

Her var der et brevdueslag og et uniformsdepot, og det blev passet af en østriger, der var indkaldt til tysk militærtjeneste, men han var bestemt ikke nazist. Det skal her tilføjes, at den unge svend og østrigeren ikke røg, det kom mig til gode, så jeg købte mange billige cigaretter af østrigeren.

Gl. Banegårdsvej 4. Den tidligere fabriksbygning, V. Hjorth & Co's trævarefabrik.

Da den unge svend var færdig med sit reparationsarbejde blev jeg sendt ud med trækvognen (der var den igen) for at hente værktøjskasse, materiale m.v., og da vi havde læsset, kørte jeg ud gennem vagten uden nogen kontrol.

Nogle dage efter, hvor mange husker jeg ikke, mødte den unge svend ikke op på arbejdet. Efter nogen tid fik vi at vide, at han var taget af tyskerne under en jernbanesabotage i Jylland - iført tysk uniform.

Nu undrer jeg mig over om jeg, da jeg kørte gennem vagten, har haft uniformen gemt i værktøjsskasserne, et spørgsmål som jeg ikke har kunnet få verificeret.

I slutningen af 1942 eller starten af 1943 købte Aage Stentoft Hotel Marienlyst og iværksatte en større ombygning og modernisering af hotellet.

Min mester fik arbejdet med at renovere varmeanlægget og forskellige andre smedearbejder. Jeg blev her sat til hjælp for de svende, der skulle udføre arbejdet, det var en dejlig tid. For at fremme færdiggørelsen af arbejderne på hotellet, så det kunne stå færdigt til sæsonen 1943, blev håndværkerne "smurt" på forskellig måde, som jeg ikke skal komme nærmere ind på, da det vil føre for vidt.

Der blev på hotellet opstillet 2 nye kedler til erstatning for de gamle, de skulle passes af en af hottelkarlene, men han havde ikke meget flair for det, selv om jeg havde givet ham en grundig instruktion; det skal nævnes, at der kun blev fyret med tørv.

Fra hotellet blev der klaget over, at der manglede varmt vand på værelserne og i køkkenregionerne. Jeg blev flere gange sendt ud og "bankede" temperaturen op på 80 grader ved nogle små "fif". Det medførte, at inspektøren spurgte mig, om jeg ikke ville passe fyret om aftenen, og da jeg blev tilbudt 5 kr. pr. aften (mere end en ugeløn) slog jeg til; søndag blev betalt med 10 kr.

I løbet af sommeren 1943 rykkede Hornbækrevyen ind i teatersalen og ved premieren var der et værre kaos med cykler. Der var jo ingen, der kunne køre i privatbil. Det gav en anden og mere vaks hottelkarl og mig ideen til at indrette en cykelstald under bygningen, der rummede opvasken.

Vi fik inspektørens tilladelse og tog den formidable sum af 25 øre pr. cykel. Der var nogle, der

mente, at deres engelske clubcykler ikke var sikrede for dette beløb, så vi hævdede beløbet til en krone. Det blev dog inspektøren for meget, så vi måtte sænke den til halvtredsøre, men det var alligevel en god indtægtskilde og skattefri!

Lykken varer ikke evigt. Efter den 29. august 1943 blev Marienlyst interneringslejr for danske officerer. Jeg fortsatte til hen i september med at passe fyret, og så holdt jeg op.

For de mange penge, der blev tjent den sommer, blev der bl.a. investeret i en ny cykel og mod en ekstrabetaling blev den forsynet med gode dæk, nogle penge blev brugt til ekvipering og resten blev klatret væk.

Helsingør Gasværk, her havde jeg, om ikke den daglige gang, dog ret hyppigt ærinder, da værkstedet udførte en del arbejde for værket, og der var til stadighed en svend udlånt til at udføre reparationsarbejder.

For mig var det en stor oplevelse at se, når gasværksarbejderne slagede retortristen ud om morgenen, disse store rødglødende slagge fascinerede mig, og jeg kan den dag i dag se dem for mig.

Et andet "højdepunkt" på gasværket var at komme op på toppen af retorten, hvor den vagthavende maskinist sad og førte journal, og se udsigten! Man kunne se fra Kullen og til Helsingborg, ud over Nordhavnen og den tyske torpedostation, der var indrettet på det tidligere Tivoli.

En enkelt ting mere var den hånddrevne søjlebo-remaskine, der stod i værkstedet, den havde vertikalt svinghjul, og når den først var kommet i omdrejninger var den næsten ikke til at standse. Dengang var det fartglæde for mig, jeg ville gerne i dag vide om den er gået til skrot eller om den er havnet på Teknisk Museum?

Jeg har tidligere nævnt Wiibroes Bryggeri, det var også et af firmaets gode kunder, og her var der også fast stationeret en svend, i perioder 2 svende, og vi lærlinge blev også sendt over som medhjælp.

Når jeg om fredagen blev sendt ud med lønningsposerne, så tilrettelagde jeg min tur, så jeg kom sidst til Wiibroe, ikke fordi jeg fik øl, men fordi jeg altid fik besked om at gå op til forvalteren og få en sodavand. Det var gerne en Messina med saccarin og så vidt jeg husker, var der noget rødt på etiketten, der indikerede, at der var sødestof i.

Selv om portoen den gang ikke var så høj som i dag, så sparede mester porto ved at lade os lærlinge køre ud med regninger, også til Wiibroe. Når man kom ind på kontoret og afleverede kuverten, var der altid en venlig dame, der spurgte, om man ikke ville have en sodavand, jo selvfølgelig!

I påsken kørte kollonnerne ikke på bryggeriet og skærtorsdag, langfredag og påskelørdag var håndværkerne i fuld sving med at foretage reparationer overalt. Vi lærlinge blev tilbudt at være med i disse påkestop, og da der den gang ikke var noget, der hed betaling for skæve helligdage, så var det en ekstra indtægt, og så var der det, at om eftermiddagen påskelørdag var bryggeriet vært ved et smørrebrødsbord og i den alder kunne man tage godt fra.

Det er ikke mere end et par dage siden, jeg passerede det gamle malthus, som eksisterer endnu, og jeg kikkede op på det høje aftræk. I 1943, tror jeg,

blev det udskiftet, og det blev boltet sammen. Da jeg ikke var af de store, blev det mit lod at kravle ind under "kalotten" og stikke bolte i og holde kontra. Når man tænker på de sikkerhedskrav, der stilles i dag, så forbavser det mig, at vi kunne klare det med nogle stiger, flager, skruetvinger og tovværk. Og så over til noget helt andet. Med en læreplads fulgte også, at man skulle følge undervisningen på Teknisk skole. Det var aftenskole, selv om man den gang snakkede om dagskole, men den kom ikke i min tid.

Undervisningen foregik på Teknisk skole på Sdr. Strandvej fra 15. september til 15. april, 5 dage om ugen fra kl. 18.15 til 20.00. De to første år gik man i blandede klasser, derefter i fagklasser.

Efter skoleårets begyndelse i 1943 beslaglagde tyskerne skolen, og vi fik en kortvarig fritagelse for at gå i skole, indtil man havde fået indrettet nødsko-

"Acciseboden" i Stengade, senere Slagterstiftelsen, hvor "Wienerbarnet" blev likvideret i 1943. Skudhullerne ses i muren. Nu nedrevet.

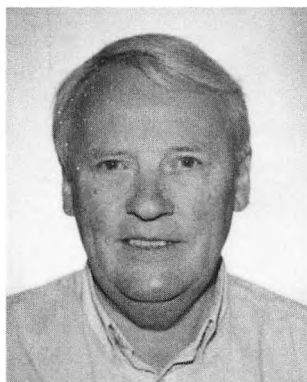
le på skolen i Marienlyst Alle i bygning 5. Denne bygning kunne dog ikke rumme alle eleverne, så der måtte en deling til. Det betød, at de ældste klasser fik mandag, tirsdag og onsdag fra kl. 18.00 til 21.00 for at få timer nok og de yngste elever, hvor jeg hørte til gik torsdag, fredag og lørdag også fra kl. 18.00 til 21.00.

Det betød, at vi aldrig kunne komme i biografen de aftener, hverken til kl. 19 eller 21 forestillingen. Det kneb også at nå til bal kl. 20 om lørdagen, men opfindsomheden var stor. Sygemelding var mest almindeligt, men der var også nogle friske elektrikerlærlinge, der kunne fikse installationerne eller behændigt klare en mastesikring på deres specielle måde. Skete det, gik der flere timer inden der kom strøm, og så fik vi fri.

En aften, vi sad på skolen, blev der blæst luftalarm, og vi styrtede alle ud af dørene for at nå hjem, men nej tak. Ved hoveddøren stod Erting, tømrermester/vicebrandinspektør og lærer sammen med 2 faglærere, og vi blev alle sammen gennet i beskyttelsesrum.

Beskyttelsesrummet var indrettet i skolens baderum og var udvendig sikret med trækasser, der var fyldt med sand, dog var den ene udformet som et U, så der kunne komme luft ind.

Vi var vel 100 elever, og de to faglærere havde taget plads på trappen uden for baderummet, fordi der inde i rummet var larm og det gad de ikke høre på. Lidt efter lidt stilnede larmen af og på et tidspunkt blev lærerne mistænksomme, ikke uden grund. Da de kom ind i baderummet var der højst 10 tilbage, resten havde forladt rummet gennem vinduet og svinget sig over den U-formede sandkasse.

John Hansen, født 1927 i Helsingør. 7 års skolegang. Skolen i Marienlyst Allé. Arbejdsdreng. Smedelærling. Håndværker. Maskinist. Driftsassistent. Afdelingsleder for driftsafdeling. Pensionist.

Tiderne blev sværere og sværere, men endelig nåede vi til 5. maj 1945. Den lørdag morgen stod mester og tog imod os med et håndtryk, både svenne og lærlinge. Så blev vi budt på morgenkaffe og et glas, som jeg ikke husker hvad var, og så gav han os alle fri med fuld løn.

Jeg var efterhånden "avanceret" til ældste lærling, og det betød mere selvstændigt arbejde og fra maj 1945 og frem til sommeren 1946 var der ikke nogen særlige sindsoprivende episoder, men så skete der noget.

Jeg kom en dag hjem på værkstedet med favnen fuld af materialer, og på værkstedet stod der en af de ældre svenne og svejsede tyndplade. Jeg kom til at skubbe til ham, så han brændte hul i pladen. Han blev så irriteret, at han stak den glødende svejsetråd ind i ryggen på mig og det gav selvfølgelig anledning til diskussion. Jeg forlangte en undskyldning, og det ville han ikke give, så jeg gik til lærlingeklubben og klagede, det faldt min mester for brystet, og vi blev for alvor uvenner.

Et par dage efter meddelte jeg mester, at jeg ikke ville komme mere og jeg blev væk. Efter en måned fortrød jeg, men da ville mester ikke have mig tilbage, så for at få mit svendebrev måtte jeg tage den sidste tid på Helsingør Værft, og den 25. april 1947 kunne jeg kalde mig smedesvend.

Selv om jeg kun har arbejdet få år ved håndværket og siden har haft administrativt arbejde, så er jeg glad for, at jeg fik en uddannelse, en chance som mange ikke fik.

Nu hvor jeg er gået på frivillig pension, har det været mig en glæde at kunne bidrage med mine oplevelser gennem 6 år, år præget af både sorg, ondskab og glæde.

Jeg en tilflytter

Af Søren Hornum

Første gang jeg besøgte Nordsjælland var i 1932. Jeg kom fra Frederikshavn med den gamle damper Melchior, og det var natsejlads og på dæksplads, selvfølgelig. Om morgenen, da vi rundede Kronborg, stod jeg og stirrede ind på dette ærværdige gamle slot, som jeg skulle komme til at holde så meget af. Vel kom jeg ikke ude fra den store verden, men alligevel. Jeg havde vel hørt eller læst noget om, at det skulle være en højtidelig fornemmelse at have Kronborg om styrbord igen.

Jeg tog et billede af Kronborg med mit lille Kodak fotoapparat til 7,50 kr. hos boghandleren i Brødstrup. Jeg har dette billede endnu; det er vel ikke verdens bedste, og jeg har senere taget meget bedre billeder af Kronborg, men det fra hin morgen i 1932 er nu blevet et klenodie for mig.

Vi ankom til København, og efter et par dages ophold her, startede jeg på min cykeltur ad Strandvejen mod Helsingør. Jeg kom i selskab med en ung solskoldet tysker, der agtede sig til Sverige, og vi havde en dejlig tur på denne lyse sommerdag. Jeg anede ikke den gang, at jeg skulle komme til at køre denne strækning i hundredevis af gange de følgende mange år.

I Helsingør sagde jeg farvel til tyskeren og begav mig ud til Kronborg. Slottet var vistnok for ret nylig blevet åbnet for turister. Militæret havde jo været indkvarteret på selve slottet indtil 1926, og der gik så nogle år med at udslette sporene og føre slottet tilbage til dets storhedstid.

Jeg sagde farvel til Helsingør den samme dag; jeg skulle videre ud i fædrelandet på min cykel med telt og sovepose og køkkengrej, og der er jo da også mange andre smukke egne at se på i vort lille land.

Men så i 1934 kom jeg igen til Helsingør og til Kronborg. Det var som elev på fodfolkets "Kornet- og sommerkorporalskole". Vi boede ikke på selve slottet, men i de bygninger, som militæret vistnok har endnu. Skolen varede fra april til november, og det blev en dejlig sommer med masser af sol og

frisk luft og mange oplevelser. Fritid var der ikke meget af og slet ikke i den første tid, men vi havde jo også selskab nok, kedeligt blev det aldrig.

Allerede den første søndag var vi alle sammen til gudstjeneste i slotskirken, og alle skolens lærere var med og alle i vort fineste puds. Jeg følte det meget smukt og højtideligt, og mon ikke slotspræsten har glædet sig over at se en så gudfrygtig garnison?

Men hvordan han har båret sig ad med at holde hele menigheden vægen, ved jeg ikke, men enhver ved jo da, at en soldat falder i søvn, når han skal sidde stille ret længe.

Nå, jeg tror nu ikke, at ret mange af os gik ret tit i kirke, men een gang havde jeg og en kammerat aftalt, at vi ville til gudstjeneste i den katolske kirke; den så så flot ud, og vi var jo søgende unge mennesker og nysgerrige efter alt nyt. Altså gik vi. Vi var gardere og skulle bære blå uniform og bandoler og sabel, når vi havde fri, og som enhver jo ved, ses gardere tydeligt blandt civile mennesker, og to gardere ses mere end dobbelt så meget som een, så vi havde en tydelig fornemmelse af, at alle i kirken drejede hovedet og så på os. Det gjorde de nok også. Vi anede ikke, hvordan man forholder sig i en katolsk kirke med hensyn til at knæle og sådan, men vi var da besluttede på ikke at blamere os, så vi skævede efter de andre og gjorde som dem, og vi havde da været beskedne og taget plads langt tilbage i kirken.

Vi slap vistnok fra det med æren i behold, men vi lovede hinanden, at vi ikke mere ville prøve på noget så ukendt for os. Så gik det jo bedre søndag aften, når vi dansede ude på Sommariva. Der var vi på hjemmebane, og der var mange søde piger i Helsingør - også den gang. Vi havde ikke mange penge; vi fik 50 øre pr. dag i løn, men vi kunne da godt sidde en hel aften over een bajer til 70-75 øre (med slæv) og tjeneren så ikke skævt til os. Hvor der kommer soldater, kommer der også piger, og så kommer der jo også en del "civile beder", som havde flere penge, så vi hjalp vel med til at holde forret-

ningen i gang. Men så var der jo altså det, at vi skulle være hjemme og i seng kl. 24.00, og allerede en halv time før måtte en rask soldat bryde op, og så var det jo rart, hvis man havde aftalt med en pige, at hun skulle følge een hjem. D.v.s. så gik det i strakt karriere med pigen ved hånden ud til Grønnehave, hvor der så lige kunne blive tid til et godnatkys i mørket.

Da stod man ikke ugenert og gnavede hinanden i ansigtet ved højlys dag og på åben gade, som de unge nu om stunder. Det er jo det skinbarlige menneskeæderi, synes jeg. Vi vidste heller ikke så meget om den tekniske side af sagen. De film, man så den gang, lærte os ikke så meget, så hvordan skulle vi være så avancerede, som de er nu. Men vi havde det nu dejligt alligevel.

Hverdagen kunne være barsk nok på skolen; man kunne let blive "knaldet", som det hed, og så var der ingen frihed lørdag og søndag, men bare en straffevagt i et klasseværelse eller en samlingsstue eller også oppe på Flagbatteriet, som var åbent for besøgende den gang.

En hel søndag i et klasseværelse, når de andre var ved stranden og på Sommariva, det var just ikke nogets livret, men en vagt på Flagbatteriet var ikke så dårlig. Det skete for mig to gange, at jeg havde været en ganske lille smule uartig; jeg ved ikke så nøje med hvad, men der skulle som sagt ikke meget til. Men hver gang blev jeg knaldet, og hver gang var jeg heldig at få straffevagt på Flagbatteriet. Man gik så der og passede på, at gæsterne ikke ridsede deres navnetræk i de ærværdige gamle kanoner, og nu og da kom der så en gammel soldat og listede en lille mønt eller en cigaret ned i ens patrontaske.

Der var aldrig patroner i de tasker om søndagen, men når man kom ned efter sådan en søndagsvagt, var der ofte en helt god dagløn i tasken. Alle vidste jo, at soldaterne var dårligt lønnede, og så var der også det, at man havde en vældig god og stærk kikkert i en rem om halsen. Den måtte man naturligvis ikke låne ud, men blot man stadig havde remmen om halsen, så kunne det lige gå an.

Mange besøgende fik et lille kig ud over sundet og over til Helsingborg, og mangan en cigaret og/eller lille mønt var belønning herfor. Ja, engang kom der en guide med et lille selskab af udlændinge. Der var to damer, som gerne ville fotografere

sammen med soldaten, og det var jo mig, og den fornøjelse undte jeg dem da gerne, og bagefter forærede den ene af damerne mig en lille figur.

Det var en hest skåret i elfenben, (man kendte ikke plastic den gang), og den var nok til at hænge i en urkæde, som man brugte det den gang. Jeg havde den i mange år, men nu ved jeg desværre ikke, hvor den er, men jeg husker, at før selskabet gik, kom guiden hen til mig og sagde, at den ene af herrene var landbrugsminister i Ungarn, var det vistnok, og damerne var hans frue og datter.

Nå, nu var det ikke altid, man bare fik en så ideforladt straf, som en søndagsvagt trods alt er. Ja, jeg husker en gang, vi var lige startet på en øvelse ud ad Nordre Strandvej mod Hornbæk. Vi kendte turen. Så længe der er huse langs vejen, sker der ikke noget særligt; det er først, når man kommer længere frem, der kan blive liv over øvelsen. Så kommer der imaginære panservogne eller flyvere, alle er fjendtlige, og så begynder kampen og den motion, som eleverne har så godt af, men til at begynde med går man altså bare der og hører på et opbyggeligt foredrag af en befalingsmand om eet eller andet relevant emne; men så er der jo også så meget at kigge på, og alt det, der bliver fortalt, ved man jo alligevel, og så kniber det med at se interesseret ud, og jeg havde nok kigget efter smukke haver eller piger, for pludselig brølede premierløjtnant Schalburg, for ham var det, at nu skulle han o.s.v. o.s.v. lære mig at være opmærksom, nu skulle jeg gå i yderste geled, og så skulle jeg aflæse alle numre på alle biler, som passerede os herfra og til Hornbæk. Ja, tænk engang. Sådan var det altså dengang - i 1934.

Vi kunne gå marchkolonne på Nordre Strandvej uden at være ret meget til hindring for trafikken, som så måtte nøjes med den halve kørebane, og der var ikke flere biler, og de kørte ikke hurtigere, end at jeg kunne nå at aflæse numrene og råbe dem op. Og det gjorde jeg. Jeg vrælede af mine lungers fulde kraft både bogstav og nummer for hver bil, så det hørtes vidt omkring. Det var nu heller ikke så svært, som det måske lyder i dag. Alle biler fra Frederiksborg amt havde bogstav B, københavnerbilerne havde K og fra Københavns amt var det A, og der var vist aldrig mere end eet bogstav og tre cifre, men alligevel. Sjovt var det, og sjovt blev det. Når jeg istemte mit vræl, blev det som regel hørt af bili-

sten, som jo nok troede, at der var noget galt. Der blev bremsset, og sagens rette sammenhæng opklaredes, når bilisten så og hørte, at hele delingen lo af fuld hals. Schalburg gik foran, han vendte sig ikke om, men man kan godt se på ryggen af en mand, når han ler og skuldrene ryster. Han var nu en festlig fyr, ham Schalburg, kun kedeligt, at han fik en her-ostratisk berømmelse, før han fik den soldaterdød, som han jo selv søgte. Han var russer af fødsel.

Nå, men efter min soldatertid kom jeg til at bo i Gentofte, og det nu også et dejligt sted på vort landkort. Næsten 40 år boede jeg/vi der, for nu blev jeg gift, og så er det jo VI. Men vi kom dog nu og da til Helsingør. Min kone havde været elev på Den internationale Højskole, og jeg havde jo en del af min soldatertid i Helsingør, så vi var ligesom hjemme her også, og da jeg blev pensioneret i 1975, og vi skulle forlade min tjenestebolig, var det helt naturligt for os, at vi skulle bo i eller ved Helsingør. Vi havde i god tid sikret os et hus i Snekkersten, og så skete der det, at jeg et pensionistjob som kustode på Kronborg. Jeg fik fem dejlige år der. Det var lige- som en ring var sluttet.

Og Øresund, det dejlige vand, som nu i over 300 år har været grænse mellem Danmark og Sverige, det er jo et pragtfuldt aktiv for Helsingør selv nu over 100 år efter sundtoldens ophør, for hvad ville Helsingør være uden øresundstrafikken og uden svenskere, som kommer over og handler og bringer svensk valuta til byen og køber toldfri cigaretter og øl undervejs. Og for alle os lystfiskere er sundet jo en del af vor tilværelse. Min far tog mig med på fisketur efter ørreder i Gudenå, da jeg var dreng, og jeg blev ramt af lystfiskerbacillen og har ikke kun- net blive af med den siden.

Nu er det ikke ferskvandsfiskeri for mig mere. Øresund drager, og det er nok. Der er jo nogle skibe, som sejler ud næsten hver dag med lystfiskere, og selv om man ikke altid fanget noget, der er værk at prale af, så kan man altid have en dejlig dag på sun- det. Blot der ikke er tåge. Det har jeg skrevet en lille sang om engang, den følger her, og den synges på melodien "Jeg elsker den gamle, den vaklende røn- ne":

Til Tina

Jeg elsker en ældre, lidt bredbaget dame,
og det er der også nok andre, der gør,
for charme det har hun, og glad og fornøjet
hun nyder sit otium i Helsingør.

Hun er een af havnens lidt fugtige damer,
som Sigfred besang, da han vandred på jord,
så gæstfri og villig, på hverdage billig,
men ærlig og kærlig, gå bare om bord.

Hun dufter vel ikke af eau de cologne,
af dameparfume, Chanel nummer fem,
men forårets dufte, som Sigfred besang dem,
kan lokke hos kunderne længslerne frem.

En gang var hun ung, hun var glad og forvoven,
hun rejste med søfolk fra havn og til havn,
og vejrbitte mandfolk med barkedede næver
har tumlet med hende, hun tog dem i favn.

Men ungdommens dage får altid en ende,
de nye modeller vil sejre til sidst,
og pigen fra Fakse, skønt een af de vakse,
hun endte i sundbyen som pensionist.

Men når jeg besøger min gamle veninde,
jeg synes, hun stadig er ung og så frisk,
for hun har en hobby, som mænd kan gå op i,
vi sejler på sundet og fanger lidt fisk.

Så sker det, hun dypper lidt rigeligt tuden
og slingrer en kende, men det tar' vi med,
og finder vi frem til de givtige steder,
så kommer det spændende, mon der er bid.

Så beder vi fromt til de høje astrale,
de himmelske magter om fisken, der gør
at end ikke jeg, når jeg siden skal prale,
behøver at lyve så meget som før.

Jeg elsker den gamle agtværdige dame,
der glæder så mange i havn og på sø
i godt vejr og skidt vejr ærbødigst jeg sender
min hilsen til "TINA" - den ærbare mø.

(tilegnet det gode skib MS Tina af Helsingør).

Ude i Snekkersten boede Sigfred Pedersen i sine sidste år; vi var naboer, men det er nu ikke derfor, jeg har nævnt ham og hans produktion i sangen, men han holdt også meget af Øresund, og selv som stenbromenneske var og blev han naturelsker. Jeg synes, vi havde noget til fælles her.

“Med Kronborg om styrbord igen”, det betyder jo simpelthen at være hjemme igen, og er vel egentlig et udtryk for hjemve, og lidt hjemve kan man vel nok få, når man er ude i den store verden, selv om det ikke er så længe. Ja, selv en almindelig charterturist kan vel få nok af sol og varme og længes hjem efter lidt frisk luft og en kold bajer, og er man fra Helsingør, ja så går tankerne jo derhen, og sandt er det, som Hostrup skriver; “Man må ud for at se ind ad sine egne vinnever”. Det har jeg også skrevet en lille sang om; den kan synges på melodien “Skamlingsbanken”, og den følger her:

En hyldest til Wiibroe

Langt mod syd hvor solen ørkensandet bager,
siddet Hansen ensom og med sorg i sind
tørre knirkelyde kommer fra hans strube,
og en tåre lister ad hans brune kind.
Ak, nu er han uden øl og langt fra hjemmet,
og han længes mod den kære danske strand,
og en længsel efter øl har han fornemmet,
som Saharas ørken længes efter vand.

Her er nok af sol og vin og kønne piger,
som vil danse og vække hans attrå,
de forstår jo bare ikke, hvad han siger,
og hans dybe længsel kan de ej forstå.
De har skænket rom og vin i lange baner,
mange skønne drikke har de båret frem,
men hans lille ølhund hænger slemt med halen,
og den klynker, den vil meget hel're hjem.

Nu en tågesky for måneseglen glider,
ukulelens kælnetoner tager fat,
de kan vække elskovslyst i kønne piger,
der er romantik i sydens lune nat,
og de sorte piger vugger sødt i dansen,
prøver på at få den rette stemning frem,
men det hjælper næsten ikke på hr. Hansen,
han har øltørst, han vil også hel're hjem.

Han får sagt, at han vil hel're ha' en bajer,
men de kommer blot med stadig mere sprut,
han kan ikke slukke tørsten, som han plejer,
men nu skal det altså også være slut.
Ja, i morgen klokken fem, når flyet letter,
vil han flyve frem mod lyset som et møl,
ja, som svalerne mod Nordens lyse nætter
:/: hjem til HELSINGØR OG WIIBROE's
gode øl:/:

Søren Hornum, født 1912 i Brædstrup. Opvokset på landet. Landarbejde. Ansat ved Gentofte kommune i 38 år, deraf 25 år som skolebetjent. Kustode på Kronborg 1975-79. Bosat i Espergærde.

Hornbæk 1945

Af Kaj Eusebius Jacobsen

Jeg kom til Hornbæk en iskold januardag i 1945, da jeg havde fået kaldsbrev til stillingen som overlærer ved Hornbæk skole. Overlærer var noget andet den gang, end det er i dag. Overlæreren var skolens leder. Titlen blev senere ændret til skoleinspektør.

Der skulle være modtagelse af den nye overlærer i skolens gymnastiksal, hvor alle børn og mange forældre var samlet. Alle lærerne var der naturligvis også. Vi var fem den gang, og elevtallet var omkring 175.

Det var skolekommissionens formand, overportør Larsen, Snekkersten, der bød velkommen, og jeg husker, at i sin velkomsttale forklarede han, at han havde undersøgt, hvor jeg havde virket tidligere. - "Hr. Jacobsen har altid søgt til vandet", sagde han. "Først var han lærer ved Farum private realskole. Det var ved Furesøen. Men det var jo ferskvand. Så kom han efter en halv snes år til Holbæk. Det var ved Isefjorden. Men det var jo brakvand. Nu er han efter yderligere en halv snes år kommet til Hornbæk, som ligger ved Øresund, hvor en rigtig torsk kan trives!"

Jeg tror såmænd ikke, han selv var klar over, at han var morsom på min bekostning, og forsamlingen reagerede heller ikke, men jeg besluttede mig til at ville trives så godt som en rigtig torsk, og det har jeg gjort siden - bedre end torskene i Øresund, der jo ikke har det alt for godt i vore dage.

I februar lukkede sognerådet skolerne i kommunen, og jeg tog tilbage til Holbæk til min familie.

I marts vendte vi tilbage til Hornbæk efter at have solgt vores hus i Holbæk og købt et i Hornbæk.

Så begyndte dagligdagen. Nu skulle jeg lære lærere og elever ved skolen at kende. Og skolemynighederne! Hvad de sidstnævnte angår, havde jeg en besynderlig oplevelse. Det viste sig, at jeg ikke kunne foretage noget indkøb, uden at jeg skulle udfylde en dertil indrettet blanket i tre eksemplarer med angivelse af, hvad jeg ønskede at købe. Med den skulle jeg henvende mig hos det af skolekom-

missionen ved Hornbæk skole tilforordnede medlem. Han skulle så afgøre, om indkøbet var rimeligt, og hvis han fandt, at det var tilfældet, gav han blanketten en påtegning, hvorefter jeg med det ene eksemplar kunne gå til boghandelen og få udleveret det ønskede skolemateriel. Jeg husker, at det i dette første tilfælde drejede sig om et dusin blyanter. Boghandleren var nærmest flov på kommunens vegne og fuld af undskyldninger over den forvoldte ulejlighed.

Efter den oplevelse gik jeg hjem og skrev et brev til Tikøb Sogneråd, hvori jeg udtrykte min forundring over, at skolernes pedeller kunne købe frit, hvad de skønnede, de havde behov for til skolens rengøring m.v., men skolernes ledere skulle underkastes en minutiøs kontrol af deres indkøb. Jeg foreslog, at man indførte en ordning, således at skolelederne hvert år indsendte et budgetforslag, som sognerådet kunne behandle og godkende efter evt. forhandling med den enkelte skoleleder.

Jeg må sige til sognerådets ros, at en sådan ordning straks blev gennemført.

Man havde i Hornbæk som mange andre steder i landet oprettet et vagtværn efter den tyske værne magts bortførelse af det danske politi.

Det blev jeg naturligvis opfordret til at indtræde i, og det gjorde jeg selvfølgelig, men jeg nåede kun at være på vagt en enkelt nat, før befrielsen kom.

Jeg husker, at da jeg ud på morgenstunden var på vej hjem, blev jeg standset med et brøstigt "Halt!" ved Hotel Bretagne, hvor der i et hul, gravet i jorden ved indkørslen, stod en tysk soldat med sit gevær rettet mod mig. Jeg standsede naturligvis straks, for de sidst indkaldte tyske soldater var jo rene drenge, som let kunne blive nervøse og begynde at skyde.

En anden aften, da jeg var på vej hjem fra et møde, blev jeg ikke råbt an, og jeg nærmede mig forsigtigt hullet, hvor vagtposten stod. Der skete stadig ikke noget. Pludselig hørte jeg en snorken henne fra

Hornbæk skole, 1944.

hullet. Vagtposten var faldet i søvn! Forsigtigt listede jeg så forbi!

En aften havde min kone og jeg besøgt nogle Hornbækkere. Da vi var på vej hjem ved ellevetiden, blev vi anråbt, og da vi kom nærmere, tog vagtposten min kone ved armen og ville føre hende væk. - "Was wollen Sie?" spurgte jeg. "Ah, der Schulmeister", sagde han og slap min kone, "Bitte passieren!"

Forøvrigt havde jeg på anden måde glæde af min optagelse i Hornbæk vagtværn. I oktober måned 1945 holdt man en afslutningsfest for vagtværnets medlemmer og deres fruer. Det foregik i Borsholm forsamlingshus, hvortil vi blev kørt, stående på ladet af en lastbil. Man savnede jo befordringsmidler den gang!

Ved middagen kom vi til at sidde over for fiskeeksportør Poul Munk og hans kone Ebba, der inviterede os til at komme og besøge dem i deres hjem på Havnevej, og det gjorde vi, og det venskab, der opstod, har nu varet i 44 år.

Men tilbage til skolen. Der skulle snart ske store omvæltninger. Krigens led mod slutningen, og russerne trængte ind i Østtyskland, hvis befolkning flygtede, og disse flygtninge blev dirigeret op i Danmark.

Jeg havde netop lagt timeplanen for det kommende skoleår (der jo dengang begyndte til april) og var gået ud på badeværelset, da jeg gennem vinduet så en tysk officer komme gående op ad vores indkørsel. Lidt efter kaldte min kone på mig.

Det var en løjtnant Fischer fra den tyske værne-magt, der holdt til på Hornbækhus og Hotel Bretagne. Han forlangte at få skolen udleveret til brug for flygtninge fra Østpreussen, der skulle komme næste dag. Jeg svarede, at hvis værnemagten skulle have skolen udleveret, måtte jeg have en rekvisition fra værnemagten. Det var han indforstået med og henteden.

Man ønskede kun de nye lokaler, og vi kunne beholde to af de gamle lokaler og drive skole i dem. Det mente jeg ikke var nogen god ide, men sagde, at vi jo kunne flytte skolemøblerne over i de lokaler, tyskerne ikke ønskede at benytte. Det blev vi så enige om, men jeg fortalte ham, at vi havde givet påskeferie dagen før, så vi havde ingen børn til at hjælpe os med at flytte. Jeg ville se at få fat på lærerne, og så måtte tyskerne stille soldater til rådighed, som efter vores anvisninger kunne flytte møblerne. Det blev aftalen, og efter middag gik vi i gang.

Da jeg sent på eftermiddagen kom ind i et af de

nye lokaler (bygget i 1943), var der spredt halm ud over gulvet. Jeg blev vred ved at tænke på, at nu ville disse dejlige klasseværelser formentlig blive ødelagt. Og så gik jeg hen til tavlen (jeg var alene i klassen) og skrev med kridt: Schweinhunde! Da jeg lidt senere kom ind i klassen igen, var min indskrift visket ud, og der stod i stedet for: Ehe der Tod als Sklave! (Hellere død end slave!)

Jeg synes, jeg må tilføje, at da jeg kom hjem om aftenen og fortalte min kone om min bedrift, skældte hun mig ud. Og med rette!

Alting får en ende. Det gjorde krigen også.

Den fjerde maj havde vi været hos vores nabo om eftermiddagen til kaffebord. Jeg tror, det var noget med en fødselsdag. Om aftenen hørte vi så i radioen befrielsesbudskabet fra London. Vi syntes, vi måtte være sammen med nogen i denne glædens stund, og vi havde jo ikke boet i Hornbæk i mere end et par måneder, men vi ilede påny ind til vores nabo, hvor mange mennesker efterhånden samledes, og hvor vi drak nogle flasker kirsebærvin, som de havde gemt til lejligheden. Rigtig vin - druevin var jo ikke til at opdrive. Ud på natten blev nogle af dem hentet. Modstandsgruppen i Hornbæk trådte i funktion!

Næste dag, den femte maj, gik vi med skolebørnene i optog gennem byens gader, syngende de danske fædrelandssange. Og så fik børnene lov til at gå hjem. I kirken holdt pastor Højrup en gudstjeneste,

og da vi gik ud af kirken, hilste vi i døren på kirkens graver, Munk Andersen, der var langskægget og rødhåret, hvad han ellers ikke plejede at være. Men han havde været "under jorden", fordi han var bange for at blive taget af tyskerne, da han havde været med til fremstilling af illegale blade.

Så kom englænderne til byen. Bare nogle få. I militære jeeps. Vores nabo, som var i modstandsbevægelsen, kom kørende med sådan en militærjeep og bad mig om at tage med ud i barakkerne i plantagen for at smide tyskerne ud. Da vi kom derud, var det kun en underbefalingsmand, som holdt vagt i den store sal, hvor geværer var stillet op i pyramider. De engelske officerer bad mig sige til ham, at tyskerne skulle forlade Hornbæk senest næste dag.

"Ja", svarede han, "men vi har ikke noget at køre i!"

"Sig til ham", sagde de engelske officerer "at de er kørt ind i Danmark, men de må gå ud!"

Der var en person, som blev fuldstændig forvandlet med tyskernes nederlag. Det var de tyske flytninges leder, lagerleiter Lau, som flere gange i den forløbne tid havde henvendt sig til mig med forlangender af forskellig art. Han befalede mig nærmest som sin underordnede, men fra den dag, kapitulationen var en kendsgerning, stod han med hatten i hånden og bukkede dybt, når jeg viste mig.

Kaj Eusebius Jacobsen, født 1905. Lærereksamen 1926. Skoleinspektør i Hornbæk 1945. Stadsskoleinspektør i Tikøb kommune 1955-70. Viceskoleleder i Helsingør kommune 1970-75. Aftenskoleleder 1946-55. Afdelingsleder ved Helsingør Aftenskole 1975-85.

Min barndom i Tikøb

Af A.Z. Jørgensen

Ja, det er jo mange år siden, at jeg var barn i Tikøb, og meget har jo forandret sig siden da. Kirken, kroen og skolen er ude fra set dog nogenlunde det samme, som da jeg var barn, og mit barndomshjem - Den gamle Rytterskole - ser heller ikke ud til at have undergået de store forandringer.

Mine forældre - Laurine og Laurits Andersen - havde købt Tikøbs gamle skole - Rytterskolen - Præstegårdsvej 11, som min far, der var tømrermester i Tikøb, ombyggede til beboelse og tømrerværksted, og der blev jeg altså født i 1916.

Jeg blev født som nr. 5 i en søskendeflok på 10, hvoraf vi var 7 piger.

Skolegangen foregik i den nye skole - altså den skole, som stadig fungerer som sådan i dag.

Landsbyskoler - og som sådan betragtes Tikøb skole vel af mange - havde ofte ry for at være dårlige skoler. Ofte har jeg hørt jævnaldrende - ja, også yngre - omtale disse skoler nedvurderende med betegnelser som "Sorte Skoler" - eller "Stråtækte Skoler" - med skolegang hver anden dag - kun syv års skolegang o.a. af samme skuffe.

I Tikøb skole var der den gang ganske vist kun syv års skolegang, og der var kun 5 klasser, men det er mit absolutte indtryk, at de elever, der ønskede at følge med i skolen, lærte mere i de grundliggende fag - f.eks. dansk og regning - end mange børn med 9 års skolegang gør i dag. Jeg ved godt, at der på det tidspunkt var landsbyskoler, hvor eleverne kun gik i skole hver anden dag, men i Tikøb skole gik vi altså i skole hver dag.

I lærer Hermann havde vi en god og dygtig dansklærer, og lige så dygtig var lærer Mortensen til at undervise i regning.

Der var jo ikke den gang noget, der hed skoletandlæge eller skolelæge, men jeg har aldrig hørt nogen af mine samtidige beklage sig over, at de har savnet disse funktioner. Det kan måske skyldes, at børns forældre den gang mere levede med i børnenes hverdag, end tilfældet er i dag. De børn, som jeg

gik i skole med, havde, ligesom jeg, en mor, der var hjemme hele dagen, en mor, der straks, når man kom hjem fra skole, kunne spørge om, hvordan dagen var gået, og som næsten altid kunne se, hvis et eller andet var galt, og som så selv kunne sørge for, at man kom til læge eller tandlæge.

Der var i min barndom ingen offentlige trafikmidler til Tikøb, så man skulle selv sørge for transport, hvis man skulle til de nærliggende byer - Helsingør eller Fredensborg, men i det daglige havde vi jo ikke brug for at komme til byerne. Foruden Brugsforeningen var der to købmandsforretninger i byen. Købmand Næhr havde købmandsforretning i Tikøb kro, og købmand Poulsen havde forretning lige ved siden af på Kvistgårdvej, så vi kunne sagtens købe alle daglige fornødenheder af købmandsvarer. I mejeriet kunne vi købe mælk og smør og samme sted var der også brødsalg. Slagterforretninger forefandt ikke, men der var i byen to slagterhuse, hvor slagterne hver for sig købte dyr op hos bønderne. De slagtede selv i slagtehusene og kørte så på faste dage i ugen rundt og solgte kød fra et hestekøretøj. En gang om ugen kørte et hestekøretøj fra Hollandske Mølle rundt med brød - senere blev hestekøretøjer fra Hollandske Mølle udskiftet med motorkøretøj.

Der forefandt ingen børnehaver eller fritidshjem i Tikøb, men hver søndag holdt missionsforeningen søndagsskole for børnene. For at skærpe børnenes interesse for at komme i søndagsskolen, blev der udleveret et glansbillede med en engel til de fremmødte, men jeg må med skam melde, at jeg tit gik glip af disse glansbilleder på grund af manglende deltagelse, idet jeg ofte sammen med købmand Næhrs datter Inger havde søndagsbeskæftigelse på Tikøb kro, og det syntes jeg var meget mere morsomt end at gå i søndagsskole.

Tikøb kro var jo dengang et yndet udflugtssted for virksomhedsskovture eller foreningsskovture, der kom til kroen i store gule turistbusser, og som

regel skulle de mandlige deltagere forsøge sig på kroens keglebane.

Inger Næhr og jeg fungerede så som keglerejsere og morede os fortræffeligt ved dette. Det var som regel meget gemytlige mennesker - jo mere de fik at drikke, des mere gemytlige blev de, og de blev som regel også mere rundhændede, så der faldt gode drikkepenge af som keglerejsere.

Når Missionsforeningen samlede børnene til en søndagsskovtur om sommeren, var jeg altid med. Det var festligt og spændende, når vi i hestekøretøjer kørte af sted fra Missionshuset med ukendt mål. Som regel gik turen af sted til en eller anden åben plads i skoven, hvor der arrangeredes forskellige konkurrencer og lege. Der blev serveret kaffe og kager, og vi fik sodavand og slik. Naturligvis havde vi madpakker med, og det var nogle meget hyggelige skovture.

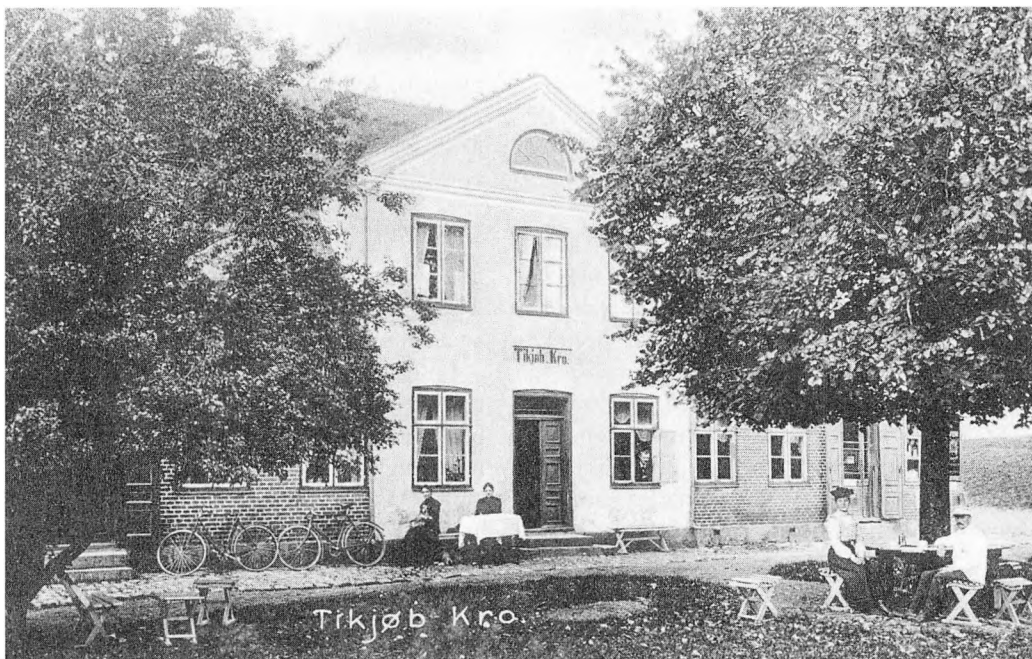
Til jul afholdt Missionsforeningen juletræsfest for børnene, og der var jeg og mine søskende altid med, idet vi vidste, at når der var danset om juletræet og sunget salmer, blev der serveret chokolade og kager, og når vi så skulle hjem, fik vi hver en stor godtepose.

Til Sygekassens juletræ var vi også med. Det foregik jo altid på Tikøb kro, hvor det om eftermiddagen startede med juletræ for børnene. Der blev danset om juletræet og sunget nogle sange, men som regel var der også en eller anden, der var klædt ud som julemand, og som arrangerede forskellige sanglege, som vi skulle deltage i, og til slut kom han med en stor sæk, hvori der var godteposer, som blev delt ud til os.

Når vi børn havde fået vores godteposer, var festen slut for børnenes vedkommende, og så var det forældrenes tur til at more sig, idet der nu blev spillet op til dans for dem.

Biografteater var der ikke i Tikøb, og det er der jo stadig ikke, men da jeg var barn, kom der en gang om måneden et omrejsende biografteater, som viste film på Tikøb kro. Når der så blev vist film med Charlie Chaplin eller med Fyrtårnet og Bivognen - eller andre lignende film, fik vi børn lov til at gå i biografen.

I skolen havde vi gymnastik med lærerinden frk. Olsen, hvor vi foruden stående øvelser havde øvelser i ribber og tove - samt redskaberne plint, buk og hest. Til eksamen havde vi opvisning i skolens

gymnastiksal, hvor der altid var mange tilskuere, men der har også nogle gange været holdt opvisning på Tikøb kro. Enkelte gange har vi givet opvisning på hotel Store Kro i Fredensborg, hvor Frederiksborg Amts Skytte- og Gymnastikforening havde arrangeret opvisning af hold fra flere forskellige byer.

Om vinteren var der danseskole på Tikøb kro, men der har jeg aldrig deltaget, men derimod legede vi tit danseskole hos min meget gode veninde - Inger Næhr. Vi var nogle piger, som samledes på Ingers værelse, og så spillede Inger på klaver, medens vi efter bedste evne øvede dansetrinene.

Inger Næhr og jeg legede i det hele taget meget sammen og besøgte gensidigt hinanden hos forældrene. Inger var meget glad for at komme hjemme hos os, fordi min mor havde tid - eller gav sig tid til at tage sig af os. Mor bagte småkager, og dem var Inger helt ellevild med.

Hjemme hos Inger legede vi købmand. Inger fik lov til at skrabe de tømte bolsjedåser for bolsjesmuld, og dette kom vi så i kræmmerhuse, som vi så, ude på gaden, hvor vi foregav at have købmandsforretning, solgte til de andre børn.

Om vinteren løb vi på skøjter på isen i gadekæret, der stødte op til vores have, og som den gang var helt uindhegnet.

Min far havde hamret en stor pæl gennem isen og ned i bunden af gadekæret, og en lang stang blev forbundet med pælen på en måde, så den kunne dreje rundt om pælen. Vi kunne nu fastgøre slæden til stangen, som vi så skubbede rundt som en karrusel. Det havde vi meget morskab af.

Vintrene syntes anderledes den gang end nu. Når man tænker tilbage forekommer det, at der var meget mere sne den gang, men det kan jo ikke være tilfældet. Når man synes det, er det nok, fordi sneen den gang ikke blev fjernet straks med store maskiner, men fik lov at ligge, så kørsel med kane var muligt. Når det blev kaneføre tog bønderne kanerne frem, og al transport, der før var sket med hestekøretøj, skete nu med kane, og der var meget kane-kørsel gennem Tikøb af bønderne, der skulle til mølle eller mejeriet - om søndagen til kirke. Det var en ren sport for os børn at få vore kælke bundet efter en kane. Nogle gange kunne der være 5-6 kælke bundet bag, og vi kom langt omkring. Det var ikke

sjældent, at vi slæbte efter kanen over en strækning på 4-5 kilometer, og så var det jo langt at trække hjem med slæden efter sig, men det var nu sjældent, at det blev nødvendigt. Når vi syntes, at vi var kommet lidt langt væk hjemme fra, holdt vi øje med, om der kom en kane i modsat retning, og så var det bare om i tide at få sluppet, så vi kunne komme med den anden kane tilbage til Tikøb. De fleste af kuskene på kanerne var flinke til at stoppe op, så vi kunne få kælken forbundet med kanen, men nogle sagtnede bare farten lidt, og så måtte vi løbe efter kanen og i farten få forbundet kælken med denne, så vi kunne komme med. Det skete dog, at der var nogle kuske, der ikke ville have os med, og som så slog efter os med piskan, men dem kendte vi efterhånden, så dem holdt vi os fra.

Af og til fik vi besøg af min mors mor - bedstemor fra Fyn. Hun blev hos os i nogle uger ad gangen, og det var altid spændende, når hun skulle komme. Det var ikke fordi hun var særlig børnevenlig - hun havde aldrig noget med til os børn - jeg husker hende nærmest som lidt knurvorn, men alligevel var vi meget spændte og forventningsfulde, når hun skulle komme. Jeg husker, at hun som regel sad i gyngestolen og strikkede, og når man ville se, hvad det var hun strikkede, kunne hun pludselig løfte hovedet samtidig med, at hun vrissede: "Hvad glør du på?" Ja, så må jeg indrømme, at jeg blev bange og forsvandt. Jeg husker også, at hun røg en masse cigaretter af mærket "Flag", som vi måtte hente til hende hos købmanden, og som dengang kostede 25 øre for 10 stk.

Ja, jeg tror nu ikke, at det var bedstemors cigaret-rygning, der inspirerede Inger Næhr og mig til at ryge cigarer, men det kan da godt være. Inger og jeg legede som tidligere nævnt meget sammen, og om sommeren foregik legen ofte nede i en tørvemose.

En dag kom Inger med nogle store cigarer, som hun havde fra faderens forretning, og nu skulle vi jo prøve at ryge cigarer. Vi tændte os hver en cigar, og mærkeligt nok blev vi ikke syge, men det har åbenbart ikke været vanedannende, for da vi havde prøvet det nogle gange, var det ikke sjovt længere, og vi gik ikke over til anden form for tobaksrygning. Vi var vel dengang 11-12 år.

Ja, det var jo ikke leg alt sammen, da jeg var barn. Pligter var der også noget, der hed. Hjemme

måtte jeg - sammen med mine andre søskende - hjælpe min mor med rengøring og madlavning alt efter evner og formåen. Da jeg var 13 år, havde min mor lært mig så meget om husholdning, at jeg godt turde påtage mig opgaven at lave mad og gøre rent for fremmede.

Vor nabo, fhv. gårdejer Otto Larsen, der havde købt den gamle sadelmager Næhrs hus, og som nu boede der sammen med sin ugifte datter, der var syg af vattersot og uarbejdsdygtig, bad mig hjælpe til i huset efter skoletid, og det sagde jeg ja til. Det blev så til, at jeg hver dag lavede mad til disse to mennesker og gjorde rent i huset. Lønnen var ikke særlig stor - jeg husker dog ikke, hvor meget jeg fik i løn.

Efter at jeg var blevet konfirmeret i 1931, spurgte provst Petersen, om jeg ville ansættes i præstegården som stuepige, og da jeg ikke havde andre planer i øjeblikket, blev jeg fæstet som stuepige i præstegården, hvor der også var ansat en kokkepige.

Jeg var gået ud af 5. klasse i Tikøb skole - ældste klasse, og min karakterbog havde en sådan karat, at den sagtens kunne give mig adgang til en uddannelse, men da jeg ikke kunne beslutte mig til, hvad det skulle være som - der kunne jo blive tale om kontor eller handel, men mest tillokkende var damefrisørfaget, kunne jeg jo ligeså godt, som foreløbig beskæftigelse, begynde i præstegården, og det gjorde jeg så.

Jeg sov hjemme, men arbejdede og spiste i præstegården, hvor jeg blev udstyret med stuepige-

Den gamle rytterskole i Tikøb; forfatterens barndomshjem.

uniform med alt, hvad dertil hører.

Provst Petersen og hans hustru var nogle ualmindelig flinke mennesker. Det, der kun skulle have været en midlertidig beskæftigelse, kom til at strække sig over flere år.

Jeg var i Tikøb præstegård fra 1931 til 1938, da provst Petersen blev pensioneret, og jeg flyttede herefter med provsteparret til Ordrup for at hjælpe dem til rette i deres nye lejlighed der.

Jeg var nu atter ledig på arbejdsmarkedet, men da jeg har kaldt min historie for: "Min barndom i Tikøb", og jeg allerede nu må siges at være kommet langt ud over min barndom, vil jeg slutte min historie her.

A.Z. Jørgensen, født 1916 i Tikøb. Har gennem mange år drevet, og driver stadig en manufakturhandel i Kvistgård. Gift med Svend Jørgensen (1919-90), der blev tildelt 1. præmie i den i forordet omtalte indsamling af erindringer.

En skotsk familie i Helsingør

Af John Knox

Jeg bliver vist nødt til at indlede disse linier med en tilståelse: Jeg er ikke født i Helsingør - ja, jeg har end ikke nogensinde boet der. Men hvis jeg blader lidt tilbage i min slægts historie, fremtræder "Elsinore" snart som hovedskuepladsen for mange af de begivenheder som slægten Knox's historie udviser såvel som for de personer, som har præget denne udvikling. Til Helsingør og fra Helsingør er kontakter etablerede med så fjerne punkter som Edinburgh, London og Sidney - for ikke at tale om Svendborg. Og familiens eksistens har gennem flere generationer efterladt sig synlige spor i Helsingør.

Knox'ernes forbindelse med Helsingør begynder i 1803, da en 24-årig skotte ved navn George Knox ankommer til staden med skib fra Edinburgh i Skotland. Han var altså født ti år før den franske revolution. Hans far var glarmester. At familien ifølge traditionen nedstammer fra en glarmester, nævnte min far for mig, da jeg var en lille dreng og denne oplysning blev senere bekræftet af slægtninge i Australien, som jeg korresponderer med og til slut af Scots Ancestry Research Society i Edinburgh. Vi ved også, at Georges far hed William og havde sit værksted i 49 Thistle Street, men hvornår han var født, har jeg ikke kunnet oplyse. Her slutter altså foreløbig slægtshistorien, og ønsket om at påvise en forbindelse med Skotlands Morten Luther, reformatoren John Knox, har følgelig måttet stilles i bero.

Nu var det jo næppe med henblik på at fortsætte faderens håndværk og reparere knuste ruder på Kronborg ("Hamlets Castle") eller nede i byen, at George havde indladt sig på at forlægge sin bopæl i Edinburgh til Helsingør. Oplysningerne om de gode muligheder for at slå sig igennem i denne danske havnestad har han formodentlig fået fra sin morbror Arthur Howden, som to år tidligere havde erhvervet ejendommen Strandgade 75, hvor han havde indrettet sit skibsklaringskontor. I huset, hvoraf væsentlige dele blev opført allerede i slutningen

af 1750'erne, har der bl.a. været indrettet bryggeri og brændevinsbrænderi, men det var før Georges ankomst.

Jeg har tit tænkt på, at det var dristigt af en ung englænder - eller dog skotte - at udvandre til Danmark så kort tid efter slaget på Rheden. I hvert fald må det have været en ejendommelig situation for den engelske koloni i Helsingør at befinde sig i, da engelske tropper den 16. august 1807 tik i land i Vedbæk, kun et par mil syd for byen. Slægts-historien eller -traditionen giver imidlertid ingen oplysninger om forulempelser eller antipati-tilkendegivelser over for briterne fra lokalbefolkningens side, ej heller om følgerne for kolonien af den efterfølgende krigstilstand overfor England, eller om de for et engelsk skibsklaringsfirma formentlig katastrofale følger af de talrige kapringer af udenlandske, derunder engelske, fartøjer. Firmaet Mullens, Knox og Howden overlevede ikke desto mindre - indtil Sundtolden blev ophævet. I forbindelse med spørgsmålet om krigstilstanden kan jeg nævne, at jeg mindes, at min far engang under et søndagsbesøg i Helsingør førte mig ind i en bestemt baggård, hvor han kunne vise mig en engelsk kanonkugle, der havde boret sig ind i en hvidmalet mur. Jeg har senere forsøgt at finde stedet, men forgæves.

Det skyldtes ikke nogen tilfældighed, at George netop steg ud af skibet i Helsingør, og ej heller, at det var skibsklaring m.v. han valgte som levevej i Helsingør. Begge dele skyldes utvivlsomt Øresundstolden. Ethvert (dog ikke dansk eller - til tider - svensk) skib, som ville igennem Sundet, måtte erlægge et klækkeligt toldbeløb ved indsejlingen til Sundet - altså netop i Helsingør. Sundtoldens erlæggelse satte sit præg på hele byens liv - både erhvervsliv og privatliv. Når det fremmede skib alligevel måtte lægge til, kunne man jo samtidig købe proviant og undersøge mulighederne for fremtidige sejladser ved et besøg hos skibsklareren. Øresundstolden stammede lige fra 1429, da den blev indført

af Erik af Pommern og satte sine spor, alt efter tiderne, ikke alene ved oprettelsen af skibsklareningskontorer og provianteringsforretninger - som f.eks. Mullens, Knox og Howden, som også af talrige fremmede konsulater, dels valgkonsuler - altså lokale borgere - men også udsendte tjenestemænd fra fremmede lande. I denne forbindelse kan jeg oplyse, at en slægtning af Knox'erne i mange år kunne glæde sig over at være "hanseatisk" konsul, en opgave, der dog ikke synes at have hvilet tungt på hans skuldre. Først i 1857 måtte Danmark give efter for presset udefra og mod en godtgørelse på 67 millioner ophæve Sundtolden. Det må have været et hårdt slag for byen og dens erhvervsliv. George Knox var dog død allerede i 1830. Hans gravsten kan endnu ses på Helsingør kirkegård, omend stærkt medtaget af sine 159 år, sammen med flere andre gravstene med engelsk indskrift.

George Knox giftede sig med en datter af sin kompagnon Mullens, og han efterlod sig ikke mindre end 7 børn, hvoraf den ældste, John Knox, undertegnedes bedstefar, blev født i 1815. Jeg har aldrig kendt ham, han døde i slutningen af forrige århundrede som by- og herredsskriver i Svendborg. Forud havde han virket som en slags officiel sagfører, "Prokurator", i Helsingør, og i 1867 købte han ejendommen Sophie Brahesgade 6, som også står endnu, omend i væsentligt ombygget og udvidet skikkelse.

Efter en datter fik ægteparret George Knox i 1819 endnu en søn (samme år som den engelske dronning Victoria blev født). Han blev døbt Edward. Overensstemmende med engelske dreng-opdragelsesprincipper blev han i 11-års alderen sendt til Sorø Akademis skole, hvor hans fire år ældre broder John allerede var anbragt. Det synes imidlertid, som om Edward havde vanskeligheder ved at tilpasse sig tilværelsen i Sorø, for allerede som 15-årig blev han taget ud af skolen - samme år som hans storebroder fik studentereksamen. Medvirkende til dette skridt var navnlig, at Edwards far, som nævnt, var afgået ved døden i 1830, og at hans mor sad hårdt i det. Edward blev i første omgang sat i handelslære i Lübeck, hvorfra han senere flyttede til London, hvor han blev optaget i en onkels handelsfirma. Heller ikke der kunne han finde sig til rette, og resultatet blev, at han i 1840 - altså som

Sir Edward Knox, født 1819 i Helsingør. Død i Sydney, Australien, 1901. "Danish Edward".

21-årig - tog den dristige beslutning at udvandre til Australien for at søge sin levevej i fåreavlen, og her begynder et virkeligt imponerende eventyr, som måske er lidet kendt af hans bysbørn i fødebyen Elsinore, men som de kan være stolte af.

Da Edwards mor skrev til ham, at det ikke var for at vogte får og klippe uld, at hun havde ladet ham foretage den lange rejse til Australien, forlagde han residensen til Sydney, hvor han hurtigt kunne sætte sig i en direktørstol i firmaet Australian Sugar Company og i 1855 i Colonial Sugar Refining Company. Dette selskab blev under Edward Knox' ledelse et af de største på den sydlige halvkugle. Det eksisterer i høj grad endnu og udsendte i 1956 en diger 100-årsberetning. Først i de sidste år er der på dansk udsendt værker om Edward Knox' eventyrlige og imponerende karriere, bl.a. af Dansk Udvandrerrhistorisk Selskab og universitetslektor Erik Helmer Pedersen.

Edward Knox blev efterfulgt i Colonial Sugar af sin søn og sønnesøn.

Pladsen tillader ikke at redegøre for hans levnedsløb, men kort sagt kan han karakteriseres som

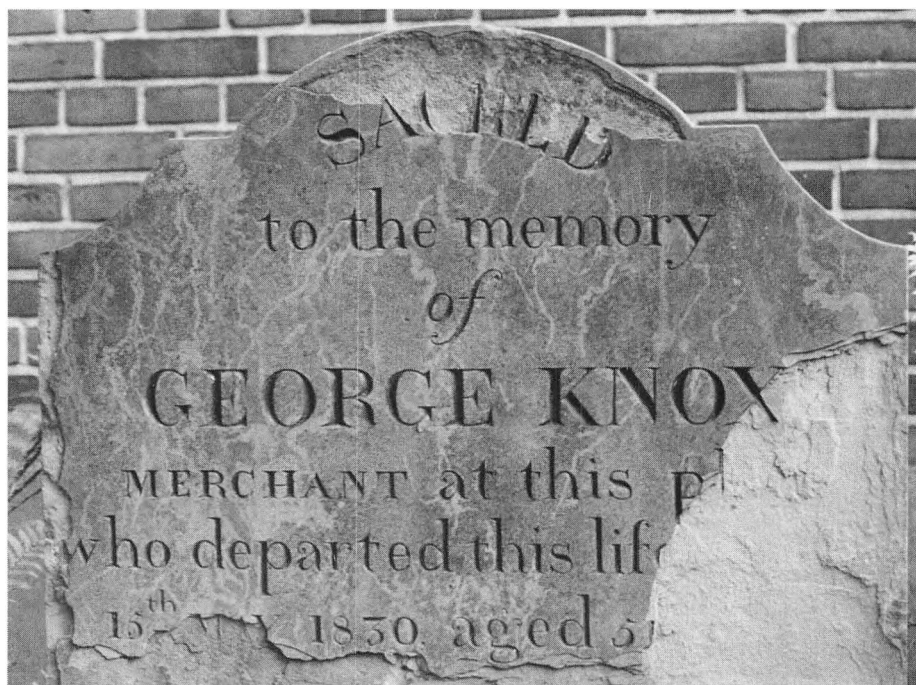
Australiens Tietgen. Han kom flere gange hjem til Danmark på besøg, og min far, hans nevø, har ofte fortalt mig om disse åbenbart festlige dage. Om besøg i fødebyen Helsingør har jeg ikke oplysninger, tværtimod fortalte min far (født i Helsingør i 1867), at familien blev kaldt ned (eller siger man "op"?) til København og indlogeret på Hotel d'Angleterre for at være sammen med den internationalt anerkendte onkel, som ikke havde glemt sin danske familie. En gang måtte han afbryde rejsen til Europa, da hans finansielle imperium vaklede, men den situation var han åbenbart i stand til at rette op på. På et af disse besøg i Danmark medbragte han som bryllupsgave til en niece et flot sølvspisebestik (til tolv), som endnu ved passende lejligheder pryder vort spisebord. Han forærede også storebror et par store portrætter af sig selv og sin kone, i svære guldrammer, malet af en australsk kunstner. De hænger nu på væggen hos min søn. Fortællinger om, at han engang ankom i sit eget skib (fra London?) har jeg ikke fundet belæg for. At han ikke glemte sit fødeland bestyrkes også af, at han i hele den australske familie går under navnet "Danish Edward". Hans væsentligste indsats i Australien

var hans fremme af produktionen af sukker fra sukkerrør, og det er især den indsats som mindes i dag, men hans initiativer gik langt videre, både i politik, erhverv og økonomi. Sukkerproduktionens store succes skyldes vel nok i vidt omfang anvendelsen af den billige, indfødte arbejdskraft, også på New Zealand og omliggende øer, ja helt fra Indien. I Sidneys fashionable kvarter købte han en fornem bolig, som i dag udgør en del af en pigeskole.

Sundtoldens ophævelse var som bekendt et hårdt slag for Helsingør, og ikke mindst de mange udenlandske tilflyttere. Mullens, Knox og Howden-firmaet blev ophævet i løbet af kort tid, og senere, i 1878, flyttede familien Knox til Svendborg.

Min far, dommer J.E.L. Knox giver følgende indblik i et anden generations indvandrerhjem i Helsingør:

"Man spiste solidt og godt, middagsselskaber kendtes ikke, og man kom kun sammen med familien. Særlig ved de store højtider mødtes til middag kl. 4, og der kunne vi godt blive en snes stykker. Om der blev drukket meget, ved jeg ikke. Der blev søndag skænket sherry til desserten, for at vi kunne drikke skål for "absent friends" en skål som min

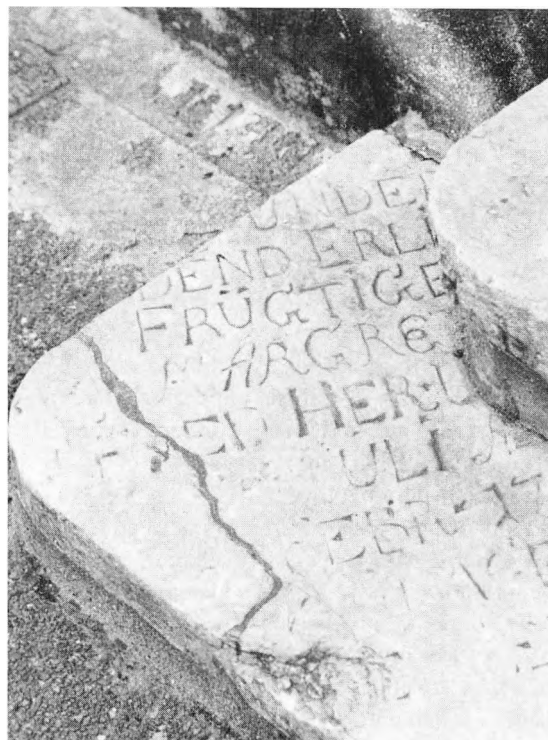
Gravsten over George Knox, født i Edinburgh 1779 og død i Helsingør 1830. Kom til Helsingør i 1803.

mor troligt holdt fast ved lige til hun døde i 1929, næsten 97 år gammel”.

Skålen for de fraværende venner erindrer jeg selv fra vore senere familiesammenkomster.

I Helsingør er man formodentlig endnu vant til talrige familienavne på fremmede sprog. Det i danske øren lidt besynderlige navn Knox (der stammer fra det keltiske ord cnoc som betyder en lille høj), har jeg i min egen konsulære og diplomatiske løbebane haft fordel af under tjenester i de engelsktalende lande. Det har dog også ved lejlighed skabt forvirring, at den danske vicekonsul havde det samme navn som den skotske reformator. Jeg husker en gang i Chicago, hvor jeg til et cocktailparty hørte en af de lokale gæster spørge en anden: “Who is this Mr. Knox?...”. Den adspurgte tøvede et øjeblik og svarede så: “Oh... that is just another damned Swede...”, det er kun en af de forbandede svenskere.

Mens vi er ved navnet, lad mig så slutte med en historie, som uvægerligt blev gengivet i pressens notitser, når min far kunne fejre en rund fødselsdag eller skiftede embede. Ved en sådan lejlighed bad han - på given foranledning - retsbetjenten om at udtale navnet som “Nox” - altså uden K’et. Næste dag spurgte så restsbetjenten om min fars kollega, dommer Knudsen, fremtidig skulle tiltales som “Nudsen”.

En tysk gravsten er blevet til et trappetrin i Sophie Brahesgade. Familierne Knox og Mullens kan være taknemmelige over, at deres engelske gravsten blev skånet.

John Knox, født 1904 i Århus. Cand.jur 1928. Ambassadør i Ottawa, Oslo, Warszawa, Sofia og Bukarest, Wien og Budapest. Se endvidere Kraks Blå Bog.

Min barndom

Af Carl Kreipke

Først mine forældre. Min mor hed Asta Frederikke og var ud af en søskendeflok på 12 - 6 drenge og 6 piger. Hun blev født i Kirkestræde 3 og var datter af Peter og Tora Hansen. Min bedstefar blev kaldt Lokkepeter, fordi han lokkede huller i stålpladerne, der skulle nittes til skibene på værftet. Han kunne høre, og bedstemor så meget dårligt. De gik altid arm i arm og havde altid en spånkurv med. De var personligheder i bybilledet.

Som 10-årig legede min mor under porten i dyrlæge Hansens gård, da tværbjælken, som var rædden, faldt ned i hovedet på hende. Hun var bevidstløs i 3 uger, og ulykken bevirkede, at hørelsen var nedsat til et minimum. Som ung pige gjorde hun rent på svendehjemmet i Hestemøllestræde. Det arbejde var hun meget ked af, for det var møgbeskidt (svendene var nogle svin) og det vrimlede med lus og lopper. Efter skiftende pladser kom hun til et pensionat i Olaigade. Her kom mange soldater fra Kronborg og spiste.

Min far var udlært konditor i København og arbejdede på en brødfabrik, hvor der var 247 ansatte. De æltede dejen med fødder, og far havde altid rene tæer til fyraften. Så kom røremaskinerne og andet elektrisk grej, og der blev fyret 167 mand. Så tog han til Helsingør og spiste på pensionatet. Her serverede en pige, der var lidt tilbage i forstanden. Min far, der altid var fuld af sjov, bad hende om at løbe "øen" rundt med suppen, da den var for varm. Da hun skulle ud af døren med den, kom min mor. Pigen forklarede, hvor hun skulle hen med suppen. Min mor tog suppen, gik hen og skældte ham ud - og ja, det blev så til, at det blev min far.

Jeg blev født den 31. juli 1920 i Lundegade 14 "Aldersro" første opgang, 1. sal til venstre.

Allerede som lille var der ballade med mig. Jeg havde mareridt og skreg i vilden sky. Naboerne ville melde mine forældre til politiet, så til sidst kaldte min mor naboerne sammen og klædte mig af, så de kunne se, jeg ikke blev mishandlet. Som 3-årig

faldt jeg en søndag i en udgravning uden for huset. Vi skulle ud til mors bror Peter, der var landpost i Hellebæk. De boede i "Figaro". Jeg hylede hele vejen derud, og da vi gik hjem "hang" min skulder og kravebenet var brækket. I "Aldersro" var der smadderfuldt af rotter, som vi unger prøvede at ramme med sten. Jeg husker også, at min onkel Thorvald kom med en blæselampe for at dræbe væggelusene i jernsengen. Han havde nær tændt ild i hele huset.

Om vinteren prøvede vi unger at ramme de høje hatte, lærerne på Lundegade skole havde på, når de gik forbi ovre på det andet fortov. Jeg var "uheldig" at ramme en. Læreren kom efter mig, og jeg løb ind i midteropgangen til telefonarbejderen og krøb ind under deres divan, men en våd stribe på gulvet røbede mig, og jeg fik en røvfuld af læreren.

Hr. Sølvhøj kom en dag og spurgte min mor om ikke min søster Ruth måtte i realen, men mor sagde nej, for så pænt tøj havde hun ikke til hende.

Så flyttede vi til Sofiegade 13, hjørneejendommen, Hestemøllestræde/Sofiegade. Der boede 3 familier. Huset ejedes af grosserer Sørensen - Spøttegøjen - som hans øgenavn var.

Når latrinfolkene kom hver 14. dag om natten, havde min mor smurt en madpakke til dem, som de spiste på brættet. Det er sandt, alt hvad jeg skriver og fortæller.

Jeg var 6 år og havde tre bypladser. Den ene over for "Danserindebrønden". Familien hed Klubin og skulle have fire spande koks op hver dag. I kælderen var der rotter. Lønnen var 2 kr. om måneden.

Det andet job var på Stiftelsen hos en ældre dame. Jeg bar koks op, rendte i byen og hentede hver måned aldersrenten hos Akkermand på Trækbanen. Det 3. sted var på Stengade hos en dame, der vejede mindst 300 pund. Hun lugtede modbydeligt af sved. Hende rendte jeg også i byen for. Tilsammen tjente jeg 6 kr. om måneden, og pengene fik min mor selvfølgelig.

Så blev det fastelavn, og vi for ned til værftet og

ind i Marketenderiet. Næe - hvor var vi mange unger. Mændene var flinke, og der vankede også et par ører, men først når vi havde skrålet af fuld hals. Kl. 12 stod bestyrer Hansen - en stor kraftig mand - i døren og smed en håndfuld en-ører ud i hovedet på os, og næh, hvor blev der trådt over hænderne.

Koldt var det altid på denne dag, og næserne var røde af kulde. Var der faldet sne, ja så blev det bare liggende, så kanerne kunne køre. En ros til bagerne, hvor vi fik boller og tak til Wiibroe, der gav os sodavand. Dagen kunne give op til 150 øre, og så blev der købt strømper for pengene og kage til kaffen. Jeg var også nede i "Kontanten" med uld, min mor havde trævlet op, og det gav også lidt småører.

I 1926 havde byen jubilæum, og der blev bygget en borg nede på Grønnehave. Der var optog igennem gaderne, og min far var med, klædt ud som munk.

Min far var altid tidlig oppe, og nogle gange var jeg med efter morgenbrød. Så stod vi op kl. 5.30 og ventede på, at klokken blev 6, så åbnede bagermester Bengtsson, og så fik vi for 25 øre gammelt brød. De, der kom først, fik mest.

I julen fik vi stegt gåsen henne hos Poppborg. Vi fik et blikskilt med nr., vi har haft nr. 297. Så bar jeg skyen og far stegen, og så fik vi risengrød og juleøl. Selvfølgelig fra Wiibroe. Vi var og er stadig Wiibroedrikkere. Juleøllet var et anker øl med hane, der blev returneret, når det var tømt.

Jeg var så heldig, at "Messingborg" - en legetøjsforretning i Strandgade - brændte. Så var der brandudsalg, og jeg fik en stor bil. Jeg har den endnu, og der er ikke en skramme på den, den er lige som ny.

Min far måtte gå fra konditorfaget og blev arbejdsmand, men der var intet arbejde, og han var arbejdsløs mindst det halve af året. Så blev han sendt på nødhjælpsarbejde og slog skærver ud til Ndr. Strandvej. Han slog også søm i telefonpæle til at beskytte kysten mod bølgerne.

Vi var nogle børn, der klunsede ude i "møghullet". Det lå på hjørnet af Kongevejen og Rønnebæralleen. Det var også endestation for rutebilmænd Eriksen. Det kostede 10 øre, så der var tit, vi gik frem og tilbage. Værftet kørte "møg" derud, og vi fandt lokkepropper og andet jern. Det solgte vi til jernhandleren i Kongensgade og grønthandler Langkildes gård, 2 øre pr. kg. Derude gik også

"Klunserkristine", en gammel kone, og tit hjalp jeg hende med at få fyldt spånkurven. Jeg pillede også kul ude på Ndr. arm, når de lempede kul til gasværket - også Klunserkristine. Men tit var tolderne efter os, og så tog de kullene fra os og hældte dem ud i havnen.

I Hestemøllestræde boede diakonisserne, og fra huset og ned til havnen var der grantræer. De blev fældet, og jeg slæbte meget træ hjem, og min far savede det til kakkelovnen.

Vi boede for 15 kr. om måneden i husleje, og når vi var kommet 2 á 3 måneder bagud, blev min far sendt ned og lempe koks for pengene. Her pillede jeg også koks, og en dag stod min far ved rælingen oppe på skibet, og jeg råbte op til ham: "Far, far, i dag har jeg pillet over en halv hektoliter". Så så jeg godt, at en mand sagde noget til min far, og min far råbte: "Skrub af dreng". Så var jeg klar over, at den var gal og rendte hjem. Til fyraften kom han hjem og grinte. Det var spottegøjen, der havde spurgt ham om, hvad drengen råbte, hvortil far svarede, det ved jeg sku' ikke, det er ikke min dreng.

Min storesøster og jeg var stærkt tilknyttet vores forældre, og vi har aldrig fået klø.

Jeg husker, at min mor fik et arbejde med at tappe saltsyre på flasker. Det var i en gård i Sudergade. Jeg var der henne for at se til hende og kunne dårligt trække vejret for saltsyredampe. Så skar hun 2 nerver over på en skåret flaske, og så var det slut med det.

Så kom den store sorg hos os. Min lillesøster "Tulle" rev en gryde kogende kartofler ned fra primusen i køkkenet. Hun lå 14 dage på hospitalet, før hun døde.

Jeg husker tydeligt den aften. Min mor var gået på hospitalet og vi, min far og onkel Alfred sad hjemme i vores stue. Pludselig gik døren op, og vi hørte små børnetrin hen til døren til køkkenet. Døren op og så smækkede loftlemmen. Vi sad kridhvide i hovedet, og min far begyndte at græde. Så kom min mor hjem, hun sagde: "Vi har ikke Tulle mere, for jeg så Dannebrog dale ned i kapellet". Lidt efter kom en portør hjem og sagde, at Tulle var død.

Vi børn var vant til at bede fadervor, men det varede længe før jeg begyndte igen.

I 2 år græd min mor hver dag, lige til doktoren

sagde, at nu måtte hun holde op for familiens skyld. Men mange år efter blev mor syg, når vi nærmede os tidspunktet for ulykken.

Min fars barndom havde været frygtelig. Hans mor døde i barselseng, og han kom på børnehjem. Ungerne sov på et loftrum uden varme, og hvis de pissede i "sengen", skulle de sidde på potte hele natten. To døde af lungebetændelse. Som 6-årig kom han på landet for at tjene, og gik i skole hveranden dag. Så kom han i konditorlære.

Da han var 25 år, modtog han et brev fra sin far, der ønskede at se ham. Hans far ville stå på Rådhuspladsen med en nellike i reverset. De hilste på hinanden, og han sagde, at han var far til ham. Min far røg på en cigaret og sagde: "Nå, er du det". "Hvad", sagde hans far, "ryger du", og gav ham en lussing, hvorpå min far drejede om på hælen og gik. Det var første og sidste gang han så ham.

Kirkestræde 3 var samlingssted for mine bedste-forældres børn med mænd, koner og børnebørn. Der blev holdt fester og fødselsdage, og der var op til 30 i de små stuer. Der blev spillet på gramofon, violin og mundharpe og sunget de gamle sange med "Farvel lille Grethe" og "Så var den bundet med en sømandsknude". Der var miljø.

Jeg kom meget hjem i Kirkestræde og var stærkt tilknyttet min onkel Alfred, der boede hjemme. Min mor kom også hjem, men det var for at stå ude i gården og vaske arbejdstøj for værftet sammen med min tante Inger. Det var skrappe midler, de brugte, for at få tøjet rent og det ødelagde også hænderne. Der blev varmet vand på komfuret i køkkenet, og om vinteren måtte de engang imellem ind i stuen, hen til kakkelovnen og hive op i kjolen bagtil. Min far var godt sur over, de skulle herhjem. Min oldemor ejede huset, og efter sin død "gik hun igen". Der blev fortalt, at flere år efter hun døde, hørte de hende om aftenen gå op ad trappeme til sit soverum og lukke døren. - At der var noget i huset er hævet over enhver tvivl. - En søndag var jeg hjemme hos onkel Alfred, og hunden Freja lå ved hans fødder. Pludselig snærrede hun, og for hen og bed i stolebenet. Alfred grinede, men det gjorde jeg ikke, for stolen begyndte at vandre hen ad gulvet og til sidst væltede den. Så skyndte jeg mig hjem. Gyngestolen har jeg set mange gange "vippe", men når bare Alfred var der, var jeg ikke bange.

Alfred havde været arbejdsdreng hos Søballe i Sct. Annagade 15-17. Der var skefabrik. De eksporterede til Norden, og der var 30 mand beskæftiget, fortalte han. Nu arbejdede han på værftet. I øvrigt kom jeg i lære, da jeg var 13 3/4 år gammel. Nu var det smedemestrene Nielsen & Schmiegelow.

Hver måned kom bedstefars bror fra Fredensborg i hestevogn på besøg. Så var han henne på Wiibroe og tanke op i ølankre, og når han skulle hjem var han skidefuld. Onkel Alfred bar ham så ud og lagde ham i vognen. Hesten fik et klask bagi, og så traskede den selv hjem til Fredensborg. Om vinteren med sne, kom han i kane.

Jeg har altid elsket Helsingør med jordens dejligste torv. Her var alt, hvad en dreng kunne fryde sig over. Høns og kyllinger, kaniner og kaninunger, gæs og ællinger, marsvin, får, geder og sågar en lille islænder. Om efteråret harer, fasaner og rådyr. Alle stader med hestevogn. Hestene var parkeret i Købmandsgården og alt slagtning foregik i "Hold-an"s gård. Over for købmandsgården sad Morten Vilhelm oppe på kuskensædet, næh - hvor var han tyk. Han vejede mindst 350 pund, og han steg aldrig ned fra vognen.

Der var også festligheder på torvet, børnehjælpsdag og meget andet. Jeg var også dybt imponeret over, når Kornetskolens exerserede i Kronborgskoven, og når de i lange rækker, med musik i spidsen, marcherede ud til exerserpladsen.

En dag, jeg havde været i vandet på Grønnehave, blev jeg stoppet af en mand i bil, der spurgte om jeg ville sælge aviser. Ja, sagde jeg, og fortalte hvor jeg boede, for jeg ville ikke ind i bilen. Jeg blev B.T. dreng og til sidst Danmarks mest sælgende B.T. dreng. Morgenberlingeren, B.T. og Aftenberlingeren. Pris 15 øre. Jeg fik 5 øre + 1 øre i bonus for hver solgte 1000 aviser. Det hjalp på vores økonomi derhjemme. Jeg havde strækningen ud til Ellemosen.

Tit så jeg "Hurtigkarl", en lille mand, men nej, hvor kunne han gå stærkt. Han boede i Hellebæk og tik ind til byen. Skulle man følges med ham, blev man nødt til at løbe. Oplevelserne var mange. På Marienlyst så jeg kaptajn Jespersen motionere de tykmavede på stranden, og jeg var inde på Berlingske Tidende og sad og så Robert Storm-Peter-

sen sidde og tegne Peter og Ping og de "tre små mænd".

Når jeg blev sendt i byen efter cigaretter hos Nelande, hjørnet af Hestemøllestræde og Sct. Annagade, fik jeg 25 øre med til en 10 stk.'s. Der var Adamas, Flag-Melukka, Klubmand og Cecil. Min bedste brugte snus. Det stoppede hun op i næsen og så nøs hun med begge ender. Jeg var også hos hestehagtereren på Torvet. 10 øre for leverpostej og 15 øre for affaldspålæg.

Da den katolske kirke var bygget færdig, så jeg Fyrtårnet og Bivognen komme om søndagen i kirke. De var katolikker. Men jeg så dem også i Billedteatret. Det startede altid med reklamer for Richs og Danmarks kaffetilsætning og med mælk fra de 3 stormejerier, Solbjerg, Trifolium og Enigheden, så en Skipper Skræk film, og så kom Fy og Bi i 5 akter. Hver på ca. 10 minutter. Så blev lyset tændt, og der blev skiftet spole. Musik blev leveret af en mand på klaver og en på violin i "Orkestergraven". Pris 10 øre for at komme ind.

Så flyttede vi til Munkegade nr. 9 med 1,90 m til loftet. Her sloges Munkegade/Gartnergade mod Strandgade. Hvorfor? Jeg ved det ikke, men det gik hårdt til med lange kæppe. Om vinteren spændte vi

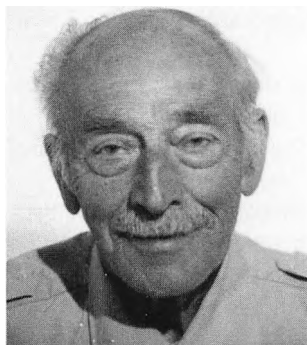
7-8 slæder sammen og så gik det derudaf.

Een gang har jeg været på skovtur med skolen. 300 elever og byorkesteret, ca. 30 mand, i spidsen. Vi marcherede ned til banegården, tog med tog til Dyrehavsbakken og hjem igen. En skøn oplevelse.

Vi havde have ude ved Rønnebærallé. Kommunens jord. 15 kr. om året for 2000 kvadratmeter. Sidste have ind mod marken. Vi havde kaniner, høns og ænder derude. Vi købte korn på Hollandske Mølle.

Vi mødte tit "Dollarprinsessen", en nydelig statelig dame, der svansede ned ad Kongevejen i sit farvestrålende kostume og med solparasol slået op. Hun kunne sikkert mærke, om der var en ært i sengen. Inde på marken spankulerede storkene og ledte efter snøge og skrubbudser. Vi kunne høre tudserne skrig, inden de blev ædt. 4 gange har jeg ledsaget mænd, der spurgte, hvor Koppehuset lå. En kom helt fra Sønderjylland og en anden kunne jeg dårligt forstå. Men jeg kunne se, at der rørte sig noget i dem. Minderne må have overvældet dem, for der var tårer i øjnene. Så dampede jeg af.

Toppunkter senere, jeg har set Tom Mix i Cirkusbygningen og Gøg og Gokke i K.B. Hallen. Jeg kunne fortælle meget mere, men slutter nu.

Carl Peter Leo Kreipke, født 1920. I kleinsmedelære hos Nielsen og Schmiegelow 1934-39. Ansat på Helsingør skibsværft fra 1940. 40 års jubilæum i 1980.

Hellebæk - dengang i 40'rne

Af Svend Larsen

Min barndoms Hellebæk var et lille velfungerende bysamfund, hvor man boede og i de fleste tilfælde også havde sit arbejde.

Hellebæk Klædefabrik, eller fabrikken i daglig tale, var Hellebæks helt dominerende arbejdsplads.

Da klædefabrikken havde sit 75 års jubilæum i 1948, beskæftigede man således 310 arbejdere og 25 funktionærer.

Mange gamle hellebækkere kom sjældent uden for lokalsamfundet, hvor man i øvrigt også kunne få dækket næsten alle sine behov. Tilflyttere, der kom udensogns fra, blev set nøje an og for at være rigtig hellebækker skulle man have 3 generationer liggende oppe på kirkegården.

Fra tidligere tid har der været et patriarkalsk præg over Hellebæk og dette præg bestod stadig i 40'rne, idet en meget stor del af beboerne havde tilknytning til fabrikken og boede i fabrikkens arbejderboliger.

Arbejderboligerne var med til at skabe den faste og ofte livslange tilknytning til arbejdspladsen og ligesom tilfældet var med hensyn til arbejdet, var der også knyttet en vis status til de forskellige boliger.

Medens bebyggelsen Figaro hørte til i den lavere ende af skalaen, indtog en nyere beboelsesejendom i Bøssemagergade nok en førsteplads.

I denne ejendom boede der flere funktionærer, og huset blev derfor i folkemunde kaldt for Amalienborg.

Der fungerede det princip, at nytillflyttede arbejderfamilier blev anvist en lejlighed i f.eks. Figaro og så kunne de efter en tid søge en større og måske mere eftertragtet lejlighed.

I Amalienborg boede der en dame som, måske i tilfredshed med egen status, altid gik højt knejsende igennem Bøssemagergade og følgelig blev kaldt for dronningen.

Dette med at give tilnavne har i øvrigt igennem årtier været en udbredt skik i såvel Hellebæk som i

de andre bebyggelser langs Øresundskysten og det kunne undertiden være en tilfældighed, der skabte disse tilnavne.

En arbejder på fabrikken brugte i tide og utide vendingen: Det tror jeg såmænd nok og erhvervede derfor tilnavnet "trosmenok".

Var arbejderboligerne små og billige, så var lønnen af tilsvarende størrelse. Da min far blev ansat som portvagt og nattevagt på fabrikken i 1946, var ugelønnen således 130 kr., men forekom der helligdage udover søndage, blev der fratrukket 21,66 kr. pr. dag.

Ugelønnen blev udbetalt kontant i lønningsposer og næsten alle indkøb blev foretaget hos de lokale handlende, ofte på selve lønningsdagen.

Der blev ikke, som i dag foretaget storindkøb, men man købte ind i mindre målestok, f.eks. 1/4 pund kaffe og 1 hektoliter koks.

Var indkøbene små, så var der til gengæld mange handlende. Der var Legarths købmandsforretning, der som den eneste forretning stadig eksisterer den dag i dag.

Der var Brugsen på Strandvejen og Katholms boghandel, der lå ved siden af Oldengaards manufakturforretning.

Ved siden af Legarth lå fru Jensens slagterforretning og skråt overfor boede skræddermester Larsen.

Hos skræddermester Larsen fik jeg senere syet mit konfirmationstøj af mørkeblåt kamgarn fra fabrikken.

I Bøssemagergade var der desuden bagerforretning, mejeri og skomagerværksted.

Der var også et handelsgartneri, der lå på det areal, hvor kædehusene på Skolestien nu ligger.

På Strandvejen lå Hellebæk Badehotel med tilhørende krostue. Badehotellet ejedes af familien Bonde, der nåede at drive virksomheden gennem 3 generationer. Hotellet ændrede senere navn til Hotel Hellebæk Kyst.

I 1944 begyndte jeg min skolegang i Hellebæk skole, der på det tidspunkt havde 6 lærere og 125 elever. Det var altså en skole, hvor lærere og elever havde mulighed for at kende hinanden.

Efter få måneders forløb fik vi skolens nye unge lærer Jens Uldum som klasselærer og lærer Uldum fulgte klassen til vi gik ud efter 7. klasse.

Undervejs var vi stillet overfor valget, om vi ville skifte skole for at tage mellemskoleeksamen. Der var nogle få, der på denne måde forlod klassen for at fortsætte skolegangen i Hornbæk skole.

Af skolens andre lærere husker jeg N.P. Larsen, som vi havde i sang og den elskelige Karen Willadsen, som vi havde i danmarkshistorie.

Vores gymnastiklærer Svend Larsen giftede sig senere med en af skolens lærerinder Bodil Due.

Der var ingen kære mor dengang, når vi skulle gøre gymnastik i den kolde og uopvarmede gymnastiksal eller til svømmeundervisning ved skolebroen trods høje bølger.

Dengang var der ingen disciplinkrise i folkeskolen, og når klokken ringede ind fra frikvarter, skulle vi straks stille op i række og geled, hvorefter vi blev beordret ind klassevis.

I 40'erne var der krig i verden og det prægede også vores hverdag i form af besættelse og varemangel.

Jeg kan huske, at de forbisejlede skibe var forsynet med store spærreballoner til beskyttelse mod luftangreb.

Besættelsen betød bl.a., at der var tyske soldater overalt - også på Hellebæk Badehotel, hvor min mor lejlighedsvis arbejdede som kogejomfru.

Mange af tyskerne var kede af deres situation, og jeg husker en ung tysk soldat, som stod og vaskede undertøj i en spand og sagde på gebrokkent dansk: "Når man ingen kone har, så må man jo vaske selv".

Der var også tyske soldater stationeret i Hornbæk Plantage, hvor de boede i barakbygninger ud til Strandvejen. Langs barakkerne havde tyskerne opstillet små dværgfigurer med røde nissehuer, men trods denne pynt følte vi altid ubehag ved at passere stedet.

Varemanglen gjorde sig gældende på næsten alle områder, men vi børn, der var vokset op under disse forhold, kendte jo ikke andet.

Vores forældre savnede især kaffe og cigaretter. I stedet for kaffe måtte man drikke kaffeerstatning og cigaretterne var vanskelige at skaffe.

Min mor udfoldede store bestræbelser for at få cigaretter og kørte bl.a. på cykel til Vin Hansen i Hornbæk for at få en 10 stk. pakke Tory cigaretter og hun havde som regel røget halvdelen på vejen hjem.

Der var også mulighed for at skaffe varer på "den sorte børs" og jeg kan huske, at der kom en "sortbørsgrosserer" og solgte cigaretter på tørvemosen i Apperup.

En anden mulighed var den selv at dyrke tobaksbladet og rundt omkring i hjemmene hang der tobaksblade til tørring.

Men alting får en ende og det gjorde besættelsesårenes trængsler også og det var en stor dag, da vi kunne samles i skolegården for at fejre Danmarks befrielse.

Svend Larsen, født 1937 i København. Flyttet til Hellebæk-Ålsgårde i 1942. Skolegang i Hellebæk. Uddannet i restaurationsbranchen. Udlandsophold og rejser. 1963 ansat ved toldvæsenet, nu overtold-assistent, bosat i Helsingør.

Min egen historie

Af Ellen Madsen

Tit, når jeg ser børn og unge mennesker "more" sig med mærkelige ting, og hører om unge mennesker, som øver hærværk, for at slå tiden ihjel, sender jeg min egen barndom mange tanker. Min veninde, mine søskende og jeg, vi havde vores pligter, der var brug for os, og vi havde aldrig tid til at kede os.

Det miljø fra Helsingør omegn, som jeg færdedes i, i 50'erne er nu fuldstændig forandret. Det er selvfølgelig kommet lidt efter lidt, men jeg vil nu prøve at fortælle lidt om, hvordan min skolevej så ud dengang, og om hvordan det var at være barn på en lille landejendom med dyr, og hvor det var en levevej, ikke en lystejeendom.

At cykle til og fra skole var en selvfølgelighed, selv om man havde 8 km hver vej, og vi gik også i skole om lørdagen. Det er bare dejligt at cykle, og nu er det jo moderne, så man vækker ikke mere opsigt, når man tager sin gamle skolevej igen og kører og drømmer om, hvordan den var, dengang først i 50'erne.

Ud af den lille skolegård i Hornbæk ved apoteket, op ad bakken, lige slå et blik op ovenpå skolen, hvor vores klasselærerinde boede - om hun så os. Til venstre oven over bakken var de i gang med den nye skole, og vi glædede os til at komme der op. Især til den nye gymnastiksal; der lugtede sådan af mug i den gamle. Ret hurtigt var man ude på landet, jeg kørte næsten altid over Havrevangen. Ned over Åsen og igennem flade åbne marker. Nu er der korn eller rasp over det hele, dengang skiftede man imellem korn (rug, havre, byg eller blandingssæd) og roer og kartofler. Gårdene blev drevet naturligt med det antal dyr, der passede til gårdenes størrelse.

Havrevangen mandede ud i Borsholmvejen (nu Svinggårdvej), og jeg drejede brat til venstre lige der, hvor Peter Tuteins hus lå. Der boede vist nogle, der arbejdede på Borsholmgården, men vi havde alle hørt om, dengang Peter Tutein boede der. Det blev også fortalt, at han havde hængt sig oppe på loftet, og at rotterne var begyndt at æde af ham. Det

gav altid et lille gys i mig, når jeg cyklede der forbi. Huset brændte ned, og er aldrig bygget op igen.

Rundt i svinget ved Svinggården og igennem Borsholm med gadekæret, hvor der altid var liv, ja i hele Borsholm var der masser af dyr på gårdene. Om morgenen blev køerne lukket ud i foldene og om aftenen lukket ind igen, og der blev arbejdet rundt omkring med årstidernes dont. Så til højre ved Borsholm Forsamlingshus og op forbi Anton Christiansen, ham hilste jeg på morgen og aften i samfulde 5 år, hvor jeg cyklede der forbi. Vi slog lige med armen, og jeg tror, at vi begge følte, der var noget galt, hvis det smuttede en dag. Somme tider stod han i stalddøren eller han var ude på marken for at flytte kalvene, eller han lugede roer, eller gik bag ved hestene og pløjede. I hvert fald om morgenen har han kunnet stillet sit ur efter mig. Så forbi tækkerens datter og svigersøn, som havde fået lov til at bygge på marken til højre - (nu siger vi Laurits Jørgensen!) og så endnu en lille ejendom på venstre hånd med køer og grise, så man kunne lugte, at man var på landet, når man cyklede forbi.

Holger og Marthas ejendom kom nu på venstre hånd, og der var det op ad bakke. Man kunne godt unde sig selv, at gå op ad den bakke for at nyde deres ejendom. Den var altid så flot velholdt, og de havde en lille grøn havestue bygget ud i gården med fine blondegardiner. Jeg mente dengang, at det måtte være den største lykke, at sidde der og drikke eftermiddagskaffe. Deres køkkenhave var også et studium værd. Den lå lige ud til bakken, og man kunne gå og savle, når man så deres rækker af ærter, porrer, selleri, buske med bær o.s.v. i flotte bede og lige rækker. Så kom Sylvias hus lige oven over bakken på højre hånd, det var et lille stråttækt hus, som nu er ukendeligt.

Vejen slår nu et flot sving til højre, og der lå min Bedstes og vejmandens ejendom ved siden af hinanden. Ja, de ligger der heldigvis endnu, men der er også næsten helt stille nu. Dengang var der

liv af dyr og mennesker begge steder. Den første ejendom blev kaldt for vejmandens, fordi vejmand Hans Rasmussen havde boet der; da jeg cyklede forbi, boede hans enke der stadig sammen med sine to ugifte sønner, en datter og svigersøn og et barnebarn. Min Bedste boede sammen med min ugifte morbroder, og de to steder rummer en masse gode minder for mig, med dejlige oplevelser sammen med vidunderlige voksne mennesker, hvis livsindhold og væremåde har præget hele mit liv.

Tit skulle jeg inden om hos min Bedste. En gang om ugen gjorde jeg rent for hende, for det kneb med at komme ind under sofaen, og at håndtere de tunge gryder, så de stod til mig. Vaske gulv og vaske op og ellers gøre rent, det fik jeg 10 kr. for om ugen. Men så en dag kom min moster på besøg, efter at jeg havde været der, og så blev beløbet sat op til hele 30 kr. om ugen. Det var dejligt, så kunne jeg selv betale stoffet til den kjole, der skulle syes hvert forår og efterår efter mål, hos min anden moster, der var syerske. Min Bedste lokkede også med, at på mandag laver jeg fiskefrikadeller, så kom lige inden om, og hvem kan modstå det? Så fik vi en sludder, og nu kan jeg forstå, hvordan hun nød at høre om, hvad vi unge bedrev.

Hun startede måske samtalen med: "Nå, jeg hører, at du var bænkevarmer i lørdags til ballet i forsamlingshuset". Og så fik hun jo lirket ud af mig, hvem der dansede med hvem og meget mere. Hun var også manges Bedste, hun elskede at sidde ude i gården i aftenskolen og hilse på de unge, der cyklede forbi, når de skulle til træning i Borsholm Idrætsforening. Goddavn Bedste lød det, og hun sagde goddavn igen.

Så kom fru Hüttemeiers hus på venstre hånd, og så med en pragtfuld have, blomster og urter hver for sig, skiftevis rundt i haven år for år, så jorden ikke blev træt. Købmand Sigurd Andersens forretning er forlængst lukket, og det er kun os, der ved det, der kan se, at der har været købmandsforretning, der på Borsholmvej, og der var også en mølle bag ved forretningen.

Far havde ikke kværn selv, da jeg var lille, så det blev til mange dejlige ture til møllen for at få malet sæden. Selvfølgelig var det med hestevogn. Så kunne man også handle lidt hos købmanden. Det var ellers ikke nødvendigt, for kommis'en kom en gang

om ugen og hentede bogen, hvor man havde skrevet sine bestillinger op, og så kom han en anden dag i ugen med varerne. Hvis man skrev 6 øl i bogen, fik man 6 Wiibroer, og det gjorde "man", for Wiibroer havde sørget for, at ingen på egnen manglede øl til de store fester under krigen.

At sidde på en sæk umalet korn og se hvordan, der blev arbejdet i sådan en mølle, det var en oplevelse. Mølleren løb op ad trappen og hældte det umaalede korn ned i tragterne, hvor det så blev kværnet, og kom ud i sækkene igen, som var sat fast med et spænde for enden af nedløbsrøret. Engang imellem gik han hen og skubbede med knæet til sækken for ligesom at stampe det maledede korn, for at det kunne være i sækken. Mølleren var også en drillepind, engang imellem snuppede han en og løb drilende op ad trappen med en, og lod som man skulle puttes ned i kværnen, det kildede voldsomt i maven, men rigtig bange blev jeg aldrig, jeg vidste, at han ikke gjorde det for alvor. Sækken skulle lukkes med sejlgarn, der skulle bindes med en rigtig møllerknude, man skulle sætte pegefingern rigtig for løkken, så der kom en ende, man lige kunne trække i, og så var sækken åben igen.

Nu gik det ned ad bakke og forbi Erna Møllers hus og Skovhuset på venstre hånd. Det første var hvidt med stråtag og det andet var et langt hus med 2 familier boende. Lige før skoven på højre hånd ligger der stadig et dejligt gammelt stråtaget hus, meget større end dengang, så forbi skoven på højre hånd og frem til Højbakke. Herfra kunne og kan jeg stadig se mit barndomshjem, en lille landejendom med ca. 20 tdr. land, og det var meget forskelligt, hvordan cyklen blev håndteret herfra.

Hvis det var vinter, og jeg kunne høre tærskværket larme i loen, så bremsede jeg og kunne være oceaner af tid om at cykle de sidste 500 m. Det var altid mit job at slæbe halm oppe på loftet, og far havde sommetider bare ladet det glide op, så der lå en stor bunke til mig, når jeg kom hjem. Det var slemt, især når det var byghalm, avnerne var lange og med væmmelige modhager på. Spærene sad så langt nede, at jeg tit løb panden imod. Man lærte at bukke sig.

Hvis det var forår, skulle der luges roer. Der blev sat et antal rækker af til mig, et år fik jeg 30 kr., når jeg var færdig, det hjalp jo lidt. Det tog sådan ca.

10-12 dage (eftermiddage). Jeg har stået mange gange ude på marken og svinget med roehjernet for at få tiden til at gå. Det blev bedre, når man blev så gammel, at man næsten kunne følges med mor og far, det vil sige far tog lige en bid af hver af mine rækker, for at vi kunne følges og snakke. Så var betalingen for hver række, og vi havde det rigtig hyggeligt.

I høstens tid var det om at komme hjem og hjælpe til, for der var meget arbejde. Først blev sæden slået og bundet med selvbinder til neg, de skulle så slæbes sammen og sættes op i hove. Mor og jeg slæbte sammen, far satte op. Hovene skulle så stå til sæden var helt tør og moden, og så køres ind. Det var med den stive vogn med ekstra lad på og heste foran, så hvis læsset ikke var lagt rigtigt, kunne det nemt glide af, og det var en stor skam. Til gengæld var man pavestolt, når man havde lagt et rigtigt flot læs, der nåede helt op til ledningerne, så man måtte bukke sig for at komme under.

Om efteråret skulle roerne og kartoflerne i hus. Min far gik med en kniv og trak hver roe op med hånden og skar toppen af og lagde dem i hver sin række, så man kunne køre op imellem og læsse. Han gik med et stort gummiforklæde, men hvor må det have været hårdt, tit var det regn og rusk, så han var gennemblødt 2 gange om dagen. Da jeg var 12 år fik jeg selv lov til at køre hestevognen ud på marken og læsse roer, og så hjem til kuglen og læsse af. Far gik og dækkede til med halm og jord. Når solen skinnede ud over markerne og op på den gyldne skov, var det mit yndlingsarbejde.

Når kartoflerne skulle tages op, var det nærmest en festdag. Vi havde ikke så mange dengang, så det var mor, far, min tante og jeg, der tog dem op. Min morbror var der selvfølgelig også. Mine forældre og han hjalp hinanden med mange ting, og de havde den fordel, at de sammen købte nogle maskiner, efterhånden som de kom frem, til at lette dagligdagen for dem.

Da jeg var helt lille i 40'erne, havde vi mange kartofler, og far kørte og solgte dem ved husene i Helsingør. Det var også en spændende tid. Der kom et hold af damer, der pillede dem op, hver gang de havde en kurv fuld, råbte de til far, og han gav dem en streg i lommebogen. De gik to og to sammen, og der var liv og glade dage. Mor kom med eftermid-

dagskaffe på sodavandsflasker med avispapir om, for at kaffen skulle holde sig varm, og bradepandekage, bagt i ovnen på et rigtigt brændekomfur. Den smag af den kage var helt speciel dejlig, måske fordi man sad med fingre stive af størknet jord og spiste den. Kartoflerne skulle så harpes i løbet af vinteren efterhånden som de blev solgt. De blev smidt op på harpen, den var skrå, men skulle alligevel trækkes med et håndsving, og kartoflerne kom så løbende ned og faldt igennem hullerne og blev på den måde sorteret i 3 forskellige størrelser. En skulle stå og tage de fordærvede, sten og jordklumper fra.

Altså var det meget forskelligt, hvad der ventede en, når man kom hjem fra skole. En ting var sikkert, mor var der altid, og der stod mad i ovnen. Varm middagsmad - dækket over med avispapir. Så kunne jeg sætte mig på brændekassen, åbne lågen på ovnen og sætte benene op på lågen og varme mig, imens jeg spiste. Sådant en tallerkenfuld var dejlig, selv om den havde stået i en for varm ovn om vinteren og en for kold ovn om sommeren.

Da jeg var lille, havde vi ikke malkemaskine, mor og far malkede 6-7 køer med hånden 2 gange om dagen. Jeg nåede også at lære det. Jeg kørte op til Sigurd Andersen og købte mig en spand og en skammel - (han har sikkert fået sig et billigt grin) - for far havde sagt, at jeg jo ikke kunne lære det, når jeg ikke havde det. Nu slap han ikke, og det lykkedes også at få lidt mælk i spanden, men koen blev sur, sparkede, og den smule, der var, røg ud i grævlingen.

Vi havde 2 heste, Lise og Lotte. De var begge frederiksborgere. Lise var lidt tungere i det end Lotte. Lotte havde far købt som føl og selv kørt og redet til. Det var spændende at opleve. Han gik rundt ude bag stalden med den i en lang snor, så den gik rundt i ring. Den var vist lærenem, men far havde også forstand på sådan noget. Hans far havde haft vognmandsforretning i Helsingør med heste selvfølgelig, og det var billigere at betale skolemølt for far, når han ikke kom i skole, end at betale en karl for at køre. Far kørte nede på værftet med heste og vogn meget af sin barndom. Selvom vi fik traktor beholdt vi Lotte meget længe, men til sidst måtte den jo afsted, det var for dyrt at have den stående i stalden til ingen nytte, det var en sorgens dag.

En gang skulle jeg hente hestene hjem fra mosen, og tog så min lillesøster, der var 7 år yngre end jeg, med. Det var ret besværligt at få hende op på hesten til mig, men det lykkedes ved at få hende op på en hegnspæl først. Så gik det hjemad over stok og sten. Hestene længtes hjem efter vand og den godbid, der lå i krybben til dem. Inden vi nåede gårdspladsen, skulle vi også ud på landevejen. Heldigvis var der ikke den trafik, der er i dag, for det gik lige midt ad vejen. Jeg tror, at mor, der stod hjemme i gården og ventede, blev temmelig nervøs, da hun hørte os komme. Lillesøster klamrede sig til mig og jeg til manken, alt imens vi gled længere og længere ud til den ene side - men det gik heldigvis godt.

Når køerne skulle hjem fra marken om sommeren, skulle vi sommetider også gå ad landevejen. For det første skulle de kobles sammen, som de plejede, for det andet var de som regel også tørstige og ville gerne hjem. Der lå roer i krybben og ventede. Så hvis nogen der i 50'erne har set 7-8 køer nærmest løbe bag efter en stor skolepige, der prøvede at bevare fatningen og gå roligt, som far havde sagt, men alligevel løb til sidst, så var det mig.

Tro nu ikke, at det hele var slid og slæb og arbejde, det var det ikke. Det var den skønneste barndom, man kan tænke sig, hvor man selv syntes, at man betød noget ved at hjælpe til. Man havde et ansvar, og havde den store fordel, at man var sammen

med sine forældre. Håndbold blev der heldigvis også tid til. Vi cyklede til Borsholm og trænede om aftenen, sommetider nåede vores træner ikke at komme, han skulle jo også passe sit landbrug, men så klarede vi os selv. Til kampene cyklede vi også rundt - til Tikøb, Hornbæk og Kvistgård, som vi spillede mod. Vi cyklede også i biografen i Helsingør. På torvet gik vi ind i porten og trykkede på en klokke, så kom en dame oppe fra og åbnede en af garagerne i gården, og der satte vi vores cykler. Det kostede 25 øre. Turen ned og op ad trapperne måtte hun jo tage igen, når vi skulle hjem.

Hver søndag gik vi nystrøgne med sløjfer i håret i søndagsskole. Det var kl. 10 i kælderen på Nygårdsskole, og var obligatorisk indtil man blev konfirmeret. Hver sommer arrangerede de en skovtur med hestevogn og chokolade i junger, til et eller andet sted i omegnen, hvor vi kunne lege. Engang knækkede håndbremsen på gummivognen ned ad bakken i Stenstrup til Strandvejen. Dengang synes jeg, at det var en meget stor bakke, og hestene var svære at styre. Heldigvis var det en dygtig kusk, han fik styr på hestene, så det gik godt. Måske holdt vorherre hånden over os, det troede vi dengang.

Det har været sjovt at prøve at skrive nogle af mine minder ned fra min barndom, men svært at sortere dem. De vælter frem, og der er mange, mange flere, men nu må det være slut for denne gang.

Ellen Madsen, f. Nielsen, født 1941 i omegnen af Helsingør. Skolegang i Nygård og Hornbæk. Uddannet som kontorassistent, senere som blomsterdekoratør og har nu egen blomsterforretning.

Minder fra min barndom

Af Edith Hedvig Mikkelsen

Mine forældre Hedvig og Arvid Lindberg kom som nygifte til Helsingør i 1899. De bosatte sig på Møllebakken med udsigt over byen. Min far blev malersvend på skibsværftet. Inden året var omme, kom det første barn, og ni mere fulgte, nogle af dem med kun et år imellem; jeg blev nummer syv i flokken. Med flere børn var der behov for større lejlighed, og familien flyttede til Lappen 10, en solrig lejlighed over for Marienlyst Slot; her blev jeg født den 28.1.1908. Min for fortalte mig, at hun en aften, da min fødsel var nært forestående, sad ved vinduet, kom der et fakkeltog forbi. Det var Holger Drachmanns bære, som befolkning og fiskere fra Hornbæk gående fulgte. Fra Helsingør blev båren med tog ført til København, hvor begravelsesceremonien fandt sted. Senere blev urnen ført til Skagen, her har jeg stået ved hans grav og mindedes, hvad min mor havde fortalt.

På Lappen havde jeg mine første barndomsår. Lappen lå lige ved Grønnehave, en gammel gård, hvor vi børn tumlede os. At det på det tidspunkt ofte var trange tider, mærkede vi børn ikke, men senere har min mor fortalt, hvor slemt det var, når min far til tider var arbejdsløs. Han købte engang en gammel båd ret billigt og fangede fisk, som vi spiste, kartofler havde vi i haven. Dengang var der ikke noget, der hed understøttelse. Min ældste bror måtte allerede som syvårig ud med brød med brødvognen.

Far gik meget til politiske møder. Mor syede selv vort tøj og forsålede vort fodtøj, hun købte en læst og nogle læderrester; vi gik aldrig med træsko! Heldigvis blev tiderne bedre, da far blev formand for værftsarbejdernes sygekasse. Det hjalp på budgettet, og vi flyttede til Skt. Annagade 31. Denne lejlighed var så stor, at vi børn kunne få to værelser, et til pigerne og et til drengene, og far kunne få et værelse til kontor, desuden var der soveværelse, to stuer og et meget stort køkken, hvor vi spillede komedie og morede os meget. Lejligheden lå over-

for Marie Kirke og kloster, hvor jeg besøgte de gamle koner, der boede der.

Huset, vi boede i, havde en stor gård; her var et sadelmesterværksted, og vi legede her mellem de mange tæpper. Der var også en vognmand, der havde hestestald her. Det var spændende for os bysbørn med heste og katte og ikke mindst kattekillingerne, som vi havde megen glæde af. Vognmanden drak mange snaps, og vi børn var ivrige efter at gå til Tvedes bryggeri med et anker, så vankede der en 2-øre.

I huset boede også glarmester Vilhelm Svendsen, en hyggelig rar mand, som vi alle kaldte Vilhelm, det råbte hans kone mange gange om dagen. Denne fru Svendsen skylder vi børn megen tak, for ved alle højtider inviterede hun alle gårdens børn til chokolade og godter. Hun var en meget nydelig dame. Hver morgen kom der en frisør og ordnede hendes hår. De havde for øvrigt tre søde børn.

I kælderens boede Kalene, en ung lystig fyr, som spillede og sang.

På hjørnet ved Groskenstræde boede en bager; der var rift om at gå til ham om morgenen efter brød fra dagen før. Det gamle brød blev nemlig opbevaret i en dobbeltskuffe, et rum til gammelt brød og et til penge, og det hændte, at en mønt var havnet i den gale skuffe, så der vankede en skilling sammen med brødet. Om søndagen købte vi friskt brød, smørkage til mor og far til 10 øre og snegle til os børn.

I Groskenstræde lå der biograf; det kostede 15 øre at komme ind, men min far var brandmand, så af og til kom vi gratis ind.

Min sidste tid i Skt. Annagade var jeg ikke mere den lille, i 1913 kom en lillebror (4 år senere kom der tvillinger). Efter familieførgørelsen købte mine forældre en gammel ejendom i Strandgade 23, her fik far kontor i stueetagen. Han var ikke længere maler, men forretningsfører for sygekassen i Helsingør. Jeg var heldig at bo på loftsværelset, hvorfra jeg kunne se de store luksusskibe på Øresund. I hu-

set var der mange mus og rotter. Engang var en rotte fra naboens hønsesgård klatret igennem nedløbsrøret til 2. sal i vort hus med et æg - vi fandt æggeskallerne her.

Vor have førte ud til baneterrænet. Her så vi dyrene komme, når der skulle være cirkus i byen. De store elefanter drog herfra igennem byen til Grønnehave.

Der kom også transporter med franske krigsfanger. Mange af disse mænd ligger begravet på en særlig plads på Helsingør kirkegård.

Ikke langt fra, hvor vi boede, lå byens slagtehus. Her blev bl.a. slagtet dyr, hvis kød ikke måtte sælges i forretningerne. Det blev omgående kogt, og man kunne så her købe suppe og mørt kød for 50 øre.

Vor kakkelovn var en nyttig ting. Da det var det koldeste sted om sommeren, fungerede det som køleskab. Om vinteren varmede vi sten på den, som vi lagde i sengene til at varme dem op med.

Hver sommer kom en af os børn med mor til København; det var inden vi fyldte 6 år, for så rejste man gratis. Jeg husker tydeligt den dag, da det var min tur. Det var første gang, at jeg rejste med tog. Vi vandrede ad Vesterbrogade til Zoologisk Have, en kæmpe oplevelse at se alle dyrene. På vejen derud købte mor en hvidtøl, som vi delte til vor medbragte mad. Bagefter gik vi ind til byen. På en fin restaurant købte mor en portion hindbær med fløde, som vi også delte. Den tur er et kært minde fra min barndom. Jeg har haft en sorgløs barndom på trods af, at jeg har oplevet første verdenskrig. Mange madvarer var rationeret, og man havde mærker til hver person. Kunne brødmærkerne ikke slå til, blev der kogt byggørød til aften inden smørrebrødet. En veninde og jeg rejste til Sverige og købte kød, men penge måtte ikke udføres, så vi gemte dem i skoene.

Min mor havde ofte skinnebessår og måtte holde sengen, men gudskelov fejlede energien ikke noget, så hun fik en plade på sengen til symaskinen, så sag hun der og syede.

Da jeg var ca. 10 år, så jeg den første flyvemaskine rulle over græsset for derefter at gå i luften. En stor oplevelse. Jeg har senere i livet, når jeg har fløjet til Amerika og mange andre lande, tænkt meget på den lille maskine, som jeg dengang så.

Fra min skolegang husker jeg, at jeg havde

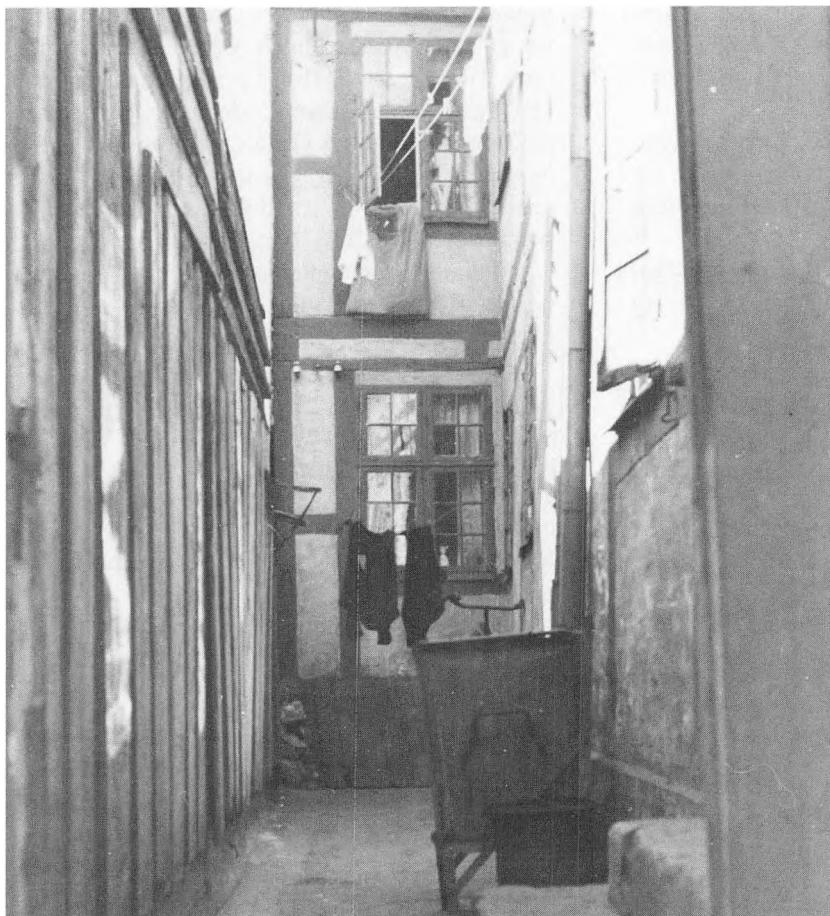
kantoren ved Sankt Olai kirke som klasselærer. Han var en kirkens mand, men brugte flittigt spansk-røret. Til gymnastik havde jeg en gammel lærerinde - frk. Høst, navnet passede godt, hun var stiv som en pind. Op til et valg gik vi piger i frikvartererne i flok og sang: "På,en-på,en igen stem på Christian Rasmussen", om det hjalp ved jeg ikke, men han blev socialdemokratisk folketingsmand.

Fra min konfirmation husker jeg, at vi fik suppe og steg til middag og koldt bord til aften; jeg var ret lille af min alder, så mit konfirmationstøj blev købt i en børneudstøvsforretning, mest erindrer jeg de sorte knapstøvler, som skulle knappes med en hårnål. I gaver fik jeg en brugt cykel og smykker.

I en periode, hvor mor ikke var så rask, havde vi en gammel pige til hjælp, hun havde været servitricce på byens værtshuse, dem var der mange af, hun kunne synge lystige sange og fortælle mangt og meget. Vi havde også en svensk vaskekone Matilde med træbenet, hun var også meget gemytlig. Jo, der var aldrig kedeligt i det Lindbergske hjem. Mor og far var meget interesseret i politik, så der blev diskuteret meget derhjemme, især da mine brødre var blevet voksne og var kommet i lære, alle på skibsværftet.

Om sommeren legede vi i Galschiøts park, der hvor biblioteket nu ligger, eller vi gik til Grønnehave, hvor glasværket lå, det var spændende at se, hvordan det glødende glas blev formet i flammerne. I oktober var der marked på torvet med alle slags forlystelser, så fik vi hver en skilling. Denne dag fik vi også nye vanter, som mor havde strikket, da det tit var koldt. Det var utroligt, hvad min mor kunne overkomme.

Julen indledtes altid med, at mine store brødre bage klejner - en portion til at spise før jul, og en portion til juledagene. Min dejlige far, som ikke deltog meget i de hjemlige sysler, da han var optaget af arbejde og møder, deltog i juleforberedelserne. Han pyntede altid træet, havde sikker sans for glimmer og stads fra sin tid som maler. (Han havde som maler været med til at lægge nyt guld på Kronborgs spir og tårne, det var ægte guldflager, der blev limet på). Efter julemiddagen, flæskesteg og risengrød (under krigen bankede bygkorn), blev fløjdørene til den store stue slået op, og vi gik omkring træet og sang til min lillebroders klaverspil. Gaver-

Gårdparti fra Strandgade 23.

ne bestod af “en blød pakke” og et stykke legetøj til de små, og en luksusting til de store. Nytårsaften fik vi kogt torsk, derefter gik vi ned på gaden med rumlepottes. Aftenen sluttede med fyrværkeri på havnen, det var meget festligt at se lysene i Helsingborg - alle mand var af hus og på havnen.

Til fastelavn var vi klædt ud og løb med raslebøsser, meget spændende, når dagens høst blev talt op. Påsken var ikke noget særligt bortset fra de farvede æg, men pinsen var spændende, der gik vi tidligt om morgenen til Julebæk med sangforeningen, vi spiste vor medbragte mad i skoven, og senere tog vi til Hammermøllen i Hellebæk, hvor der var fest.

Det var tit meget koldt om vinteren, da jeg var ung. Engang gik jeg over isen til Helsingborg, jeg tror, at det var i 1921.

En anden stor oplevelse jeg husker var, da kong Christian var på besøg i Skydebaneselskabets lokaler, der blev rullet rød løber ud på gaden.

Under første verdenskrig i “Gullaschtiden” blev en af mine brødre picollo på hotel Marienlyst. Han kom hjem til far med cigarer til 10 kr. stykket og slik til os børn, da han fik mange drikkepenge; vi var kun vant til lakridsrod og johannesbrød.

I 1926 havde Helsingør 500 års jubilæum. Der blev opsat et monument af Erik af Pommern på torvet, og der var stor fest med tilstedeværelse af kongen og dronningen og samtlige ministre. Det var i borgmester Peder Christensens tid.

I min barndom var der mange særprægede mennesker i Helsingør, både høj og lav. Der var Silde-ludvig, en mand med knude i nakken. Han gik rundt

og ringede med en stor klokke og råbte: "I dag en båd i havnen med torsk og sild". Han var festlig. Der var Ludvig Feilberg, ham der havde fået tørlagt Søborg sø, og lavet kanaler ved Gilleleje.

Han gik meget i vor gade og var altid iklædt sort kappe og havde altid paraply med. Så var der apoteker Rink, han var tysk konsul. Han havde en meget speciel klædedragt og bar en stor hat. Når han nærmede sig bagerforretningen i vor gade, skyndte vi piger os derhen og stod ved vinduet, så vankede der konditorkager, han var meget godgørende. Der var også Nattens Dronning, en forhenværende officersfrue, og der var Madam Bundfil, jeg husker at huset hun boede i brændte, og alt indbo blev smidt ud fra 2. salen, men heldigvis kom ingen mennesker noget til. Vi børn vidste altid, når der var brand, for så skulle far jo afsted. Vi løb først til sprøjtehuset i Skt. Annagade og derefter til brandstedet. Af store brande husker jeg vaskeriet på Tvedesvej, Wibroes Mølle på Gurrevej og manufakturhuset Messenborg der lå, hvor nu Missionshotellet ligger.

Min far var nu kommet i byrådet, og da min mor havde fået børnene fra hånden, kom hun der også. Hun var med til at forbedre forholdene for mange dårligt stillede i samfundet. Hun havde selv prøvet ikke altid at være på den grønne gren. Da mine for-

ældre gik ud af byrådet, kom min ældste broder Kaj ind, han kom senere i landstinget, så folketinget og sluttede sin politiske karriere som trafikminister. Han var med til at gennemføre mange ting, ikke mindst 65-billetten.

Mange borgere i Helsingør blev om sommeren vækket af træskoklamp, det var alle skibsværftsarbejderne, der skulle på arbejde. En af disse, en ung lærling blev min skæbne. Svend Mikkelsen, hans familie boede i Stengade 20, og hans far var ansat på Wiibroes Bryggeri. Vi havde en dejlig ungdom sammen og kan i dag se tilbage på 61 års ægteskab. Jeg har haft et lykkeligt liv med en god og dygtig mand og gode børn. Af min søskendeflok på 10 er vi desværre nu kun to tilbage, men slægt skal følge slægt ----.

Jeg bor nu med min mand i Hillerød Øst, ikke langt fra Skansebakken, hvorfra vi i klart vejr kan se Øresund og Sverige og mindes barndommens dage.

Stilheden synger i stuen en lille blid melodi, alle de svundne dage nynner stilfærdigt deri. Solskin og stormvejrskage, brusende efterklang vugger mit sind til hvile i mindernes solfaldssang.

Travle blev mine dage, og rige blev mine år, undrende ser jeg tilbage på somre, vintre og vår.

Edith Hedvig Mikkelsen, født 1908 i Helsingør. Gået 7 år i skolen i Marienlyst Allé. Passede i flere år sin far og sine søskende. Gift 1928 med maskin- og senere kabelmester i Helsingør og Hillerød, Svend Erik Mikkelsen. Hjemmegående husmor.

Tidsbilleder og minder fra Helsingør i tiden 1910 til 1989

Af Frans Nilsson

Man kan naturligvis ikke sige Helsingør uden samtidig at sige Kronborg og Hamlet, men dette kommer jeg tilbage til senere, og der er jo nok at tage fat på vedrørende Helsingør ved Øresund, som historikeren dr.phil. Louis Bobé kalder "Nordens Bosporus".

For mig står Marienlyst Allé som "min barndoms grønne dal" og jeg har passeret den utallige gange på vej til og fra mine bedsteforældres gæstfrie hjem i villa "Svea" på hjørnet af Ørebakken - forbi redaktør M. Galschiøts have, "park", med søen, hvor vi løb på skøjter i de kolde vintre.

Heldigvis har ikke meget forandret sig her.

Omkring 1880 var der stor arbejdsløshed på skibsværftet i Malmø og derfor "udvandrede" min bedstefar kedelsmedesvend Eduard Nilsson til Helsingør, hvor Helsingørs Jernskibs- og Maskinbyggeri netop var oprettet i 1882. Den stærke og meget dygtige kedelsmed gjorde sig hurtigt gældende og avancerede snart til at blive mester for hele kedelsmedien - en stilling han bestred så fremragende, at han på værftet og ude i byen fik tilnavnet "kedelkongen".

Dette skyldtes, efter hvad man har fortalt mig, bl.a. at han ved en bestemt lejlighed med sine vældige kræfter og skuldre medvirkede til, at "en lidt for stor kedel blev skubbet ned gennem et lidt for lille hul i dækket"!

Jeg garanterer ikke for historiens ægthed, men da jeg som pensionist fra turistbranchen i 1978 blev ansat som "sommer-guide-kustode" på det skønne Kronborg, steg jeg mærkbart i en ældre kollegas anseelse, da mit tilhørsforhold til "kedelkongen" kom ham for øre! Samme kollega havde for øvrigt været ansat på Wiibroe som ung og nåede at holde 50 års jubilæum på Kronborg som slotsbetjent og senere kustode.

"Kedelkongen"s eget 50 års jubilæum i 1933 blev fejret af værftets direktion m.fl. efter alle kunstens regler i "Klubbens" smukke lokaler. På det

store foto, som blev taget efter middagen sidder forrest "kedelkongen" med sin "dronning" begge med "guldkroner" på hovedet.

Det varede ikke længe før den flotte smed traf sin tilkommende, den søde, unge Marie fra Lille Heddinge - hun var vist syerske. I 1888 blev min mor født i et af de små huse på Lappen, og min senere onkel og gudfader Frans var så forudseende at lade sig føde netop i 1890 - altså i Wiibroe's 50 års jubilæumsår.

Omkring 1895 købte min bedstefar villa "Svea" på hjørnet af Marienlyst Alle og Ørebakken (pragtfuld til kælkning - ingen biler) og "Svea" var pudsig nok nabo til villa "Dana" - begge ligger der endnu.

Da min mor blev en usædvanlig smuk og charmerende ung pige, fik hun kælenavnet "Alle'ens dronning", og en ung kornet på Kronborg fik snart øje på hende, og de blev gift i 1907. Først havde min mor dog lært husholdning hos forpagter C.F. Sørensen på "Kronborg Ladegaard".

Forpagteren skrev for øvrigt morsomme noveller under pseudonymet "Peter Kronborg".

Mine forældre fik fem børn, fire drenge og en pige, og to af drengene fik nær tilknytning til Helsingør - herom lidt mere senere, nu lidt om min moster Inga Nilsson (gift Stangerup). Hun blev født på "Svea" i 1902 og efter skoletiden blev hun uddannet på det ansete Poul Petersens danse- og gymnastikinstitut.

Efter studieophold i bl.a. Paris blev hun ansat som hjælperlærerinde hos fru Hindsberg, hvis førende danseskole hun senere overtog og drev i ca. 30 år. Næsten alle ældre helsingoranere har gået til dans hos frk. Nilsson - det siger i hvert fald min moster, som også, foruden på "Øresund", gav undervisning i forsamlingshuset i Borsholm og på hotellet i Hellebæk.

Cykelturene frem og tilbage kunne være barske ved vintertid. Undervisningen kostede 2,- kr. pr.

"Kedelkongen"s 50-års jubilæumsdag i "Klubben" i Helsingør. I forreste række ses som nr. 3 fra højre "Kedelkongen" med sin hustru. Nr. 3 fra højre i bagerste række Skibsværftets direktør H.P. Christensen.

elev pr. måned og hun fortæller, at hendes far var helt forarget, når han hver måned så de mange 2-kroner blive hældt ud på bordet.

Efter et af hendes flotte afdansningsballer, som i flere år blev "ført op" af min lillesøster Merete, inviterede restauratøren fra "Fægekroen" lærerinden med hele familien på alle tiders natmad i "privaten" på 1. sal. Det var under besættelsen. På det overdådige bord var næsten alt, hvad vi ikke havde set i flere år.

Jeg husker tydeligt, at vor strålende vært ved kaffen (ægte) med "avec'er" deklamerede Hans Hartvig Seedorffs skønne digt "Nordens Svaner" - lige sagen i hine mørke krigstider. Min moster tilbringer nu sit otium på "Hellebo".

Min første jul i 1910 tilbragte jeg efter sigende på "Svea" og senere utallige dejlige ferier; min bedstemor var det mest uegennyttige menneske, jeg har kendt.

Hun tilbragte det meste af sin tid i køkkenet, og

jeg fristes til at gentage den gamle vittighed om de to veninder, som om efteråret mødes på gaden og den ene siger: Ih Marie, hvor er du blevet solbrændt i sommer - hvortil Marie svarer: Ja, heldigvis vendte køkkenvinduet mod syd.

Af og til fik en af mine brødre en hel krone for hos bagermester Poggenborg på Torvet at købe 20 herlige sukkerkringler - lige fem til hver! For at supplere vore lommepenge, fik vi i sæsonen lov til at plukke uforglemmelige moreller og sælge dem formedelst 25 øre pr. pund til handelsgartner Mowitz i Bramstræde.

Jeg hilste på barnebarnet for nylig i forretningen, men han var for ung den gang til at kunne huske noget herom.

Vi blev ofte sendt på indkøb hos urtekræmmer Mathiesen lige ovre på det andet hjørne, og selvom han var en meget venlig mand, var vi lidt bange for ham. Dette skyldtes, at han fra naturens hånd var udstyret med en ret stor gevækst eller knold midt på

issen, og vi stirrede altid som hypnotiserede på den.

Dette fysiske handicap har muligvis været medvirkende til, at han vist førte en meget trist og ensom tilværelse - men hans bismarksklumper var der ikke noget i vejen med.

Et billede står stadig helt tydeligt for mig nu 65-70 år efter. Min lidt fåmælte, men elskelige bedstefars livret var kogt torsk og hertil skulle der naturligvis serveres hjemmelavet sennepssauce, og den blev tilberedt efter en nu til dags helt ukendt metode.

Knusningen af sennepskornene foregik ved, at min bedstemor normalt siddende i den dejlige have med et blikvandfad i skødet, roterede en veritabel, stor kanonkugle rundt i fadet til alt var knust.

Det har desværre været mig umuligt at få opklaret, dels hvor den stammede fra, og dels hvor den blev af, efter at det gamle hjem blev opløst efter krigen - man kan kun gisne.

Var den kommet ad luftvejen ved svenskernes angreb i 1658 eller ved englændernes i 1801 eller 1807 - eller havde bedstefar den med i håndbagagen?

Min bedstemor fik i øvrigt ikke megen åndelig føde - den bestod udelukkende af, efter aftensmåltidet at læse i Helsingørs Avis, men snart faldt brillerne ned på næsen og hun døde lidt og vågnede med et spjæt - jeg glemmer hende aldrig.

Min bedstefar var en endog meget sparsommelig mand, men sådan var tiden jo.

Jeg erindrer specielt en lejlighed efter en hyggelig "66" efter aftensbordet, at en eller anden udtrykte, om der ikke var stemning for lidt natmad? Det var der naturligvis, og bedstemor var som sædvanlig straks parat.

Nu skulle bedstefar over i sit herreværelse for at stoppe sin pibe, og da han kom tilbage, sagde han lidt brysk: Der bliver ingen natmad - een af jer har glemt at slukke lyset i loftet. Det drejede sig vist om en 10-15 lys pære!

Hver påske kom familien til stor frokost, og jeg mindes et lille ordskifte mellem min bedstefar og hans nieces mand professor B. fra Lund. Min bedstefar spurgte ved den ret svenske frokost: Du Svend, skal vi ta' halvvan? Hvortil Svend svarede med glimt i øje: Jah, farbror, du får kalde den hvad du vil, når blot glasset er fuldt.

Man skal som bekendt ikke prale, men jeg fristes til det - i al stilfærdighed - når jeg vil berette følgende fra Helsingør Folketeater, som næppe mange andre 79-årige kan mindes fra omkring 1919:

Grundet sygdom kunne en voksen ikke benytte sin billet til en af Olaf Poulsens sidste udførelser af en af sine glansroller som birkedommer Krands i Eventyr på fodrejsen i det gamle skønne teater, hvis interiør ved nedlæggelsen heldigvis blev reddet og senere installeret i en egnet sal i den Gamle by i Århus og stadig benyttes. Min ældre bror og jeg delte pladsen, og jeg kan endnu erindre visse enkeltheder af mesterens lystspil.

Vi besøgte også af og til det senere Kosmorama og nød søndag eftermiddags Douglas Fairbanks og Tom Mix formedelst 25 øre.

Bortset fra de mange ferieophold på "Svea" var det kun min ældre bror Henri og yngre bror Eilif, som fik nærmere, daglig tilknytning til Helsingør i ungdommen.

Henri flyttede til Helsingør i 1925, hvor han blev student i 1929 og efter at have taget "aut. eksamen" fra Bryggerihøjskolen, begyndte han sin bryggerikarriere på Wiibroe ca. 1933 - vistnok under brygmester Vogler.

Fra denne periode husker jeg en munter episode, som nok har aktuel interesse:

For at drille vor ældre bror, som naturligvis var en nærmest fanatisk Wiibroe-entusiast, lavede vi engang et lille nummer med ham: Vi ombyttede - uden hans vidende - en Wiibroe-etiket med en fra et andet bryggeri og iagttog naturligvis i spænding vor bror, da han hældte sit forventede yndlingsøl i glasset efter alle bryggerifagets kunster, som f.eks. at bedømme farven, lytte andægtig til øllet inden han med største velbehag nedsvælgede den første mundfuld og straks gav udtryk for Wiibroe-produktets uovertræffelige egenskaber. Jeg husker ikke ordret hans kommentarer, da vi afslørede sagens rette sammenhæng, men vi holdt os i tilbørlig afstand fra ham i nogen tid. Han endte for øvrigt sin brygmestergerning som brygmester og direktør på det gamle, hyggelige bryggeri "Alliancen" i Ringsted.

Min yngre bror Eilif stod fem år i lære på værflet som maskinarbejder, og havde senere en lang karriere som medarbejder ved Statsradiofonien - "hyle-

inspektør" hed det vist.

I 1917 forærede mine bedsteforældre deres datter og min far en stor grund på ca. 1 1/2 tdr. land på den højeste bakketop ved Rønnebær Alle.

Bortset fra det store "Røntofte" var hele området ubeboet markjord.

På den dejlige grund med den skønne udsigt over sundet byggede mine forældre et lille "ægte" norsk bjælkehus - massivt helt igennem - men uden vand, lys eller gas!

Der var en ret stor pejsestue og to soveværelser - det ene med køjesenge. Min far, som havde en digterisk åre, lod den fremragende malermester Katstrup male følgende vers på den store, hvide pejs:

Højt over havet vi bygged' vort hus
mens krigen brød sværet og lansen,
Solen og luften og Øresunds brus
bringer helse til alle på Skansen.

Her tilbragte vi adskillige herlige sommerferier, og det varede mange år før andre sommerhuse blev bygget i området.

De primitive forhold medførte, at vi aldrig var her udover i sommerferien.

Det var naturligtvis alle tiders tumleplads for os fire brødre, og fra vore mange cykelture til Helsingør har jeg endnu i næseborene den skønne duft af nybagt brød fra Hollandske Mølle, som dengang fungerede rigtigt som mølle.

For os drenge var det altid en stor oplevelse, når de, efter datidens forhold, kæmpemæssige amerikadampere med Frederik VIII i spidsen passerede ude på sundet på vej til eller fra Amerika - udsigten var næsten ubrudt fra Hven til Kullen!

I 1920 ønskede min far at købe et lille stykke grund, som stødte op til vor, og jeg fik lov til at følge med ned til proprietær Fanøe, som boede på sin ejendom på hjørnet af Strandvejen og Rønnebær Alle. Han var en stor, kraftig mand med det mest farretuende lange skæg, jeg havde set. Efter nogen forhandling blev man enige om prisen: 10 øre pr. kvadrat-alen. Det har som bekendt ændret sig lidt!

Ved min mors død i 1932 blev hele herligheden solgt for siger og skriver 6.000 kr. - naturligvis fuldt møbleret. Nu ligger der efter sigende 6-7 parceller på grunden - ak ja!

At havnen har haft enorm betydning for byen på mange områder - specielt efter indførelsen af sund-

tolden i 1426 af Erik af Pommern, er almindelig kendt, og toldens afskaffelse i 1857 var en økonomisk katastrofe, som først blev nogenlunde opvejet ved opførelsen af værftet, anlæggelsen af kystbanen m.m.

At havnepladsen ikke er blevet forskønnet ved etableringen af bl.a. glasbroforbindelsen mellem stationsbygningen og færgelejerne er vist alle enige om - til gengæld er Rudolph Tegnens skulptur "Herkules og Hydraen" kommet noget i skammekrogen, hvad mange kunstkere vist ikke beklager, men derimod nok, at værftet har ødelagt udsigten til Kronborg. For øvrigt synes de fleste, at Kronborg tager sig bedst ud fra søsiden, og det kan man også overbevise sig om ved at beundre marinemaleren Vilh. Arnesens mange herlige billeder med dette motiv på Handels- og Søfartsmuseet.

Jeg mindes endnu svagt de elendige og syge russiske krigsfangers ankomst til havnen i 1917/18 for at blive anbragt i den dertil indrettede Hørsørødelejr.

Er havnepladsen ikke blevet smukkere med årene, er den til gengæld blevet betydelig livligere på grund af den vældige turistinvasion - specielt af vort svenske broderfolk på "spritindkøb" eller lignende.

Den der ikke har haft lejlighed til at besøge det gamle Svane apotek, inden det blev nedlagt i 1970, er virkelig gået glip af noget. Selve lokalet med de eksotiske udstoppede dyr i loftet og mange andre kuriositeter var en spændende oplevelse.

Hvor mon det blev af ved apotekets nedlæggelse i 1970? Det er ikke på Bymuseet - måske kan familien Rink, som stadig ejer ejendommen, give besked.

Interesserede kan jeg i høj grad anbefale at låne den nu sjældne, af forfatteren Axel Kjerulf særdeles spændende og charmerende lille bog, "Det gamle apotek" med bl.a. en indgående beskrivelse af den legendariske apoteker Johan Rink og hans kreds.

Selve bykernen har næsten ikke forandret sig i min tid, men til gengæld skæmmes den ved de utallige hæslige spiritussalgsskilte.

I forbindelse med 400-års jubilæet for Christian d. IV's tronbestigelse i 1988 forsøgte jeg - i al beskedenhed - bl.a. ved indlæg i Frederiksborg Amts Avis at formå handelsstandens brancheforening til at inddrage alle "spritskiltene" blot for en dag - sel-

ve den officielle jubilæumsdag. Men nej, til trods for, at en redaktør fra avisen gav mit indlæg en endog meget kraftig opbakning, skete der intet!

Heldigvis er det skønne gamle kvarter omkring domkirken, Sankt Mariæ kirke med klostret og Karmeliterhuset med det højst interessante Bymuseum helt uspoleret og på en slentretur her, fornemmer man bedst den ægte atmosfære.

Jeg mindes som barn sammen med min bedstemor at have aflagt besøg i de tidligere "klostermunkeceller", hvor der omkring 1920 endnu var alderdomshjem.

Under mine forstudier til denne artikel "fandt" jeg på det lille smukke museum på Marienlyst slot

et maleri fra ca. 1900 af Albert Gotshalck - det lille billede giver et godt indtryk af en af "cellerne" med nogle beboere.

Helsingørs 500-års købstadsjubilæum i 1926 er indgående beskrevet ved flere lejligheder, så jeg skal indskrænke mig til kortest muligt at omtale nogle få facts, og hvad jeg i øvrigt selv oplevede.

Jeg har ret indgående studeret det eksisterende materiale på Det kgl. Bibliotek.

Af dette materiale fremgår det bl.a., at man engagerede Johs. Poulsen til at tilrettelægge og forstå det vældige arrangement, som strakte sig over ca. 6 uger, men han betingede sig også hele 4.000 kr.!

Her findes også en oversigt over de opførte skue-

Filmoptagelsen til "Hamlet" 1910 i Karmeliterklosterets fratergård.

spil med rollelister, men til min forundring opførte man ikke "Hamlet", og grunden hertil har jeg ikke kunnet opspore. Det kan måske have interesse, at jeg oplyser, at af vedlagte billede fremgår det besynderligt nok, at den store svenske skuespiller Anders de Wahl spillede Hamlet i jubilæumsforestillingen, men dels var han på dette tidspunkt 66 år og dels spillede han hovedrollen i "Det gamle spil om Enhver". Dette blev opført i klostrets skønne fratergård og jeg mindes følgende lille episode:

Rollen som "Mammon" spillede af den store og fyldige skuespiller Svend Kornbeck, som var privat indkvarteret på 1. sal i villa Dana - nabohuset til Svea.

Vi drenge gik ofte på indkøb for ham hos urtekræmmeren - det drejede sig som oftest om 4 pilsnere til een kr.

Jeg skulle efter et indkøb samme aften overvære forestillingen, og hvilken overraskelse, da jeg pludselig genkender selveste Svend Kornbeck, som i hele sin vælde stiger op af en vældig pengekasse strøende "guldstykker" om sig - forgyldt over hele overkroppen!

Det er det eneste, jeg husker fra forestillingen - bortset fra Anders de Wahls skønne svenske røst.

Jubilæumsarrangementerne var stor succes - succes - det gjaldt desværre ikke økonomien.

"Alle dø" - slutscenen fra Hamlet fra samme filmoptagelse.

Shakespeares måske berømteste tragedie Hamlet har som bekendt været spillet mange gange på Kronborg - både i slotsgården og udenfor denne, men ikke ret mange er vist klar over, at verdens første Hamlet-film blev optaget af Nordisk Film dels i slotsgården og dels på bastionerne, dels i selskabets atelier i Valby.

Filmen, som spillede 17 minutter og blev eksporteret til hele verden, er desværre gået tabt, men på basis af de gamle glasplader er der fremstillet spændende postkort, som sælges til fordel for "Amnesty International".

Bortset fra en enkelt opførelse på bastionerne i 1916 med Bodil Ipsen og Nic. Neiiendam skete der intet før i 1937, da "The old Vic Company" fra London indledte den lange række opførelser, hvoraf jeg har overværet de fleste.

Den, jeg husker bedst, var i 1937 med Laurence Olivier og Vivian Leigh. Her skete noget utroligt, da det blev et frygteligt uvejr om eftermiddagen. Der skulle være premiere om aftenen, og med kortest mulig varsel gennemførte man denne på musiktribunen i Hotel Marienlysts balsal - uden dekorationer - Shakespeares ord kunne stå alene og det skal have været en enestående oplevelse.

Vi ved desværre ikke med bestemthed, om Shakespeare selv nogensinde har været i Helsingør, men det er måske kun en fordel - for derved holdes spændingen ved lige.

At geniet har givet Helsingør - og Danmark - en helt enestående gratis turistreklame er sikkert, og derfor kan vi nok tilgive den lidt uhøflige replik: "There is something rotten—".

I Kronborg har Helsingør - og Danmark - et enestående klenodie, og som pensioneret turistmand har jeg i 10-12 år haft den glæde, om sommeren, at fungere som guide/kustode på slottet.

I forbindelse med et slotsjubilæum for nogle år siden, var vore svenske "museumsbrødre" i Stockholm så large at udlåne den flamske kunstner Kniepers pragtfulde gobelin-tronhimmel. Den tog svenskerne desværre med sig ved tilbagetrækningen i 1659, og nu befinder den sig på Nationalmuseet i Stockholm. I den forbindelse mindes jeg en lille episode, som giver et godt og tiltalende indtryk af svenskernes indstilling til denne lidt penible sag.

Jeg holdt ofte vagt ved tronhimlen, og til min overraskelse hørte jeg ret ofte svenske turister udtales - efter at de havde hørt "himlens" historie: Ja, men det er dog for galt - den burde naturligvis blive her, hvor den jo hører hjemme.

Der er gjort flere forsøg fra svensk side, men indtil nu uden resultat, men vi har jo lov at håbe.

Jeg håber, jeg endnu i mange år må få lejlighed til at vandre gennem "min barndoms grønne dal" - nu altid til fods, da jeg ikke har bil mere. Den har jeg for ret nylig solgt til, ja, til hvem andre end til en brygmester på Wiibroe!

Frans Nilsson, født 1910. Handelsuddannet, ekspedient, rejseleder Bennetts rejsebureau 1934-39. Salgsleder Nescafé 1946-48. Direktør for Copenhagen Excursions. Fra 1978 guide og kustode på hhv. Kronborg og Louisiana. Foredragsholder.

Tanker ved en puncheøse

Af Georg V. Nielsen

Det er en meget smuk gammel puncheøse. Skeen er meget smukt smedet i sølv, det lange spinkle skaft er drejet umådeligt fint i ibenholt. Ornamentet og indgravninger står stadig skarpt i det fornemme sølvhåndværk.

Hver gang jeg ser på øsen, tænker jeg tilbage på de gamle "older", "tipolder" og "tip-tip o.s.v. older", som Vibeke har billeder hængende af der hjemme i solide gamle trærammer.

Jeg kommer til at tænke tilbage på billedet af Juliane med Otto og Svend med trillebør og bagage på Kildekrog trinbræt. Billedet, som fotograf Svend Turck tog og forærede Juliane til hendes 75 års fødselsdag i 1941.

Jeg tænker videre på tegningen i "Blæksprutten" af Juliane, der maler ko, - gryderne i køkkenet der koger over og togsammenstødet på Saunte station, hvor hun - Juliane, var stationsforstander.

Puncheøsen hænger på væggen hjemme hos Otto og Ulla. Juliane var Ottos mormor.

Da Juliane blev gift første gang, var det med svenskeren Ahlquist. Juliane havde inden da fået datteren Elisabeth - Ottos mor, som hun bragte med ind i ægteskabet. Selv bragte Ahlquist 3 børn - 2 drenge og 1 pige med.

Dermed var det ikke gjort. Sammen fik de børnene Erna, Paula, Esther og Karl.

Ahlquist var en umådelig flink mand, som var meget flink ved alle børnene, der var ingen forskelsbehandling.

Ahlquist var skibsbygger på Helsingør Værft. Han sled hårdt i det. Arbejdstiden var dengang fra 6 morgen til 6 aften og ugelønnen var på 6 kr. Det var ikke nok til at mætte 9 børn og to voksne, så udover arbejdet på værftet blev der lagt kræfter i fiskeri på sundet.

Juliane lavede roll-mops og andre delikatesser bl.a. af de fisk manden fangede. Lækkerierne blev leveret til Helsingørs forretninger. Men det gav ikke penge nok. Juliane syede også flag for sejlmageren

i Stengade. Her blev flagene leveret i bygningen med de store lofter, hvor sejlmagerne lå på gulvet og syede de store sejl.

Ahlquist døde ung, og Juliane giftede sig igen i 1922 med Peter Mullitsgaard, der var baneformand og medlem af sognerådet i Tikøb. Juliane selv blev stationsforstander i Saunte.

Som stationsforstander havde Juliane "hundredvis" af gøremål: Rejsegods skulle ekspederes og lades ud og ind. Al post skulle håndstemples. Der skulle sælges frimærker og billetter. Post- og bane-pakker skulle ekspederes. Bommene skulle hæves og sænkes, og der skulle sættes signal for togene.

Det sidste var vigtigt, for i Saunte skulle togene fra henholdsvis Gilleleje og Helsingør passere hinanden. Desværre gik det galt for Juliane. En dag stødte to tog sammen på stationen og Juliane blev landskendt igennem aviserne og ikke mindst igennem årets "Blæksprutte".

Juliane blev nu ved "banen". Hun fik et noget mere afstresset job. Hun kom til at passe trinbrættet i Kildekrog, hvor hun hver sommer beboede stationsbygningen sammen med Mullitsgaard og ofte sammen med datteren Elisabeths to børn Otto og Svend.

Sammen med Mullitsgaard havde hun købt hus i Hornbæk, men det blev lejet ud til feriegæster om sommeren, mens hun som nævnt selv beboede "stationsbygningen" i Kildekrog.

Huslejeindtægten fra Hornbæk - og hvad Juliane i øvrigt kunne skrabe sammen - brugte hun til at betale Mullitsgaard gæld med. Mullitsgaard drak ikke, men hans lidenskab var spil - både kort, lotteri og lodsedler. Dertil kom, at han tyggede mange cigarer i sig, og endnu værre. Han var kendt igennem sit arbejde i sognerådet, og endda særdeles kendt for at være et godt menneske, som aldrig sagde nej til at skrive under på en veksler, når nogen bad om hjælp.

Juliane blev en kendt og afholdt institution i Kildekrog. "Stationen" hvor mange kendte danskere

kom, var lille bitte, men rummede "ventesal", beboelse og et lille pakhus. Billetlugen var direkte ind til dagligstuen, der også udgjorde "postekspeditionen".

Blandt de fastboende var børnebogsforfatteren Anna Bentzon, hvis søn Niels Viggo allerede dengang hævdede sig, men dengang ved, til de mindre drenges misundelse, at sejle kajak.

Kapelmester Erik Tuxen hørte også til mellem de kendte sommergæster.

Otto og Svend kørte på trillebør gæsternes bagage til sommerhuse, som ofte lå flere kilometer bor-

te. Justitsminister Tune Jacobsen betalte i 30'erne den fyrstelige sum af 50 øre for en times arbejde med trillebøren. Andre gav kun 25 øre til deling mellem de to drenge for 3-4 km bagageudkørsel.

Billedhuggeren Rudolf Tegner var nok lidt mærkelig for drengene. Han havde aldrig penge, men det havde til gengæld hans franskfødte hustru. Hun var enormt sød og gavmild - betalte altid drengene rigeligt.

Af Julianes børn lever de tre endnu. Erna og Paula bor i USA, mens Elisabeth (af hendes søskende kaldet Bette) bor i Helsingør, 96 år gammel.

Kildekrog ca 1936/37. Fra venstre vennen Ejner Larsen, Otto, Svend, Juliane og Mullitsgaard. (Foto: Svend Türck).

Erna, der nu er 90 år, fik som 17-årig sendt penge til en billet til USA af sin faster Alma, der var blevet en meget rig dame i Amerika. I 1939 fulgte den yngste søster Paula, der nu er 77 år, efter og bosatte sig som mange andre familiemedlemmer i Chicago. Både Erna og Paula blev gift med hver deres svenske Elmer - for Ernas vedkommende en fætter.

Danmark og familien er aldrig blevet glemt. Det er ikke mange år siden Bette sidst tog flyveren til Chicago lige så naturligt, som hun tager bussen i Helsingør. Erna og Paula krydser stadig Atlanten, og begge taler og skriver perfekt dansk.

Da Otto i 1982 besøgte Erna og Paula i Chicago, var han på byens store kunstmuseum. Han blev meget forbavset, da han pludselig på et billede gen-

kendte figurerne Herakles og Hydra på et maleri af Gustave Mureau. Det blev på museet fortalt, at det var Rudolf Tegner, der havde hentet inspiration til sine kendte figurer hos maleren.

Puncheøsen! Den tilhørte forresten slet ikke Juliane. Næh, den kom da vist fra Ottos fars forfædre på mødrene side, som længere tilbage var ret velstillede og havde en gård i nærheden af stedet, hvor nu LO-skolen ligger.

Ottos far "Store Otto", Jens Otto Villiam Jensen blev født i 1898 på glasværket i Højstrup, der hvor nu Teknisk Museum ligger. "Store Otto"s far kender vi ikke meget til, han døde allerede da drengen var 4 år gammel.

Store Ottos morfar var mand på slægtgården,

Kildekrog station. Forrest siddende fra venstre lille Otto, Elisabeth, Juliane, Paula og Svend. Stående: Store Otto og Mølitsgaard. (Foto: Svend Türck).

hvorfra puncheøsen stammer. Med ham gik det stærkt tilbage for familien, og med ham blev det formøblet, som var samlet sammen gennem generationer. Han spillede og drak - var væk i flere dage ad gangen. Engang kom han fire dage efter et dyrskue hjem trækkende med en tyr, - begge festligt pyntet. For en gangs skyld havde han vundet i spil.

“Store Otto”s mor giftede sig igen med “musikdirektør” Thomsen i Helsingør med hvem hun fik 3 børn.

“Musikdirektøren” spillede til baller, havde elever og flikkede træsko hjemme i køkkenet for at tjene til livets opretholdelse.

Alle børnene skulle lære at spille og indtage en plads i orkestret. John, der senere fik en viktualiebutik i København, skulle spille Tuba, hvad der afgjort ikke interesserede ham. Men taktstokken blev svunget flittigt med effekt på en måde, som hverken accepteres blandt musikere eller skoleelever i dag.

I orkestret indgik i øvrigt en bror, en søster og en fætter til “musikdirektøren”.

Jens Otto Villiam Jensen, “Store Otto”, blev udlært som grovsmed i Bistrup ved Birkerød, men kom så tilbage til Helsingør Værft, hvor han var ansat i mere end 40 år.

I Helsingør traf han Julianes førstefødte datter Elisabeth - eller Bette. Der gik ikke lang tid før de skulle have “Lille Otto”. De giftede sig og fandt en bolig i Aalsgaarde - en lille og gammel fiskerhytte med komfur i køkkenet og fra køkkendøren direkte udgang til stranden.

Otto blev født den 12. september 1922, netop på den tid, hvor Juliane skulle have været gift med Mullitsgaard, men da Juliane skulle hjælpe datteren Bette med hjemmefødslen, måtte hendes eget bryllup vige nogle måneder.

Over for fiskerhytten i Aalsgaarde lå Hellebæk kirke, hvor Otto døbttes, tilhørende Hellebæk sogn, men boende i Tikøb kommune.

Efter 5 år flyttede familien ind i en lejebolig på Rosenkildevej 6. Ejendommen ejedes af fuglefængereren fra “det Schimmelmanske Palæ”, som var blevet til “Skorpeskolen” eller “Det ggl. Opfostningshus”.

Fuglefængereren, der havde sat snarer op i skoven, for at skaffe greven fuglevildt, ville sælge hele huset for 4.000 kr. - et bud som “Store Otto” og Bette

skulle have taget imod.

Familien var flyttet til Helsingør, fordi Bette ville have, at hendes drenge skulle i en ordentlig skole. I Aalsgaarde var der kun skolegang hver anden dag, men nu kom lille Otto i Marienlystskolen.

“Store Otto” var vellidt blandt kolleger og ledelse på værftet, hvor han arbejdede næsten hele livet. Han mødte som regel en halv time før normal arbejdstid og avancerede til det, der kaldtes “5-øresformand”, hvilket vil sige, at han fik 5-10 øre mere i timen for at have ansvaret i sjakket.

Øverste mester var Andersen, som blev kaldt “den store”.

Arbejdet på værftet var hårdt. Overarbejde som kunne betyde en arbejdsdag fra 7 morgen til 23 var ikke usædvanlig. Iskolde vintre i en dok med spinkle stilladser bød på alvorlige strabadser, når de store skruer med håndkraft og store mukkerter skulle trækkes af skrueakslerne for at ordne lejerne.

En af Store Ottos læredrenge hed Georg Poulsen, og ved Store Ottos 40-års jubilæum kunne Georg Poulsen som tillidsmand møde op og gratulere.

På værftet eksisterede der som bekendt mange øgenavne. Lurifax var mesteren, som kom luskende og overraskede arbejdere, som overtrådte det absolutte rygeforbud. En overtrædelse kunne betyde omgående bortvisning. “Den hvide neger” var en stor kraftig mester med store fyldige læber. En lille bitte kraftig mester oppe på “galleriet” blev kaldt “hoved og røv”, og “Karl Skurk” var bjergsom.

Så var der “Den lange” og 2. mester “Krølle Søren” samt “Kaptajn Vom”, der gik med sort kasket med blank skygge.

Det gik efterhånden bedre økonomisk for Store Otto og Bette. I 1938 købte de deres første hus med tre lejligheder i tre etager for 22.000 kr.

De tog selv den mindste lejlighed, for Bette var meget økonomisk. Det var nok godt, for “Store Otto” blev alvorligt syg med mavesår. Han fortrød handelen, men Bette sagde nej og forøvrigt var det for sent at fortryde.

Der var 14 kr. i understøttelse fra sygekassen og 7 kr. fra smedenes hjælpekasse pr. uge. Men da Otto kom på hospitalet, blev der af det offentlige trukket 7 kr. om ugen fra sygekasseudbetalingen, så der kun var 14 kr. tilbage til kost til Bette og to drenge samt til andre faste udgifter, renter og afdrag på nyt hus.

Bette købte skinkeben for 1-1 1/2 kr. og af dem lavede hun suppe i et par dage. 3. dag var der pandekager. 4. dag biksemad og endelig 5. dag frikadeller.

Det lykkedes, Otto blev rask og kom i arbejde. Huset blev solgt efter få år uden tab eller stor fortjeneste.

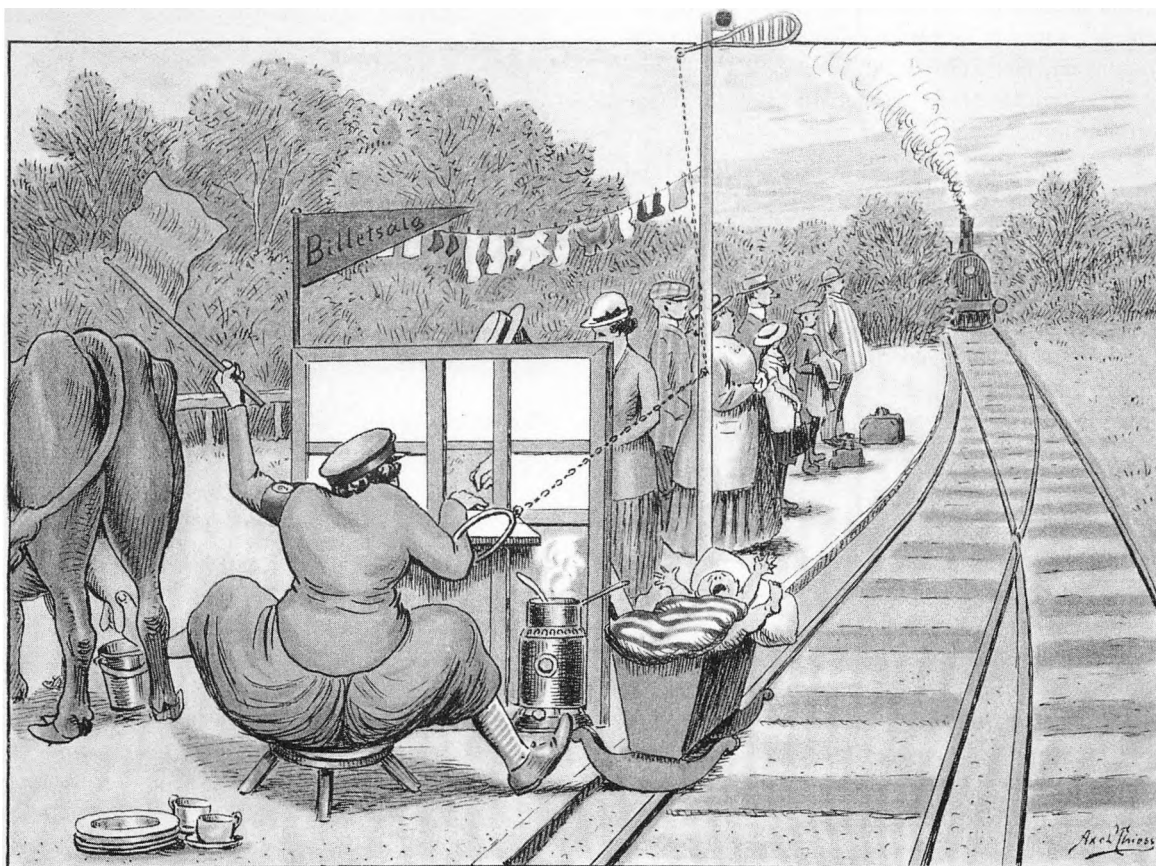
Derefter købte de hus i Rosenvænget for 15.000 kr.

Der var 2 lejligheder, en med 3 værelser i stuen og en med 2 værelser på første sal.

Otto fik eget værelse i kælderen, men det var koldt og fugtigt. Han var kommet ud af skolen og kom i lære på værftet. En læretid, som bagefter er sjov, men som var streng. Arbejdstiden gik fra 7-16 om sommeren og 7.30-16.30 om vinteren og øretæverne hang løst i luften.

På værftet måtte man hele året vaske sig alle mand på rad og række i koldt vand, mens der udenfor på arbejdspladsen ofte havde været 20-25 grader kulde.

Det første år var lønnen 6 øre i timen. Ugelønnen

En overbebyrdet Stationsforstanderske
Økonomisk Administration paa Hornbækbanen

Fra Blæksprutten, 1925..

var således 3,59 kr. alt inklusive. Bette var økonomisk og sagde, at Otto ikke skulle solde alle de penge op. Hun tog de 2,59 kr. til tøj og kost, mens Otto kunne beholde den ene krone.

Efter Ottos udståede læretid kom han på fiskerifabrikken som maskinreparatør hos familien Tvede. Ulla Hansen var på kontoret, hvor hun en dag bød den ældre næstkommanderende hr. Nielsen på et æble. Nielsen takkede nej, han havde selv så mange der hjemme, sagde han - og lukkede døren op til værkstedet - byd den unge mand derhenne. Dermed var grunden lagt til at Otto og Ulla skulle blive mine to mindste børns mormor og morfar.

Otto og Ulla fik 1. sals lejligheden hos Bette og "Store Otto" og her fik de min kone Vibeke.

Ulla skiftede job fra fiskerifabrikken til "Børnegården", som var etableret i den gamle station på Trækbanen. Her kom Peder Christensen - "Kong Peder", som havde været med til at starte denne børneinstitution.

Hos "Kong Peder" har jeg selv holdt ferie efter krigen. Jeg er selv født i Ålborg og boede under krigen i Frederikshavn. Men min morfar, der var jævnaldrende med Peder Christensen, samarbejdede meget med denne og deres fælles gode ven Stauning om politik og andelsbevægelsen. Også min far fik et nært venskab med Peder Christensen og nære bånd til det sociale boligbyggeri i Helsingør samt til Krogerup Højskole.

Forresten - Mullitsgaard, Julianes 2. mand - måtte forlade banen på grund af sygdom, men han blev rask igen og startede som formand ved vejvæsenet. Her kom Ullas far til at arbejde for Mullitsgaard som arbejdsmand. Senere blev Ullas far, Hans Hansen selv entreprenør og medlem af amtsrådet, og forøvrigt var hans forældre også ansat ved banerne. den historie kommer jeg nok tilbage til en anden gang, når jeg kaster blikket på puncheøsen, eller måske kan mine børn skrive den historie hvis de engang måske kan betragte puncheøsen på deres egen væg.

Puncheøsen, der gav anledning til denne artikel.

Georg V. Nielsen, født 1935 i Ålborg. Ansat ved Nordisk Film 1953-58. Fra 1958 ved DR - TV-avisen med nyhedsjournalistik og som fotograf; har i den forbindelse rejst meget i alle verdensdele.

En indvandrer fra 1912

Af Anna L.K. Pedersen

Jeg er ikke i tvivl om, hvorfra jeg skal starte min beretning, for i de senere år, hvor diskussionen er gået ret kraftigt for og imod måden, hvorpå såvel flygtninge som indvandrere er blevet modtaget og behandlet her i landet, kan jeg ikke lade være med at sammenligne med de forhold, som mødte os, som svenske indvandrere i februar 1912.

Min far var glaspuster, men da tiderne var lidt usikre for glasværket i Karlstad, Värmland, besluttede mine forældre sammen med mange andre familier at drage til Helsingør og prøve lykken her.

Vi ankom en meget kold februar og måtte dele nogle små iskolde lejligheder ude i Højstrup. Huse- ne ligger der endnu, men vistnok i en fin stand, det er de to lange bygninger langs jernbanen.

Vi boede i en lille 2-værelses, hvor vandet drev af væggene, der blev fyret til rædsel for far og mor, som var vant til de lune træhuse og flotte kaminer i Sverige og ikke var forberedte på denne misere.

Ja, det jeg vil fortælle nu, vil man i dag nok ikke fatte. Vi havde kun vort gangtøj og lidt tæpper og puder, som skulle gøre den lange rejse hertil lidt bekvem. Uheldet ville, at frosten lukkede Øresund, så vi i nogen tid ikke kunne få vore møbler m.m. herover, og gode råd var dyre.

Min familie bestod af mine forældre, en bror på 10 år, en på 9 år, en på kun 4 år - jeg selv var knap 6 år. Vi måtte så dele den lille kolde lejlighed med en familie med samme antal personer og i samme alder som vi. Min far var på dette tidspunkt 33 år, min mor 30.

Madlavning var udelukket, da vi ikke havde køk- kengrej med. Det eneste jeg rigtigt mindes er, at det vi fik at spise var store skiver landbrød med hon- ning på.

Den dag i dag ser jeg min far stå med et stort landbrød trukket ind mod maven, og med en stor kniv skære de store skiver. Alle vi børn (8 stk.) lå på det bare gulv og fik langet humplerne ned til os.

De voksne var naturligvis radbrækkede efter en

nat på de bare gulve, og hvem der fik den "lyse ide" at hente nogle trækævlere oppe i skoven, så de havde lidt at støtte hovederne på, husker jeg ikke. Hvad der var af tæpper var jo begrænset, og så lille jeg var, husker jeg, at den anden familiefar efterhånden byttede plads hver nat, men altid syntes han, at han havde den dårligste plads. Naturligvis blev der fyret døgnet rundt.

Hver dag blev vi børn sendt ned til Strandvejen for at se, om vores habengut var på vej. Endelig op- randt den ventede dag, og glæden var stor hos alle. Jeg husker ikke, hvor længe vi boede alle 12 sam- men, men min familie fik en stuelejlighed i den bygning nærmest ind mod byen, og der boede vi så sommeren over.

Sprogvanskelighederne var dengang lige så sto- re, som de nu har været med nutidens indvandrere. Danskerne forstod ikke eet ord svensk, og vi ikke det danske. Og det kom der mange komiske situa- tioner ud af, og som vi mange gange har tænkt på og moret os meget over. Her er et par eksempler:

Vi anede ikke, hvad sæbe hed her, så min mor sendte min storebror til købmanden, og så måtte han vise sine sorte labber, og det lykkedes.

Den anden familiefar, som til alt uheld stammede ganske forfærdeligt, blev sendt i byen for at købe smør, det var i en lille smørforretning på torvet, der hvor nu Bikuben har til huse. Smørret fik han, og så spurgte han: "Hvad koster smørret?" og der blev svaret: "Fem og firs øre". Han troede, at hun stod og anbefalede et eller andet, og gentog derfor sit spørgsmål, og svaret var igen "fem og firs øre", men da han efter det tredje spørgsmål fik det sam- me svar, blev han gal og slog næven i disken og fremstammede: "Jeg vil sk..... på firs og fjers, jeg vil vide, hvad smørret koster".

En dag gik mand og kone ind hos en isenkræm- mer for at købe et fejeblad - på svensk heddet det en sjiffel. Mand og kone blev rædselsslagne, da ekspe- dienten kom tilbage fra baglokalet med en stor rif-

fel. De troede, manden ville skyde dem.

Vi havde aldrig set tomater. En dag kom min far stolt hjem med 2 1/2 kg tomater, som han havde købt i Langkildes grøntforretning i Lundegade. Min far havde spurgt, om de var kogte, idet han troede, at det var som skaldyr, der bliver røde, når de er kogt. Ekspedienten har nok troet, at far spurgte, om de var gode og svarede ja. Du milde himmel, hvor der blev spruttet og spyttet, ingen af os kunne spise dem. Det har jo ændret sig siden. Der var en dansk familie, der fik dem og blev lykkelige.

En morsom ting var også, at der nede på marken var et lille træskur, og en dag, da sirenerne hylede på grund af tåge, troede min mor, at der var en ko i det lille skur, og min mor sagde indigneret: "Hvad er det dog for et folk, der lader deres dyr stå ude i den stærke kulde". Vi kendte intet til sirener.

En helligdag gik mor og jeg en tur. Nede ved et kældervindue stod en dame og syede, det var uheldigt i Sverige dengang og mor sagde "hvad er det dog for et land, vi er kommet til, hvor de sidder og syr på en helligdag".

Da vi nåede april, måtte mine brødre begynde i skole. Yngve, som lige var fyldt 10 år, røg direkte ind i 4. klasse. Hugo, knapt 9 år, kom selvfølgelig i 3. klasse. De havde ikke forinden modtaget den allermindste danskundervisning, så det var bare med at være vågen og hænge på, men det gik strygende. Jeg kunne jo gå og hygge mig hjemme endnu et år sammen med min bror Ture og det kan nok være, vi alle 4 kom til at tale dansk. Min mor har fortalt os, at vi blev helt danske i løbet af meget kort tid, og da jeg begyndte skolen, var der ingen, der kunne høre, at jeg var indvandrerbarn.

I efteråret 1912 kom vi så til at bo på Lappen nr. 16, og det blev dejlige år, som jeg mange gange mindes med glæde.

Inden døre havde vi i nogle år kun petroleums-lamper, og på gaden var det "søvnige" gasblus. Jeg syntes, det var så hyggeligt, når lygtetænderen kom med sin lange stav, hvorpå der var en krog, som han stak op i lygten, og jeg syntes næsten, det var som trylleri, at der pludselig kom lys. Anderledes var det inden døre med alle petroleumslamperne, som skulle pudses og ordnes, for at de ikke skulle sode, og vi havde megen morskab af at lave skygebilleder på væggene, når lampen blev tænkt.

Når jeg nu har oplevet alle nutidens hjælpemidler, kan jeg slet ikke begribe, hvordan min mor har kunnet overkomme alt arbejde, udelukkende ved arm- og håndkraft. Kakkellovne og komfur, som skulle "mades" med koks og brænde. Det var ikke altid "røgfrit". Stovvasken må have været et mare-ridt i et lille vaskehus uden indlagt vand. Fra en vandhane i gården skulle alt vand hentes såvel til i-blødsætning som til hele vaskeprogrammet. Til sidst skylle ude i gården, om det så var mange grader under frysepunktet og intet tørreloft. Jeg ser endnu min mor "viklet ind" i mange lag tøj og vanter, når tøjet skulle hænges til tørre i gården. Vi kendte jo ikke til andet, men strengt må det have været. Ikke engang en vridemaskine havde vi.

For mig og mine søskende blev det dejlige år på Lappen, selvom det sikkert mange gange har været et puslespil med at få fars løn til at slå til. Far arbejdede på Glasværket, der hvor nu Tretorn ligger, men af og til var der af en eller anden grund ikke arbejde.

Mange af fars arbejdskammerater var for "fine" til at tage andet arbejde, men sådan var min far heldigvis ikke, han gik ud og opsøgte jobs, ja jeg gad vide, hvor mange slags arbejde han har givet sig af med?

Jeg husker, at far en tid tog til Norge til et glasværk, og vi glædede os jo, når der kom penge fra ham. Far arbejdede også i skoven, og det var tit et tungt arbejde, især når der skulle tages "stød" op. Det var store trærodde, der skulle graves op og deles i mindre stykker.

Det var imidlertid blevet 1914 med den første verdenskrig og manglen var stor på mange daglige fornødenheder, ikke mindst på brændsel; men så var det så heldigt, at en del af min fars løn var i "stødbrende", han fik en del i forhold til, hvad han præsterede. Jeg husker, far var med til at bygge ovne til krematorier, og et synligt bevis på fars ihærdighed har jeg, når jeg kører forbi Hellebæk kirke. Her har far været med til at fuldføre anlægget omkring kirken; han arbejdede for en gartner Nelleman.

Endelig var det helt kaput med glasværket, og det var et hårdt slag for mange. En del tog tilbage til Sverige, men mine forældre trivedes her og blev.

Jeg husker endnu atmosfæren i det gamle glas-

værk, hvor vi skulle bringe mad ud til far. Når man tænker på, at det var vinduesglas, der blev lavet, ja så er det jo mærkeligt at tænke på, at glaspusterne stod på den ene side af en slags grav, hvor de så fra en lille glødende glasklump forvandlede den til en stor cylinder ved at svinge og puste glasset inde over "graven". Cylindrene var jo i mandshøjde, og jeg tror over 1 meter i omkreds. Den videre behandling blev foretaget af nogle mænd, der kaldtes "strækkere". De bar de store cylindre hen til en ovn. Her fik cylindren et rids med en diamant på langs. Så kom den ind i ovnen en tid, og kunne så tage ud som een stor rude, det var meget spændende.

Så kom dagen for værkets endeligt, og jeg kan ikke lade være med at tænke på, om der er nogen, som i dag ligger og soler sig ud for "gummien" og tænker på, at de ligger på et helt glasbjerg.

Jeg overværede selv, da det glødende glas blev tappet ud i en grav - ja, det var så smukt, men meget vemodigt. Jeg glemmer det aldrig.

Senere nogle år efter blev det forsøgt at begynde et glasværk igen, for bygningen stod der. Det gik kun en kort tid. Jeg husker, at min far sagde: "Det kommer aldrig til at gå. Det er dødsdømt på for-

hånd, for der er gået politik i det". Jeg tror, at der var uenighed mellem et par byrådsmedlemmer, en redaktør Donatzki og en arkitekt Edgar Jørgensen.

Efter nogle år blev min far kranfører i skibsbygningshallen på værftet og til sidst inspektør på stadion på Nordre Strandvej. Min mor mistede jeg allerede, da hun var knapt 47. - Åh - det var svært. Nu stod far alene med min lillebror Henry, der var kommet som en efternøler i 1916, så han blev moderløs 11 år gammel.

Min barndom og ungdom på Lappen husker jeg kun med glæde. Der var en masse børn derude i alle aldre. Nogle familier var direkte fattige og ingen havde mere end til dagen og vejen, når det gik bedst, og alligevel blev mødrene hjemme og passede deres børn. Jeg har tit tænkt på, at jeg aldrig har hørt, hverken den gang eller senere, at der var nogle af de børn, der blev kriminelle. Alle vi unger morede os sammen. Sommeren var selvfølgelig den bedste tid.

Der kom hver sommer i flere år italienske musikere, som spillede på Marienlyst eftermiddag og aften sommeren igennem, og dermed fulgte også tjenerne, nogle med kone og børn, og hvor utroligt det

Lappen; formentlig omkring 1910.

Glasværket og Netfabriken i Helsingør.

end lyder, kunne de fastboende afse et værelse, som de så lejede ud til italienerne med familier. Vi havde selv en tjener med kone og en lille dreng boende en sommer, men de må jo ikke have stillet store krav. Tænk, vi var selv 7 personer til de resterende to værelser, og når man tænker på faciliteterne. “Das” i gården og om morgenen, når vi kom ud i gangen, var der tydelige spor i gangen af, at renovationsmændene var gået igennem den, i stedet for at gå udenom, det må have kostet overvindelse for husmødrene at tage sig af griseriet.

Ja, når jeg ved, hvilke skrappe regler, der i dag kræves med hensyn til hygiejne, kan jeg ikke dy mig for at fortælle bare et lille eksempel på, hvad man godtog den gang af krav, bl.a. til de handlende.

Vi havde på Lappen et lille brødsalg i en kælder. Der blev al slags brød pakket ind i avispapir, og jeg husker tydeligt en søndag eftermiddag, hvor vi for en gang skyld skulle have hver en flødekage til kaffen. Kagerne blev også pakket ind i avispapir “Det røde aftenblad”, hvorpå der var en brun plet efter en kaffekop. Ingen ville sige fra, alle havde lidt skræk for den kvindelig ældre indehaver.

Jeg blev ligesom en reservemor for min 10 år yngre lillebror. Min mor havde jo ikke megen tid til at være med os på stranden, og jeg ved ikke, men jeg havde altid en 4-5 småbørn med, og når jeg i dag ser flere voksne komme trækkende med børnehave-

børn, tænker jeg på, hvilken indsats jeg har gjort - uden betaling - så føler jeg mig lidt stolt. Ungerne og jeg elskede hverandre. Om eftermiddagen lå vi lige uden for hegnet ind til hotel Marienlyst. Inden for var en lille thepavillion, og en gang om ugen var der bal for de rige børn, og vi har sikkert ønsket os i deres sted, de var så fine. Hver eftermiddag var der musik - jeg tror et par timer - i den lille pavillion, og vi nød det udenfor “Paradiset” og havde det dejligt.

Jeg har altid elsket sang og musik, og da jeg var ca. 12 år, kunne jeg så at sige alle døgnmelodierne udenad. Man kunne købe postkort med teksterne, men de kostede 25 øre, så jeg stod på gaden, uden for butiksvinduerne og læste og lærte mig teksterne udenad, og det er nok derfor, jeg endnu i dag husker mange af sangene.

Jeg kommer lige i tanke om en sjov og virkelig historie, som også var en følge af “sprogforbistringerne”. En nylig ankommen glaspuster havde fået lov til at logere hos os, indtil han kunne få et sted at bo. Det var sommer og en tidlig morgen kom han hjem fra arbejde på glasværket. Han havde glemt nøglerne, og han ville ikke forstyrre mor. Vi boede i stuen og et vindue stod åbent - ja, det var dengang. Manden var på vej ind ad vinduet, da der pludselig blev råbt højt “sild er godt”, det var originalen “Sildeludvig”. Den arme mand troede, der blev kaldt på

politi. Han sad i vinduet og slog ud med arme og ben og råbte på sit sprog: "Jeg har ikke gjort noget, jeg bor her". Det morede vi os over mange gange.

Sommergæsterne på Marienlyst blev hentet i hestevogn ved stationen, men nogle kom selv kørende i deres, for os, helt utrolige biler.

En "bil", som vi syntes var meget uhyggelig, når den kom, var sygevoغن, hestetrukken. Der var uhyggelige grønne ruder i, og bagpå stod så en portør, såvel sommer som vinter, jeg kan høre hestetrampen fra den gang.

Vi piger dansede sommeraftener på det såkaldte Trinbræt ved Marienlyst, for i det næstsidste lille hus ude på Lappen var der et lille værtshus, Birn hed indehaveren, og når harmonikaerne underholdt, havde vi det skønt.

Skønt var det også, når jeg fik lov at gå med en fru tjener Madsen, født Birn, ind på Marienlyst en lørdag aften og stå og kigge ind på det fornemme dansende publikum. Der var såkaldte "Københavneraftener" hver lørdag i sommertiden. Ja, det var jo for mig ligesom at se ind i selve paradiset.

Ejeren af hotellet, Anders Jensen, havde en meget smuk datter, som ofte kom ridende og imponerede os "Lappeunger", - og at se hende i balkjole i det fine selskab, ja - da stod jeg og tænkte på, hvor uopnåeligt det ville være, at vi engang skulle opnå at være til fest derinde, men tiden har jo ændret sig.

Vi havde nogle originaler på Lappen. Den bedst kendte tror jeg, var Palle Pallesen, en jøde, meget fornæret. Han boede i et lille bitte hus. Han var vistnok ansat hos en vognmand, som ejede nr. 10. Han var gammel, og det var et syn for guder, når Pallesen forspændte en mindre hestevogn og drog af sted med den gamle, når han skulle til badeanstalten (den varme forstås). Palle selv, tror jeg, var aldrig nogensinde i nærheden af et bad. I det hele taget holdt han sig nok fra hygiejne under alle former, altid stod han og skruttede og gnubbede sig. Han havde ved huset et lille stykke jord, hvor han dyrkede lidt grøntsager, hvoraf vi så aftog lidt. Ærlig var han, jeg husker, at jeg en dag havde været kunde. Noget efter kom han hjem til min mor for at aflevere een øre, som han mente, jeg havde tabt, og vi måtte for alt i verden ikke tro, at han ville snyde os. Ak ja.

Min storebror var en meget energisk gut, han nød

faktisk at arbejde, når han fik en lille skilling som tak, og ret mange havde bud efter ham til kunder og hjælp med brændehugning m.m. Sammen med jævnaldrende fiskede han og afsatte fangsten i bl.a. pensionater. Der lå et i Gl. Marienlyst. Huset ligger der endnu og pensionatet hed "Hamlet". En af Yngves kammesjucker var den senere borgmester Sigurd Schytz. De bevarede venskabet lige til Sigurds død.

Det kunne jo ikke være sommer hele tiden. Et kapitel for sig var de mægtige efterårsstorme, hvor der blev liv på stranden, for efter sådan en storm var der skyllet masser af koks, brænde og jernskrot op. Vi var alle med, store og små, tykke som tynde og alle stod med rumpen i vejret og samlede. Mange hektoliter koks og også brænde blev der samlet. Yngve var meget bjergsom og jeg kan se ham for mig, når han drog af med en trækvogn til "Klunseren", for at afsætte skrottet til klingende mønt. Det var en stolt bror, der kom og viste fortjenesten frem.

Så kom den første krig og den vendte jo op og ned på mangt og meget.

Jeg var selv begyndt i skole i april 1913. Jeg var meget stor af min alder, og jeg husker, at jeg måtte gå med sko til voksne. Andre sko kunne ikke skaffes. Jeg var frygtelig genert i skolen over de sko, der var med høje hæle.

Hvad der står printet i min erindring er, da de franske krigsfanger blev installeret på Marienlyst. Det var vist udelukkende officerer. Det var vinter og mange gange, når vi var ude med slæderne, kom de og trak os. Staklerne har vel savnet deres børn, men det tænkte vi jo ikke på den gang. Vi kunne lige sige et par ord på engelsk. Mange af fangerne døde derude, så det var tit og ofte vi så, de kørte forbi med de døde.

Jeg må lige vende tilbage til min skoletid. I begyndelsen havde vi kun de "søvnige" gasblus til belysning, og om vinteren var det ofte grusomt koldt, når vi mødte. Gang på gang blev vi derfor sendt ned til pedellen for at bede ham sætte mere fut på varmen. Vi havde altid fælles morgensang på gangen, det kunne jeg godt lide, men sommetider var der en eller anden, der skulle straffes for en forseelse begået dagen før, og det var for mig så barbarisk, at straffen skulle foregå for øjnene af os inde i mit klasseværelse, Selvom det var elever fra andre klas-

ser, der havde “forbudt” sig. Der blev ikke lagt fingre imellem, jeg gyser bare ved tanken og det endnu i dag.

Jeg var ellers glad for at gå i skole, og da jeg gik i 3.-4. klasse, blev jeg betroet at ekspedere helt alene på det lille bibliotek på Marienlystskolen. Derfor gik jeg “glip” af mange timers undervisning, men klasselæreren har vel ment, at jeg kunne undvære dem, og det var da godt “skuldret” af en indvandrerpige.

Så oprandt den tid, hvor jeg skulle på Helsingør højere Almenskole. Det var i kraft af min storebror, som var begyndt at tjene penge. Han syntes, at jeg skulle skifte skole, men den gang skulle man selv betale alle skolebøger på den nye skole. Det kunne mine forældre ikke klare på det tidspunkt, og jeg skylder derfor min bror en stor tak.

Langt om længe sluttede så den lange krig, som jeg også har mange minder om. Aldrig glemmer jeg den 11.11.1918 kl. 11 formiddag, da vi alle mand af hus gik ud på gaden for at høre kirkeklokkerne ringe freden ind. Fra den tid husker jeg en sang, vi tit sang i krigstiden og med dette smukke vers, nej to, vil jeg slutte mine erindringer om en begivenhedsrig barndom i vor dejlige by Helsingør.

Ring klokke lydt over land over by
meld om en blånende himmel bag sky
“ring for de sjæle, som stønner i strid”.
Klokke ring fred i vor fejdende tid.

Dybt skal du ringe i sjælene ind
nævne det bløde, vi bær’ i vort sind’
kalde på alt, der kan stemme til fred
“vende vort had til fordragelighed”.

*Anna L.K. Pedersen, født 1906 i Karlstad, Sverige.
Kom med sine forældre til Helsingør i 1912. Ansat i
Robert Mohrs forretning på hjørnet af Stengade og
Stjernegade i 1922. Senere i huset hos familie i
Strandgade. Gift 1927 med kommunefoged Pedersen.*

Tyve år af Espergærde Amatørscenes historie

Af Maria Riiser

Når man - her i udkanten af 1989 - slår op i Vejviseren for Helsingør kommune og blader om til de gule sider med foreningsregistret, ser man et utal af tilbud til kommunens borgere. Alene under "teaterforeninger" er der fire forskellige muligheder at vælge imellem, hvis man har lyst og mod til selv at betræde de skrå brædder, nemlig Espergærde Amatørscene fra 1968, Helsingør Dramaklub fra 1978, Helsingør Scenen fra 1979 og gadeteatret "Fredikanterne" fra 1986. Selv om det kun er en lille del af kommunens indbyggere, der aktivt tager del i amatørteatrenes arbejde, har en langt større gruppe nydt godt af deres forestillinger gennem årene, så jeg finder det relevant at fortælle lidt om den ældste af amatørscenerne og den, jeg kender bedst "Espergærde Amatørscene".

I 1967 var der i Espergærde et talekursus under aftenskolen. Holdet lavede også lidt dramatik, og det gav nogle af deltagerne den ide, at man efter kursets afslutning skulle prøve at oprette et lokalt amatørteater.

Man indkaldte gennem lokalaviserne til den stiftende generalforsamling, der fandt sted på ungdomsskolen "Øresund" på Gl. Strandvej i Espergærde den 16. maj 1968. Når man i dag ser på amatørscenens seneste produkter og på medlemslisten, der pr. 1. januar 1989 omfattede 60 aktive og 15 passive medlemmer, er det dejligt at se, at flere af navnene fra den stiftende generalforsamling går igen næsten 22 år senere.

På den stiftende generalforsamling valgtes Erik Foersom til formand og Philipp Plon - stadig aktivt medlem og foreningens formand gennem mange år - indvalgte i bestyrelsen. De oprindelige vedtægter fra dengang findes stadig i foreningens noget mangelfulde scrapbog, hvor man får indtryk af, at det i høj grad har været tilfældighederne, der har rådet, når det skulle besluttes, hvilke papirer man fandt vigtige nok til at bevare for eftertiden. Disse vedtægter var en større historie med ikke færre end 33

punkter, hvoraf enkelte i dag godt kan forekomme en smule diktatoriske. Men sammenligner man med de nugældende vedtægter, der senest blev ændret i 1982, opdager man, at der trods alt ikke er tale om de voldsomme ændringer.

I de første vedtægter kunne man under punkt 3 læse "Foreningens medlemmer er fortrinsvis personer fra Tikøb kommune-". Dette punkt er slettet i de nuværende vedtægter, men et blik på medlemslisten for 1989 viser, at de aktive medlemmer kommer fra Espergærde, Snekkersten, Ålsgårde, Hornbæk samt et enkelt medlem fra Humlebæk.

Punkt 5 b fra de første vedtægter lød "Bestyrelsen bestemmer hvilke stykker, der skal opføres offentligt". Det er nu ændret til "Offentlige forestillinger i Espergærde Amatørscenes navn skal godkendes af sekretariatet". Et andet punkt "Under alle prøver er instruktøren højeste myndighed" er helt slettet af vedtægterne, men i praksis fungerer det stadig som en uskreven lov.

I begyndelsen mødtes amatørscenens medlemmer i "De 3 sild"s selskabslokaler i Espergærde under hyggelige former, og efter en bid, lavede man improviserede øvelser i dramatik. Et af medlemmerne Per Ørting, som i øvrigt i dette efterår, 21 år senere, har instrueret et af amatørscenens teaterstykker, medbragte avisudklip med billeder, som de øvrige deltagere så skulle levendegøre i dramatisk form. Samme Per Ørting var bidt af dukketeater. Han stillede sin lavloftede kælder til rådighed som øvelokale, og i øvrigt blev mange af prøverne i begyndelsen holdt rundt om i de forskellige medlemmers private hjem. Nogle af de allerførste hånddukker, som Per Ørting selv lavede, forærede han amatørscenen ved 20 års jubilæet, og de hænger nu på væggen i teaterhuset på Gl. Strandvej.

Men det blev ikke kun ved prøverne. Med energi, begejstring og det vovemod, der kendetegner uøvede amatører, kastede medlemmerne sig ud i store opgaver. Nogle af stykkerne fra de tidlige år var

“En søndag på Amager”, “Lad mennesket leve” af Pär Lagerkvist samt en revy, der opførtes 3 gange i løbet af efteråret 1969 i Mørdrupskolens teatersal.

At finde lokaler til prøver og opførelser var et af den nystartede amatørscenes største problemer. Men heldigvis viste kommunens skoler sig forstående, og man fik mulighed for at booke sig ind i første omgang på Mørdrupskolen og senere på Tibberupskolen. De to skolers teatersale var der ikke noget at udsætte på, men det var svært for de ivrige amatørskuespillerere, der efter dagens job mødte op til prøve ved 19-20 tiden, at skulle stå med et stopur i hånden og være klar til at forlade scenen og skolen kl. 22.00, når pedellen stod og raslede med nøglerne. Et andet problem var, at rekvisitter og kostumer kun kunne opbevares i et trangt baglokale, som skolen velvilligt stillede til rådighed, og hvor tricot'er, hånddukker og kulisser med skovstemning måtte kæmpe om pladsen med aftenskoleelevernes stafeliet og keramikskæbægre. Når tiden var knap om aftenen, tog man weekends til hjælp, og søndag formiddage var det ikke noget usædvanligt syn at se medlemmerne ligge på gulvet i Tibberupskolens kælder og male kulisser.

Nok var det trange forhold, men den almindelige tendens gik i retning af opsøgende teater, og amatørscenen greb naturligt denne nye mulighed og udfordring. Et af foreningens medlemmer, Lilian Plon, der i dag er om muligt endnu mere aktiv end dengang, dramatiserede eventyr. Man holdt prøver, og så tog gruppen rundt til børnehaver og fritidshjem med deres forestillinger. Ofte var det friluftsspil lørdag eller søndag eftermiddage, hvor børnene mødte op med forældre, tanter og børnehavens personale og så en eventyrforestilling for bagefter at spise æbleskiver sammen med aktørerne.

En anden meget vigtig del af Espergærde Amatørscenes repertoire fra slutningen af tresserne til midten af halvfjerdserne var debatstykker.

Man opførte stykket “Skyldige”, der handlede om ungdomskriminalitet, og “De kvinder” om kvindefrigørelsen, der netop i disse år var et superaktuelt emne. Man tog rundt til blandt andet biblioteker, og efter forestillingen diskuterede man stykket med publikum.

Det var levende og spændende teater, men det var også hårdt ikke mindst rent fysisk. Inden man drog

“Dyrene i Hakkebakkeskoven”. Masker af Laila Hjorth.

*Revyen "Take-off".
Fra venstre Jytte
Sørensen, Lillian
Mathiesen, Maria
Riiser og
Lillian Plon.*

af sted, blev alle kostumer og rekvisitter proppet i 3-4 privatbiler, og på taget blev kulisserne bundet fast. Så kørte man i kortege, sommetider så langt som til Kalundborg, og undervejs måtte man holde øje med, at sidestykket med de abstrakte blomster-ranker og kassen med afstivere ikke drattede ned fra tagbagagebæreren på bilen foran.

Når forestillingen og den efterfølgende diskussion var forbi, og man omkring midnat nåede frem til det sted, hvor rekvisitter, kostumer og kulisser midlertidigt skulle opbevares, var alle dødtrette. Men tingene skulle læsses af og sættes på plads, for uanset at man havde et job at passe den næste morgen, måtte alt ligge klar til næste forestilling.

Espergærde Amatørscene havde medvind. Ikke alene lavede man gode forestillinger og havde en jævn tilgang af nye medlemmer samtidig med, at de fleste "gamle" blev i foreningen og lod de nye få gavn af deres erfaringer, men på det tidspunkt, da tiden var ved at løbe fra det opsøgende teater, fik amatørscenen sit eget teaterum.

Bestyrelsen, som det dengang hed - nu ledes amatørscenen af et sekretariat, der i princippet fungerer på samme måde - havde længe været på udkig efter et lokale, som man frit kunne disponere over, men mulighederne var få og i de fleste tilfælde udenfor økonomisk rækkevidde. Der blev talt om Egegården og om bygningen, som Missionsforbundet senere købte, og som i dag er kirke. Begge bygninger syntes at være velegnede og geografisk set udmærket beliggende, men i begge tilfælde faldt planerne til jorden af økonomiske grunde. Medlemmerne var nok indstillet på at optræde gratis i deres fritid og oven i købet betale kontingent til foreningen, men at forvente at de ville sætte sig i gæld for flere tusinde kroner, var nok mere, end man kunne forvente af selv de mest begejstrede amatørskuespillere.

Men "Lykken står den kække bi" eller "Den, Vorherre har nægtet forstanden, har han givet heldet". Læseren kan selv vælge det ordsprog, han/hun finder bedst dækkende i dette tilfælde.

På den kønne og kun lidt befærdede Gl. Strandvej i Espergærde havde den kendte billedhugger Viggo Jarl sit atelier og sin privatbolig med en skrænt ned mod Strandvejen og en skøn udsigt over Øresund.

Da Viggo Jarl døde i 1965, overtog kommunen arealet med bygningerne, og i 1973 overlod man brugsretten til Espergærde Amatørscene. En kopi af denne "Brugskontrakt" sidder stadig i amatørscenens scrapbog, så visse vigtige dokumenter har man alligevel bevaret. Dokumentet er underskrevet af den daværende borgmester Ove Thelin, kommunaldirektør Henning Frandzen og formanden for Espergærde Amatørscene Erik Foersom, og er dateret den 2. oktober 1973.

I kontrakten overlader Helsingør kommune brugsretten over atelierbygningen til Espergærde Amatørscene til kulturelle aktiviteter indtil 1. maj 1978, med mindre der bliver tale om misligholdelse. "Dog kan kommunen til enhver tid tilbagekalde tilladelsen med 6 måneders varsel", står der endvidere.

Amatørscenen havde endelig fået tag over hovedet eller fod under eget bord eller kort og godt: Et lokale, den kunne kalde sit eget. Der fulgte dog visse forpligtelser med. Brugeren skulle for egen regning sørge for både den udvendige og indvendige vedligeholdelse. Det var en selvfølge, at man også selv skulle betale opvarmning af rummet, hvor der var ca. 6 meter til loftet. Det har i hårde vintre kostet os overskuddet af adskillige teaterforestillinger.

Det med vedligeholdelsen lyder nok ikke umiddelbart så voldsomt, men selv om der blandt foreningens medlemmer findes personer med praktisk snilde og godt håndlag, kan det godt være svært at få 2-3 skuespillere eller lydteknikere til at ofre et par weekends på at lægge nye tagplader på huset, især hvis de har været til et par teaterprøver i ugens løb. Det kræver i hvert fald en vis portion entusiasme fra de pågældende og en stor forståelse fra familien.

Bortset fra disse problemer var det naturligvis lykken at have fået egen scene og et rum til rekvisitter og kostumer, og det at have et fast tilholdssted kom da også til at præge amatørscenens produktioner fremover.

Huset var ikke nogen teatersal! Det var, hvad det

var: Et atelier! Et stort rum med høje vinduer og ca. 6 meter til loftet uden nogen form for scene eller omklædningsrum. Men medlemmerne tog det som en udfordring, lærte at bruge huset, som det var, og at lave forbedringer, når en forestilling havde givet et større økonomisk overskud.

Allerede fra begyndelsen af halvfjerdserne grundlagde man traditionen med et friluftsspil Sct. Hans aften i Egebæksvang skov. De første år opførtes spillet ved Tolvstammerbøgen, men senere flyttede man scenen til Teltpladsen. Denne tradition, hvor man først og fremmest spiller for børnene, har man bibeholdt til nu. Man har opført dukkespil, dramatiserede eventyr og nyskrevne stykker. I år opførtes en moderne version af "Svinedrengen", og i midten af firserne spillede man gennem 3-4 år en cirkusforestilling med nye indslag fra år til år.

Med opmuntring fra den tidligere forstander for Karmeliterklostret i Helsingør Ove Bruhn, skrev amatørscenens formand i 1975 til Det kulturelle Udvalg og foreslog, at Espergærde Amatørscene skulle opføre et friluftsspil i klostrets fratergård. Ideen blev en realitet, og gennem mange år - så længe Ove Bruhn levede - var det en tradition, at amatørscenen i løbet af sommeren opførte 3-5 forestillinger. Det blev til teaterstykker som "Det gamle spil om Enhver", "Karrig Niding" og "Stor ståhej for ingenting".

Socialt samvær. Fra en prøve med publikum.

Men langt de fleste forestillinger blev opført i Teaterhuset på Jarlens grund, Gl. Strandvej i Espergærde. Man spillede Kjeld Abells "Melodien, der blev væk", "Skærmydsler" af Gustav Wied, "Livets rødder" af Arnold Wesker, man gik i gang med revyer, hvor både tekster og musik var skrevet af amatørscenens medlemmer, og man vovede sig ud i Brecht-forestillinger med lærestykke og viser til Kurt Weils musik. Til visse forestillinger var teaterhusets rammer for snævre, og man genoptog det opsøgende teater, men på en lidt anden måde end tidligere. Man viste uddrag eller hele revyer for pensionister, man solgte forestillinger til loger og foreninger, og man optrådte på kommunens biblioteker. Som noget pudsigt vendte man tilbage til Tibberupskolens teatersal med 4 børneforestillinger "Folk og røvere i Kardemomme by", "Dyrene i Hakkebakkeskoven", "Et lam i ulveklæder" og "Orla Frøsnapper".

Samtidig med, at medlemmerne arbejdede på at få de ydre rammer gjort bedre, fik lavet sminkerum, lagt nyt gulv, installeret mønttelefon (med assistance fra KTAS), købt runde caféborde samt etableret teknikerbalkon med bedre lys- og lydteknik, satse de man også stort på det kunstneriske og de sociale niveau. Der blev afholdt mange foreningsaftener,

hvor man spiste sammen, hyggede sig, snakkede og sang. Der blev indkøbt visebøger og bekostet trykning af hefter med amatørscenens egne revyviser gennem årene. Men det væsentligste er dog nok, at man gav sig i kast med opgaver, der lå en tand over det, medlemmerne kunne præstere uden at anstrenge sig. Nu skulle vi vise, at vi turde prøve noget, som vi måske ikke kunne klare. Man tog fat på Ebbe Kløvedal Reichs "Konfirmationen", Molières Den indbildt syge" og "Glasmenageriet" af Tennessee Williams for bare nævne nogle få produktioner. Man lavede en collage over Halfdan Rasmussens tekster, som et af medlemmerne skrev musik til, og man samlede de mest elskede og kendte danske revyviser i en broget buket.

Espergærde Amatørscene har gennem sine første godt 21 år været gennem en rivende udvikling. Medlemstallet er vokset, de ydre rammer er forbedret, og det kunstneriske niveau er højnet. Men formålsparagraffen er identisk med den, man vedtog på den stiftende generalforsamling i 1968.

"Foreningens formål er at danne ramme om et arbejde med dramatik og anden musisk aktivitet og med dette som grundlag at udøve teatervirksomhed på amatørbasis".

Maria Riiser, født 1937 i Østjylland. Korrespondent. Ansat på bogforlag og filmselskab, nu ved Helsingør Domkirke. Skrevet kriminalromaner, børneskuespil og revytekster samt noveller, causerier og digte til aviser og ugeblade. Stiftet Selskabet til brevskrivningens fremme.

“Stjerneerne” - “Huset Tvede” og dets slut

Af Bent Waagepetersen

På grundlag af brændevinsbrænder og brygger I.L. Tvedes regnskabsbog, der indeholder alt fra hans køb af et par handsker og et sjal til bedstemoderen til store poster som køb af korn til brænderiet og stude til opfodring med masken samt køb af humle til ølbrygning, har Hans Lassen på opfordring af De forenede Spritfabrikker skrevet en interessant og spændende beretning om en stræbsom og dygtig helsingørborgers liv og levned i sidste halvdel af 1800-tallet under titlen “Huset Tvede”.

Regnskabsbogen, der takket være min brors agtpågivenhed, er reddet og nu opbevares i Erhvervsarkivet i Århus, begynder, da Jens Levin som nitteårig i 1849 bliver kaldt hjem fra sine studier i København, efter faderens død, for at bestyre familiens lille brænderi i Sudergade, og slutter ved hans relativt tidlige død i 1891.

Han dør i Stjernegade 25, der hvor nu Kvickly ligger, hvortil han flytter sin virksomhed, efter brænderiet i Sudergade bliver ødelagt ved ildsvåde i 1864. Her kan han, før han lukker sine øjne i den smukke, tidligere borgmestergård, se ud over en stor og veldreven virksomhed på det bagved liggende areal, grænsende til Fiolgade og I.L. Tvedesvej.

Hans Lassens beretning “Huset Tvede”, som har været udsendt i brudstykker i lokalradioen, burde absolut udkomme i bogform, for den er værd at læse, selvom den indeholder mange tekniske og økonomiske data om datidens spritdestillation og ølbrygning, som kun fagfolk kan have interesse i.

Men Hans Lassen har ikke kendt familien personligt. Hans oplysninger stammer hovedsageligt fra regnskabsbogen og noget på breve og dagbogs-optegnelser. Han har ikke oplevet den atmosfære, der var i det hjem, som stod nogenlunde til 1951, som da det blev indrettet i 1865. Den atmosfære, der var i sådan et gammelt hjem, er vel vanskelig at forestille sig for mennesker af i dag, der gennemsnitlig kun bor en lille halv snes år et sted, før de vælger et nyt. Et hjem, hvor generationer var kom-

met og generationer var gået, hvor mennesker var født og mennesker døde, hvor en livsstil og standard blev opretholdt i mere end trekvartårhundrede.

Vi fik den oplevelse at komme hos “Stjerneerne” - familien Tvedes mange forgreninger, hver med mange børn, blev altid betegnet ved den gade eller vej, de boede på - da vi i 1923 kom til Helsingør, hvor far skulle lede mormors virksomhed, fiskenet-fabrikken “Danmark” på Grønnehavevej.

Jeg havde nok hørt om “Stjerneerne” før. Det var så mærkeligt, at jeg som barn var helt forladt på min fødselsdag den 25. juli, hvor vi på det tidspunkt altid boede hos mormor i Espergærde. Mor tog til København til far, der tilfældigvis var født samme dag, blot 30 år før, og mormor tog til sin tante i Helsingør, der også fejrede sin fødselsdag den 25. juli.

At mormor, der dog var så gammel, virkelig havde en levende tante, var fast ubegribeligt, men det var altså tilfældet.

Min bror og jeg forstod, at det var meget ærefuldt at blive bedt til tante Emilie, eller “Enkekejserinden”, som hun blev kaldt i familien, på grund af sit fornemme væsen og ranke holdning. Så var der vist også noget med nogle forbogstaver, hun var stolt over at have tilfælles med kejserinde Dagmar. Chr. d. 9’s datter nød stod yndest i Helsingør, fordi hun var blevet forlovet med den kommende zar i Julebæk. Endnu for ikke så mange år siden kunne man læse deres initialer, indridset i et stort bøjetræ på skrænten mod Strandvejen.

Men som sagt var det meget fint at blive bedt til “Enkekejserinden”s traditionelle chokoladeselskab. Mormors ugifte døtre blev ikke bedt med til noget så fint, så mormor lod spænde for og kørte alene til Helsingør, hvorfra vor altid sørgeklædte mormor som regel kom ret oplivet tilbage. At mormor var født i Helsingør, vidste jeg ikke dengang, men hos sin tante har hun truffet gamle ungdomsbekendte og måske ungdomssværmerier!

Det at komme i Stjernegade var en oplevelse,

man godt kunne unde dem, der har sans for det, der var.

Den gamle dame var ganske vist død en halv snes år før vi kom der, men livet fortsattes af de to ugifte døtre, Sofie og Alfrida, som moren stadigt var der og kunne træde ind i stuen, hvad øjeblik, det skulle være, så de sled i det, som de altid havde gjort, så alt var pillent og probert, som deres mor ville have ønsket.

Selvfølgelig havde de Ingeborg, som nu hed fru Ingeborg, efter hun var blevet gift, men det havde de nu ikke turdet fortælle deres mor, for det ville den gamle dame næppe kunnet acceptere. Men fru Ingeborg var nu ikke den store hjælp. Man så hende tit liggende som en af Raphaels engle i et af de øvre vinduer betragende livet i gaden, medens de to gamle søstre sled nede i huset.

En besøgende blev engang afvist af den hvilende "engel" med, at frøken Sofie var ved at rense kakkelovnsrør, og frøken Alfrida gjorde rent i hønsehuse, så de var ikke visible.

Nogen uddannelse havde de to søstre ikke fået, det ville ikke have passet sig for døtre af "Huset Tvede", derimod fik de en grundig oplæring i husførelse, så de engang kunne blive gode husfruer, hvis de rette ægtemænd indfandt sig. Da det ikke var tilfældet, ja, Sofie havde ganske vist sværmet for en smuk fætter fra byen, men han tog en anden, så hun og søsteren forblev ugifte og fortsatte som "unge piger" i huset under deres mors opsyn.

Men som unyttige gammeljomfruer groede de dog ikke fast. Den lille krumbøjede Sofie, altid støttende sig til en stok med blankslidt hjortetakshåndtag og det tynde, hvide hår tilbagestrøget fra det smalle, blege ansigt med de store lyserøde næsebor og øjne, der altid plirrede venligt op mod een, var medlem af menighedsrådet for Sct. Olai.

Den yngre, mere robuste og lidt mandhaftige Alfrida med de rødmossede kinder og det krusede hår havde overtaget moderens ansvar for Asylet på Stengade og var medlem af byrådet, hvor hun var kendt for at stille pinlige spørgsmål til almindelig ophidselse, hvilket som regel endte med, at hun måtte trække sig tilbage med et - Ja, ja, jeg spør jo bare!-

Alfridas påklædning var altid bluse, sort nederdel og knapstøvler. Under nederdelen bar hun et par

Stjernegade 25. En af de ejendomme, der forsvandt for at give plads til "Kvickly". Her boede søstrene Tvede til deres død.

afkortede plusfours, i hvis ene lomme portemonnæen opbevarede, så nederdelen skulle hales op, når der skulle betales, til stor rædsel for nevøens kone, når dette skete på et offentligt sted.

Egentlig var de to gamle piger livet op, da deres mor døde. Hvis de ville se den nye Lillebæltsbro, behøvede de ikke at spørge, eller den meget omtalte oltidsby ved Lejre. Men det var ikke nok, at de selv fik den fornøjelse, andre måtte også være med, så de lejede i sådanne tilfælde en turistbus og fyldte den med familien og venners ungdom, inden de drog afsted.

Alfrida var også lige ved at starte en ekspedition til det indre af Kina, for hun havde læst, at kineserne der havde en særlig blodtype. Alfrida elskede populærvidenskabelige værker!

Den lille, ladylike Sofie var nok den mest intelligente, dog reserveret og kølig, men den mere bramfri og naive Alfrida trods sine pudsigheder nok den mest hjertevarme.

Jeg mindes engang, hvor Alfrida omtalte et køkken, hun havde indrettet i et gammelt hus på I.L. Tvedesvej - arven efter moderen var delt på den måde, at Sofie havde fået alt det, der gav noget, og Alfrida alt det nostalgiske, der ikke gav noget - og dette hus hørte til Alfridas arvelod.

I huset boede en gammel mand, der næppe har betalt mere end til husets opretholdelse, men da Al-

To interiører fra dagligstuen, Stjernegade 25. (Foto: Dansk Folkemuseum).

frida fandt køkkenet for dårligt og for upraktisk, lod hun indrette et nyt til den gamle mand.

Jeg bemærkede lidt spagfærdigt, at det vel næppe kunne betale sig. Alfrida så forundret på mig - Betale sig! -

Køkkener var lidt af en hobby for Alfrida. Da hun købte en villa på Ndr. Strandvej, fordi der var tale om, at der kunne komme en iskagebod op ad deres elskede strandhave, lod hun straks et nyt køkken indrette ved siden af det gamle, før hun stillede huset til disposition som sommerbolig for nevøen.

Men vi må betragte hjemmet i Stjernegade, som det kunne opleves omkring 1930, da det havde bestået i næsten 70 år.

Ad den lidt sunkne sandstenstrappe kom man op til den smukke, tofløjede Louisseziedør med det blankpudsede messingbeslag, dernæst ad en indre trappe til en anden dobbeltdør i et glasparti med sandblæst ornamentik til forstuen med røde, pompeianskdekorede vægge, et par mahogni taburetter og en stumtjener. Til venstre døren til spisestuen og til højre den til dagligstuen.

Denne sidste var stor og rummelig med fire fag vinduer til gaden, lidt tilbage en dør til et kabinet mod gården og for enden en havedør ud til en lille byhave, adskilt fra gaden med et plankeværk.

Gulvet var tæppebelagt og vinduerne var draperet med svære gardiner, der om sommeren blev ud-

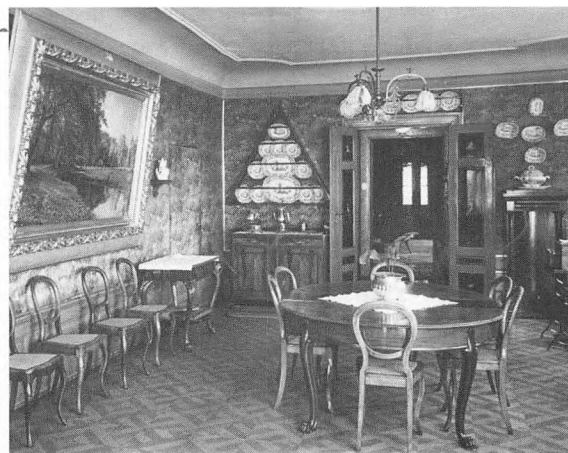
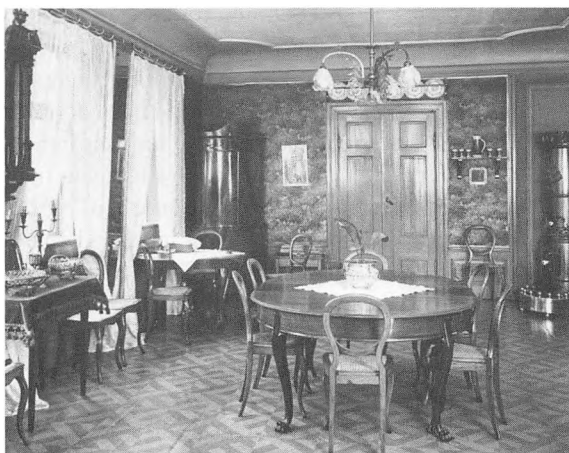
skiftet med hvide blondgardiner, der ligesom de første flød lidt hen ad gulvet.

Møbleringen var rodet, som tiden havde krævet, men hyggelig. Ved det første vindue var en gruppe med søstrenes skriveborde, Sofies fine af nøddetræ med en sirlig opstilling af fotografier og nips. Alfridas lidt mere nøgternt og mod bagvæggen en sofa-gruppe om et smukt empirebord med bordlampe.

Ja, bordlampe var det egentlig ikke, for det var en sengelampe hentet fra et af sovekamrene, og da den formodentlig har været for lav til at give ordentligt lys, var den anbragt oven på en biskuitopsats med tre letpåklædte damer.

Det har nok været Alfridas opfindelse, for hende gik det praktiske altid frem for det estetiske. Da det regnede ned fra galleriet fra den øverste etage på det kinesiske lysthus i strandhaven på Nordre Strandvej, lod hun resolut den etage fjerne og dens pagodetag sænke ned på det nederste. At pavillonen der-ved fik et udseende som en overdimensioneret suppeterrin, generede hende ikke, men det havde det nok gjort for dem, der opførte pagoden som Kinas bidrag til verdensudstillingen i København i 1888.

Mod endevæggen i dagligstuen, ved vinduet, stod en anden sofagrube, og på den anden side af havedøren stod i det inderste hjørne et staffeli med et legemstort brystbillede af den afdøde Jens Levin. Med et stort draperi og en markbuket på gulvet for-

To interiører fra spisestuen, Stjernegade 25. (Foto: Dansk Folkemuseum).

an, viste man den afdøde den fornødne respekt. Man skulle tro, at det var et maleri, en kunstner havde efterladt på sit staffeli, men det var ikke tilfældet. Det var et forstørret fotografi endda indrammet og under glas.

Fra dagligstuevinduerne fulgte familien nøje, hvad der skete i byen, gennem livet i Stjernegade.

En dag, mens moderen endnu levede, kom en af grandnieceerne fra "Hjørnet" i forhør. "Hjørnet" var betegnelsen for svogeren Andreas Peters maskinfabrik og bolig, der lå, hvor Stjernegade og I.L. Tvedesvej mødtes. - I går søndag eftermiddag kom din mor med dig og en af dine yngre søstre ved hånden ned ad Stjernegade - begyndte den gamle dame forhøret - og der var nogen, der sagde, at din mor havde sit nye sommeroverstykke under armen - sig mig, hvor skulle I hen? -

Man sagde, at næst efter prøjserne havde "Stjerne" verdens bedste efterretningsvæsen.

Mange mennesker var kommet i husets storhedstid, da Jens Levin levede, men de, der var tilbage, holdt trofast ved, selvom een bemærkede, at det kunne nok være en ære, at få fru Tvede til bords, men det var sgu ikke nogen fornøjelse! Den gamle dame var bange for at gå til tandlægen, så hun fyldte hulleerne i tænderne med voks, der let røg ud, når hun talte. Men alligevel kom man der gerne. Jeg mindes en aften, det var en junaften, hvor jeg skul-

le hente min mor fra et selskab der. Lamperne var endnu ikke tændte i den store stue, som henlå i sommeraftenens blide halvllys, hvor et større selskab af gamle mennesker var forsamlet.

Det var som at træde ind i et ghostparty, hvor mennesker, man skulle tro ikke mere eksisterede, befandt sig, de gamle Kiærboes, frøken Rehling, der var barnebarn af den sidste guvernør i Trankebar, og hvis far som barn havde haft en hvid rideelefant, Schlütters fra Bergmannsdal, Kaaser og Wrighter, der engang havde været in og it i Helsingør, og sidst men ikke mindst fru Helweg-Larsen, der havde været guvernørfrue i Dansk Vestindien, og som trods det intime selskab bar hat og ikke glemte, at hun engang havde været vant til, at man ikke vendte ryggen til hende, når man forlod hende, men trak sig baglæns, bukkende tilbage.

I de senere år var det mest chokoladeselskaber, der havde afløst de store middage i spisestuen.

Denne lå modsat dagligstuen til venstre i forstuen, og var lige så stor som dagligstuen og havde ligeledes fire fag vinduer mod gaden.

Dens møblering var mindre kaotisk, selvom den afspejlede flere århundreders møbel- og brugskunst, men hovedindtrykket var nyrokoko, møbler Jens Levin havde anskaffet til hjemmet i Sudergade ved sit bryllup i 1859. Et stort ovalt udtræksbord af mahogni stod midt på gulvet og en tilsvarende

skænk mod bagvæggen. De 12 rørflettede stole med ringformet ryg og svungne forben var kun af bøgetræ. De, som var supplerede med 6 tilsvarende ved indflytningen til det større hjem, var for størstedelens vedkommende opmarcheret langs væggene. Mellem vinduerne var et par smukke, med kvartsøjler forsynede, lousiseizekomoder af mahogni med tilsvarende spejle, i et hjørne et empirehjørneskab og foran et af vinduerne et sølvbronceret støbejernsbord med marmorplade, hvor familiens større sølvting var anbragt.

Udsmykningen bestod hovedsageligt af et meget stort Mønsted-skovlandskab over skænken samt resterne af et blådekoreret engelsk fajancespisestel med terrinerne på skænken og tallerkenerne fordelt på væggene.

Her blev damernes foretrukne chokoladeselskaber afholdt. I moderens tid, under behørig hensyntagen til det økonomiske.

At en husfrue dengang trods betydelig velstand var økonomisk, var der intet odiøst i, tværtimod blev det betragtet som en dyd, selvom man måske nok fandt at fru Emilie bragte det lidt vidt.

Hun rystede således deres kusk ved at sige, at man udmærket godt kunne servere en kålrabi til middag, blot den var stegt som bøf, og forbløffet over mormors store husholdning med mand, otte børn og diverse tjenestefolk, udbrød hun bekymret - Men Othilia, du giver da vel ikke alle de mennesker kød hver dag? -

En grandniece fra "Hjørnet", der hjalp med at servere ved et af de store chokoladeselskaber, blev korrigeret, da hun ville fortsætte med at skænke med kanden fra den øvre, fine bordende til den nedre, mindre fine - Nummer to, nummer to! - lød det med en teaterhvisken. Der var jo forskel på chokoladen i kandeme.

Det må dog bemærkes, at fru Emilie var datter af forstanderen i Klosteret, kancelliråd Bjerg og derfor fra barndommen vant til en stram økonomi.

I spisestuens endevæg, modsat indgangen, var en tilsvarende fløjdør, formodentlig mest af symmetriske grunde, for den førte kun ind til et lille, smalt rum. I min tid tjente det som inkassokontor for telefonselskabet, men tidligere havde det været virksomhedens håndkøbsudsalg.

Bag spisestuen, ud mod gården, lå det store og nu

ubenyttede regnskabskontor og for enden af dette, i hjørnet mod gården, Jens Levins eget kontor, prydet med hans svendestykke som ingeniørstuderende, en skruestik, samt den store sølvkrans, der blev lagt på hans kiste som anerkendelse for hans indsats i Landstinget, eller også var den fra byrådet, hvor han havde været et fremtrædende medlem, og i et hjørne firmaets pengeskab, der var indrettet i en udtjent trykkel fra en dampmaskine.

Til den øvre etage kom man bag forstuen op ad en bred treløbstrappe med hvidskurede trin. For hvert løb undrede man sig over nogle, svære indmurede kroge.

Det var formodentlig Alfridas ide, for selv om moderen måtte tilbringe sine sidste år i rullestol, skulle hun, selvom man let kunne have indrettet et soveværelse nedenunder, sove i sit vante soveværelse i den trefagskivist over hovedindgangen.

Et par planker blev lagt på det første trappeløb og et taljeværk blev fæstnet til den ovenfor anbragte krog, så rullestolen kunne trækkes op til reposen, hvor den kunne vendes, så operationen kunne gentages på det andet og tredje løb.

Dengang sad man ikke med hænderne i skødet og ventede på, at det offentlige skulle klare problemerne; men det var nok under dette arbejde Sofie fik sin krumbøjede skikkelse.

Udover moderens soveværelse i tagetagen, havde de to døtre deres værelser i gavlen mod haven. Alfridas var forsynet med gymnastikredskaber.

I den modsatte gavl lå et tofags gæsteværelse, som man nåede til ad en lang gang, hvor man blandt andet passerede et så vigtigt rum som "strygestuen".

Møbleringen i overetagen var ret tilfældigt men med ting imellem, som i deres uspolerede tilstand ville være gefundenes fressen for vore museer.

Ved siden af og bagved beboelsesbygningen lå virksomhedens mange bygninger, nu tomme og delvis forfaldne efter virksomhedens ophør i 1919. Med en kamtaket, rød murstensgavl mod Stjernegade lå den lange stald til stude, der var under opfodring med masken, midt på arealet den store brænderibygning med sit høje tårn og skorsten samt flere bygninger og bagest, mod Fiolgade det gamle hvidtøls- og senere eddikebryggeri. Det var den smukkeste bygning efter beboelseshuset og den

eneste, der stadig er bevaret. Den tjener nu som domicil for et ejendomsmæglerfirma.

Men gården var ikke uden liv i søstrenes tid. Alfrida elskede dyr, der var katte, der var duer, der var høns og endda et par heste stampede i stalden.

Var der flere æg fra hønsene end de kunne bruge i husholdningen solgte Alfrida dem på torvet, iført sit kendte udgangsanzæk, på hovedet en såkaldt "bøllehat" samt en hvid vindjakke med en flækket mår om halsen. Men var der i familien en syg, der trængte til noget nærende, var hun straks med en kurv æg, men som hun engang bemærkede - Hvis I ikke bruger hviderne, vil jeg gerne ha' dem tilbage.

Hestene holdt man vist mest af nostalgiske grunde, for noget egentligt formål syntes de ikke mere at have. Om foråret kørte de staldgødningen ud til strandhaven, og om efteråret hentede de sand samme sted, og dermed syntes deres mission hovedsageligt at være afsluttet.

Af hensyn til hestene holdt man kusk, og af hensyn til kusken holdt man heste. Kunne hestene ikke mere, anskaffede man nye, og blev kusken for gammel blev en ny ansat.

I sit testamente havde Alfrida bestemt, at alle dyrene skulle aflives. Kattene anede dog uråd og for-

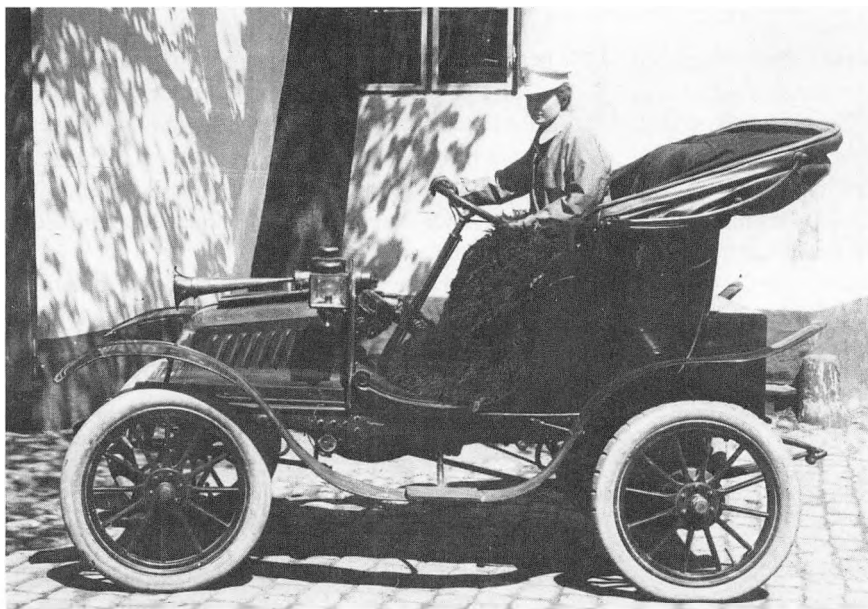
svandt. Kusken var der ingen testamentariske bestemmelser om. Men udover hestekøretøjet holdt man bil.

Sin første bil fik Alfrida i 1912. Det var en elektrisk bil, som kostede 1.950 kr. - vel i dag svarende til et par hundrede tusinde - så dér sparede man ikke.

Af dette formidable køretøj findes der i dag adskillige fotografier. Bilen havde kun et sæde, der til gengæld var forsynet med en flot kalesje. Sædet var hævet højt over forpartiet, der bar lygter som på en almindelig hestevogn og havde midt på et stort, trompetformet messinghorn, der mere syntes beregnet til at forskrække end egentligt til at advare.

I den kunne den dårligt gående mor let transporteres. Farten var minimal, byens drenge viste deres dristighed ved at slå saltomortaler foran den, og de mindre dristige nøjedes med at springe op og hage sig fast i kalesjen.

Dem foran kunne man kun søge at holde væk ved kraftige tryk på hornets gummibold. Dem, der hang fast i kalesjen, var sværere at slippe af med. Alfrida havde nok at gøre med at styre apparatet, og den gamle mor var for svagelig til at skubbe dem ned, men så havde hun lært sig et trick.

*Alfrida Tvede i sin bil
"Triumfvognen" i
J.L. Tvedes gård.*

Datidens drenge gik altid med kasket, og ved at knipse den af fik damerne altid et forspring, inden drengene nåede at samle dem op.

Det pompøse køretøj blev hurtigt af byviddet døbt "Triumfvognen" og var et stående nummer i Helsingørrevyen, til det blev udskiftet med en almindelig bil, selvom farten dermed ikke blev meget højere.

Nå, nå, man har vel lov at være her! - udbrød Alfrida tit, når hun i sin bil på en smal vej havde samlet en lang kø af truttende biler efter sig, mindes jeg.

Kom man til en af Hornbækbanens ubevogtede overkørsler, standsede hun helt og spurgte Sofie, om hun havde husket togplanen. Den lille Sofie rodede med de smalle, knoglede hænder i sin taske. Fandt hun den, studerede man den nøje, så på uret og beregnede afgang- og ankomsttider, inden man vovede sig over.

Under krigen, hvor bilen måtte opløses på grund af mangel på benzin, fik Alfrida konstrueret et køretøj af to sammenkoblede "sofacykler". En "sofacykel" var en datidig opfindelse, en cykel med et lænestolsagtigt sæde, hvor man sad mageligt tilbagelænet, medens man trådte de foran anbragte pedaler. Med dette køretøj, hvor den let snurrende Sofies styr var sat ud af funktion og kun Alfridas virkede, kunne man stadig komme ud til den elskede strandhave. At det vakte opsigt, selv i aviserne, afficerede dem ikke, for det var de så vant til.

Da tyskerne besatte brænderiets bygninger, var Alfrida glad over, at flagstangen var knækket, for så kunne de jo ikke hejse det forhadte hagekorsflag! Hun havde også let ved at finde bukselommen, når man bad om penge til frihedskampen.

Efter krigen i de sidste år havde Alfrida altid en falckmand med i vognen, ikke for at køre, men for at være ved hånden, hvis der skete noget med bilen. Lidt af en tålmodighedsopgave for en rask falckmand!

I 1923 var moren død. Sofie og Alfrida samt den gifte søster Hilda havde nøje optegnet deres mors sidste tid.

En af de ting, der plagede den næsten halvfemsår gamle dame på hendes dødsleje var, da hun som ung nygift frue for første gang havde svogerens fra "Hjørnet" - mormors forældre - til middag, så havde der været for få kødboller i suppen. Det var noget,

Søstrene Tvede på køretur i sofacyklen, 1942.

der lå dybt i hendes sjæl nu næsten 70 år efter.

Som en anden general eller feltherre på en kanonlavet blev hun ført til graven på en af brænderiets gamle, slidte arbejdsvogne, fulgt til fods af familien og "det gamle Helsingør".

Den lille, krumbøjede Sofie med de venligt plirrende øjne, blev på det sidste ret så snurrende. - Frøken Sofie har glemt at tage tænder i munden! - bemærkede deres fru Ingeborg med et undersøgende blik på den gamle frøken. - Nej, det har jeg ikke - forsikrede frøken Sofie med nogen talebesvær. - Så har frøkenen taget dem omvendt på. - Fru Ingeborg greb resolut i frøkenens mund, fjernede det løse inventar, skyllede det og fik det anbragt på den rette plads.

De sidste dage tilbragte Sofie i sengen, men for at hun ikke skulle føle sig helt overflødig, fik hun en skål snittebønner op at ordne. Dem lå hun så med de lidt genstridige fingre og gjorde klare.

Ikke mange år efter fulgte Alfrida hende. Hun kom på hospitalet og tilbragte den første og sidste nat uden for det hjem, hvor hun var født, opvokset og havde tilbragt hele sit liv.

Det var jo nok det bedste, for på det tidspunkt, i 1951 var det meste af den likvide formue opbrugt, og det hjem, der stod for alle, der kendte det, som

Den kinesiske pavillon, opført til Verdensudstillingen 1888 i København. Derfra flyttet til Villa Augustas have og derfra til J.L. Tvedes have på Ndr. Strandvej (i dag mellem nr. 48a og 48b).

noget af det mest grundfæstede, mest uforanderlige og stedsevarende, blev ophævet.

Ejendommene blev solgt til "Folkets hus", som jævnedes virksomheden med jorden. Bygningen i Stjernegade gav problemer, da den var totalfredet, men blev klaret ved at rive skorstenene ned under påskud af, at der var løbesod i dem. Da så bygningen havde stået med de åbne taghuller i et par år, gik der råd i det gamle, mønede træværk, så enhver kunne se, at bygningen ikke stod til at redde, og

man kunne komme til at opføre Kvicklys bygning.

Der findes nu kun af huset et sæt opmålingstegninger i Kunstakademiets samling af arkitekturtegninger og Nationalmuseets gennemfotografering af inventaret ved Tove Clemmesen - også på min brors initiativ - samt Bymuseets samling af amatørfotografier om selve livet i "Huset Tvede".

I al beskedenhed har jeg benyttet Alfrida til en af mine noveller i samlingen "Ti uhyggelige fortællinger".

Bent Waagepetersen, født 1915. Cand.arch. R. af D. 1938 arbejde i udlandet. 1939-84 arkitekt i Forsvaret. Har skrevet artikler, kronikker og noveller Udført skitser, tegninger og bogillustrationer. Udstiller på Charlottenborg.

Årsberetning 1990

ved museumschef Kenno Pedersen

1.7 mill. kroner besluttede Helsingør byråd at afsætte på det kommende års anlægsbudget til opførelse af en ny museumsmagasinbygning på Flynderupgård. At beslutningen var enstemmig er overordentlig glædeligt og betryggende. Etableringen af et centralmagasin vil afgjort blive en betydningsfuld milepæl i museernes historie, men nok så væsentlig er uægtelig også perspektivet, der her igen åbnes op for i det kulturhistoriske arbejde. Ikke alene for samlingernes fortsatte beståen, men i høj grad også for, at den museale virksomhed vil kunne fortsætte i en målrettet form. Hertil kommer den økonomiske og arbejdskraftmæssige gevinst, som opnås ved et nyt, stort klimastyret centralmagasin. I skrivende stund har Kulturelt Udvalg anmodet stadsarkitekt Basse Larsen, Teknisk forvaltning, om at foranstalte udarbejdet et magasinprojekt ved arkitekt Finn Strabo. Opførelsen af magasinbygningen forventes udbudt i hovedentreprise i begyndelsen af 1991.

Sideløbende med magasinbyggeriet forestår en meget omfattende og krævende planlægning af hele genstandsoverflytningen. Alle genstande må nødvendigvis gennem en form for konservering og pleje inden placeringen i magasinet, ligesom en del genstande vil fordrer revidering og nyregistrering. Endelig skal samtlige genstande "lagerføres". Indretningen af magasinet skal vurderes i nøje sammenhæng hermed. De kommende års museale arbejde vil selvsagt i høj grad blive præget af etableringen af dette nye centralmagasin. Udstillingsvirksomheden vil i sagens natur blive det arbejdsområde som nedprioriteres, om end der selvfølgelig vil blive afviklet forskellige særudstillinger, men afgjort ikke på det aktivitetsniveau som har kendetegnet 1990.

12 særudstillinger har således kunnet præsenteres for museumsgængerne i det forløbne år. Dette er i virkeligheden dobbelt så mange som det oprindelige var forudsat i arbejdsplanen. Emnerne har været

utrolig vidtfavnende, ligesom udstillingernes omfang og varighed har varieret en hel del.

Formuleringen af et nye "museumskoncept" for 90'erne blev indledt den 18. august ved et internt seminar på det lokale Scanticon-Borupgård. Her havde museerne sat vicekommunaldirektør Flemming Søgaard stævne med henblik på et oplæg om "Kommunekonceptet-Helsingør kommune og museerne i 90'erne". Dette indlæg blev fulgt af direktør i ISS Danmark, Jørgen Vinding, der talte over emnet "Forventningerne til 90'erne". Redaktør John Bech, Helsingør Dagblad fulgte op med "Hvad kan brugerne forvente af museerne i 90'erne". Sluttelig havde museumsdirektør Hans Jepsen et indlæg om "Handels- og Søfartsmuseet i 90'erne".

Dagsordenen for seminaret omfattede behørigt gruppearbejde med særligt henblik på formulering af det overordnede grundlag for den museale virksomhed, som sammenfattedes i følgende ordlyd: Gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling skal museerne fungere som "lokalsamfundets hukommelse" - en viden- og identitetsbank - som må være en uomtvistelig nødvendighed for mennesket i stadig bevægelse og udvikling.

Gennem en differentieret, oplevelsesbetonet og brugerrelateret museal virksomhed vil det således være målet at bibringe alle en større og bredere forståelse af lokalsamfundet og dets forudsætninger og derigennem bedre mulighed for at præge udviklingen. Fire arbejdsgrupper blev umiddelbart efter seminaret nedsat med henblik på udarbejdelse af forslag til strategi og handlingsplan for henholdsvis den museale indsamling, bevaring, forskning og formidling. Rapporteringen forelå klar i november måned, og vil i den nærmeste fremtid blive drøftet og bearbejdet til en helhed.

Indsamling og registrering

Sko og dukker forekommer at kunne være en pas-

sende overskrift til dette afsnit af årsberetningen. Ikke alene har disse to genstandsgrupper udgjort langt den overvejende del af nytilgangen, men har samtidig været et meget arbejdskrævende og kompliceret arbejde at få dokumenteret og dateret. Bymuseet har således i fortsættelse af tidligere afleveringer modtaget et betydeligt antal dukker fra Else Egedam, som yderligere generøst har overdraget en del redskaber og "reserverede" fra hendes dukkeklinik på Lappen. Herved har museet fået en helt afgørende mulighed for at bibringe dukkesamlingen et bredere kulturhistorisk aspekt.

Midt på året modtog Bymuseet ligeledes henvendelse på 200 par sko fra "Amor Sko" i Helsingør. Her havde man helt tilbage fra forretningens etablering i begyndelsen af dette århundrede regelmæssigt frasorteret og gemt forskellige skotyper. En overordentlig interessant samling som bl.a. på glimrende vis vil kunne supplere museernes dragtsamling.

Endvidere har museerne modtaget en større samling landbrugsredskaber, som med beskæftigelsesværkstedets hjælp er blevet sat fint i stand. Redskaberne er hjemtaget som brugsgenstande således, at de i givet fald kan anvendes til demonstration af ældre tids jordbrugsarbejder.

Indsamlingsvirksomheden og genstandsregistreringen har hidtil været opdelt på Bymuseet og Flynderupgård Museet. En stadig mere påtrængende pladsmangel på Bymuseet har gjort arbejdsforholdene ved genstandsregistreringen belastende og helt utilstrækkelig. Det er derfor blevet besluttet at overflytte og samle museernes genstandsregistrering på Flynderupgård Museet. I forbindelse med etableringen af centralmagasinet på Flynderupgård i 1991 vil dette også være en særdeles hensigtsmæssig ordning.

Revideringen af de bestående samlinger er blevet fortsat i den udstrækning der har været ressourcer hertil. Museernes store samling af xylografier m.v. fra Illustreret Tidende er blevet nyregistreret. Et uvurderligt arbejdsredskab i det daglige arbejde er under udarbejdelse i form af stikordsregistre - emne, sted og navne - til såvel ældre som nyere lokalhistorisk litteratur. Foreløbig foreligger færdigudarbejdede registre til følgende bøger: Helsingørs borgerlige bygningskunst til ca. 1850; Ole Lund: Gamle dage i Helsingør; Ole Lund: Smaabilleder fra

Helsingør; Hastrup Schultz: Helsingør Apotek og dets ejere; Gerhard Larsen: Gamle Minder fra Helsingør; Kenno Pedersen: Det gamle Helsingør; Kenno Pedersen: Helsingør - historiske tidsbilleder.

Erhvervelser

Udover allerede omtalte samlinger af henholdsvis sko og dukker har museerne med støtte fra Statens Museumsnavn erhvervet et maleri malt af Emmanuel Larsen: Parti af Kronborg. Endvidere har museerne købt to malerier udført af landskabsmaleren Vilhelm Petersen, der har hentet motiverne fra henholdsvis Hornbæk Strand og Hornbæk Plantage.

Helsingør Museumsforening har betænkt museerne med et ældre kort over Øresundsregionen. Kortet er udført af Johan Baptist Homann (1663-1724).

Fra Östgötlands Länsmuseum har museerne modtaget et stort maleri af J.C. Dahl: Kronborg i måneskin.

Undersøgelser

Undersøgelsesvirksomheden har fortrinsvis været centreret om HH-overfarten og "Wiibroes Plads". Førstnævnte emne er en videreførelse og supplering af de interviews som er lavet med overfartens pensionist-pendlere, idet undersøgelsen denne gang omfattede hele "færgelivet". I første omgang tager undersøgelsen sigte på en jubilæumsudstilling i anledning af 100-året for etableringen af den faste jernbanefærgeforbindelse mellem Helsingør og Helsingborg i 1892. Man har et dybere musealt formål i at få dokumenteret de nuværende forhold, som givetvis vil ændres mærkbart i forbindelse med fællesdriften mellem DSB og SFL og indsættelsen af nye superfærger på overfarten.

Undersøgelsen af "Wiibroes Plads" var arkæologisk. Allerede i 1980 foranstaltede Bymuseet en arkæologisk undersøgelse af nogle murfundamenter af en renæssancegård, som dukkede frem i forbindelse med nedlægningen af en ny vandledning i Stengade. Denne gang var anledningen en storstilet omlægning af den gamle "Trekanten". Entreprenøren støttede ved gravningen af fundamentsgrøften midt på arealet på svære murrester og tog pligtskyldigt kontakt til museet for en besigtigelse af fundet, som i øvrigt behørigt blev meddelt til Rigsantikva-

rens Sekretariat. For ikke at sinke anlægsarbejdet unødigt og med garanti for, at de fundne murpartier ville blive skånet mod yderligere overlast iværksættes kun en begrænset undersøgelse i form af afgrænsning og indmåling af de fundne murpartier. Sammenholdt med resultatet af undersøgelserne i 1980 har omridset af en fornem renæssancegård kunnet tegnes og endeligt indplaceres i byplanen.

Museerne har endvidere - ved at have været repræsenteret i styregruppen - medvirket i den undervandsarkæologiske undersøgelse af de to orlogsmænd "Gideon" og "Josafat" i forbindelse med anlæggelsen af den nye færgeterminal. Orlogsskibene, der var bygget i 1500-årene, indgik i Christian IV's havnebyggeri ved Helsingør. Ved undersøgelsen dukkede tillige en velbevaret bundstok frem, som havde umiskendeligt præg af koggetype. Bundstokken bjærgedes og vil forhåbentlig i 1991 kunne udstilles på Bymuseet.

Bevaring

Det interne bevaringsarbejde har primært omfattet almindelig, men desværre ofte kun nødtørftig genstandspleje. Forskellige landbrugsredskaber er desuden blevet restaureret på Beskæftigelsessekretariatets værksted i Murgade. I lighed med foregående år har Amtsmuseumsrådet bevilget 5.000 kr. i støtte til en fortsat konservering af museernes omfattende kort- og tegningsamling. Museerne har selv bekostet en konservering af et maleri af L.A. Ring med motiv fra Hornbæk samt et nyerhvervet maleri af Vilhelm Petersen. Eksternt har museerne fortsat ydet konsulentbistand, dels ved "Folkets Hus" projektet dels på Helsingør kirkegård ved restaurering af J.D. Lundsteens gravmæle.

Allerede i begyndelsen af 1989 fik museerne en henvendelse fra direktør Ebbe H. Kristiansen, Wiibroes Bryggeri, som i anledning af bryggeriets 150-års jubilæum i 1990 påtænkte at skænke byen en gave. Museerne pegede omgående på en restaurering af den stærkt misrøgtede, men kulturhistorisk meget interessante sandstensløve, som fristede en nærmest pinlig tilværelse på "Trekanten", hvor Øresunds Toldkammer havde ligget indtil 1859. Sandstensløven, der i øvrigt har fået sin historie beskrevet i en lille bog, var oprindelig skænket til toldkammeret i 1827 af "Det ferske Springvands

Compagnie i Helsingør". Den spyer nu atter vand i tre stråler på den nyetablerede "Wiibroes Plads".

En bevaringsopgave som med ét har fået et stort og spændende perspektiv dukkede op i forbindelse med et redaktionsskifte på ugeavisen "Op og ned langs kysten". Her ville man meget forståeligt gerne friske lidt op på kontoret, inden den nye redaktør tiltrådte. Man kontaktede i dette øjemed Bymuseet, som allerede i 1986 havde foranstaltet en opmåling af det pågældende kontor, der i virkeligheden er et gammelt butiksinventar i en skibsprovianteringsgård, som er fredet. Fredningsstyrelsen bevilgede efter ansøgning 40.000 kr. i støtte til en restaurering, som dog senere er blevet konverteret til betaling for en farveundersøgelse af interiøret. Undersøgelserne har allerede givet overraskende og interessante resultater, som klart underbygger, at der her virkelig er tale om et overordentlig værdifuldt kulturhistorisk miljø. Meget nærliggende har tanken om et "sundtoldsmuseum" rumlet og er blevet aktualiseret yderligere, idet ugeavisen senere opsagde lejemålet og flyttede. Museerne har derfor i skrivende stund taget initiativ til indledende drøftelser med Handels- og Søfartsmuseet, Turistforeningen og Teknisk forvaltning om et samarbejde til realisering af tanken om at etablere en slags museumsbutik i lighed med den museale købmandsgård i Roskilde, men selvfølgelig med vægt på det maritime varesortiment. Ved en eventuel overtagelse af hele ejendommen i Strandgade kunne man meget vel forestille sig, at der kunne genskabes et klarerer- og skibsprovianteringshandlerhjem med tilhørende skipperherberge m.v.

Formidling

Tre store og ni mindre særudstillinger blev årets resultat for dette særlige arbejdsfelt på museerne. Antallet af besøgende på de tre afdelinger er i forhold til 1989 øget fra 20.424 til 25.023, hvoraf 14.915 har været betalende gæster. Tallene for de respektive afdelinger har været som følger: Bymuseet 11.352 (6.633), Flynderupgård Museet 3.738 (2.042), Marienlyst slot 9.933 (6.240). Rækken af særudstillinger blev indledt den 9. februar, hvor Flynderupgård Museet måske lidt optimistisk indbød til en "Haveudstilling". Der var tale om en såkaldt vandredstilling fra Langelands museum,

som selvfølgelig var blevet suppleret med lokalt materiale. Udstillingen kunne beses i godt og vel 2 måneder.

Som led i haveudstillingen afholdtes en række aktiviteter på Flynderupgård Museet.

I vinterferien hjalp to frivillige medarbejdere, Karen Nielsen og Inge Andrup, Anne Majken med at lave børneaktiviteter. Der blev tørret frugt og lavet kartoffelmel i den store stil, og Axel Jacobsen kom og demonstrerede bødkerhåndværket for børnene og deres forældre.

Fire søndage i marts måned stillede konsulenter fra Østifternes Haveforening op og besvarede publikums havespørgsmål. Stadsgartner Christian Christensen holdt foredrag om kommunens offentlige haver og Annelise Møller demonstrerede blomsterbinding og -dekoration. Alle arrangementer var velbesøgt, og der er næppe tvivl om, at det er en af de veje museerne får flere i tale.

Efter mere end et års intenst arbejde med bryggerihistorie og indsamling af genstande kunne udstillingen "Wiibroes Bryggeri gennem 150 år" præsenteres på Bymuseet den 16. februar. Den blev introduceret af en utraditionel opbygget plancheudstilling, som i kortfattet form fortalte bryggeriets historie. Den egentlige udstilling var opdelt i to afsnit omhandlende henholdsvis "bryggeriets verden" og "verden uden for bryggeriet". Brygningens forunderlige og spændende verden søgtes levendgjort gennem en videofilm, som museet havde fået klippet sammen på grundlag af optagelser fra det gamle bryggeri umiddelbart før udflytningen. I det hele taget var Wiibroeu dstillingen bygget op omkring oplevelserne. Tekstningen var derfor også minimeret og i stedet henlagt til en 4-sidet avis, der kunne fremlægges udover den egentlige jubilæumsbog. Senere på året suppleredes udstillingen yderligere ved, at Skandinavisk Bryggerisouvenir Samlerforening udgav et komplet katalog over øletiketter anvendt af Wiibroes Bryggeri. Den lokale afdeling af foreningen havde tilsvarende bidraget med en særlig bryggerisouvenirudstilling. En varm tak skal i denne sammenhæng rettes til direktør Ebbe H. Kristensen, Wiibroes Bryggeri, for den økonomiske støtte til udstillingen, men også for altid godt og berigende samarbejde, ligeledes skal der rettes en stor tak til Henning Gynthersen og Birthe Sørensen

samt Rolf Nielsen, Carlsbergmuseet for al mulig hjælp og støtte.

At gøre Marienlyst slot bedre kendt, herunder at styrke og udvikle slottet som udstillingssted, har været den altafgørende tanke bag den udstillingsmæssige satsning, der har kendetegnet det forløbne år. Den 1. juni præsenteredes således udstillingen "Vilhelm Petersen - en glemte guldaldermaler". Med mere end 250 malerier og skitser udstillet på slottet, har denne udstilling været museernes hidtil største og fornemste kunstudstilling. Anmeldelserne og publikumstilstrømningen har bekræftet dette til fulde. Et fornemt og gedigent stykke arbejde har tilsvarende ligget til grund for det katalog, der blev udgivet i forbindelse med udstillingen, og som i øvrigt udgjorde en første samlet fortegnelse over landskabsmaleren Vilhelm Petersen's overraskende store produktion. Kataloget, som er udarbejdet af stud.mag. Mona Christensen og Jan Faye, finansieredes helt af Ny Carlsbergfondet. Berammet for perioden 1. juni til 31. august blev den succesfulde udstilling med stor velvillighed af udlånerne forlænget til den 16. september.

Godt og vel en uge efter åbningen af maleriudstillingen på Marienlyst slot, kunne der på Bymuseet præsenteres en anden form for koloristisk udstilling, nemlig en udstilling om malerfaget og dets mange delvis glemte fagdiscipliner i anledning af Malerlauget for Helsingør og Omegns 100-års jubilæum. Denne malerudstilling var på flere måder særegen. Den blev bygget op helt på malernes præmisser for så vidt disse i vid udstrækning selv leverede det historiske materiale og genstande samt lagde arbejdskraft til selve opbygningen. Udstillingen var derfor også bevidst fra museets side henlagt til de to udstillingsrum ved indgangen, som museerne kort forinden havde besluttet at udnytte eksperimenterende og brugerrelateret. Som led i formidlingen af udstillingen præsenterede en lille kreds af malerlaugets medlemmer en række af fagets gamle og delvis glemte fagdiscipliner. Demonstrationerne afvikledes på skift hveranden søndag i hele udstillingsperioden, som strakte sig frem til medio november.

Såvel publikumsmæssigt som indholdsmæssigt har denne form for formidling været en stor succes. Endda i en sådan grad, at der er blevet oprettet af-

tenskolehold med de gamle fagdiscipliner på programmet.

Malerudstillingen blev den 22. november afløst af den efterhånden traditionelle juleudstilling med tilhørende julebod. Emnet var denne gang "Jul i alle kroene".

På Marienlyst slot rykkede en lokal kunstnersammenslutning under navnet "Blå Sekvens" ind i de nye særudstillingslokaler i stueetagen, i trapperummet og et enkelt rum på mellemetagen. "Blå Sekvens"s udstilling, der præsenteredes den 29. september blev den 5. oktober suppleret af en udstilling med værker af "9 kvindelige finske grafikere". Sidstnævnte arrangeredes i samarbejde med den finske ambassade i Danmark. Begge kunststillinger sluttede den 28. oktober.

Vel nærmest i rekordtempo, men selvfølgelig på grundlag af en forudgående omhyggelig planlægning blev museernes faste malerisamling på Marienlyst slot nyophængt og kunne præsenteres den 2. november. Samme dag åbnede Nobbe Bernild's fotoudstilling "Møde med Mexico" i særudstillingslokalerne i stueetagen under betydelig bevågenhed. "Møde med Mexico" sluttede den 6. januar 1991.

Med 50.000 kr. i økonomisk støtte fra Kulturfonden samt yderligere 15.000 kr. fra Amtsmuseumsrådet kunne museerne den 27. september - på årsdagen for projektet "Et døgn i Helsingør" - præsentere resultatet af endnu et stort og omfattende folkeprojekt, nemlig "Din verden - Min verden". Hovedbygningen på Flynderupgård lagde rum til de meget forskelligartede udstillinger, som de deltagende enkeltvis eller i grupper havde udformet over dette vidtspændende emne. En stor ølvogn, som ejeren af Carlsbergdepotet i Helsingør, Erik Christiansen, velvilligt havde stillet til disposition for projektet, fungerede som en slags rullende udstilling og reklame ved de to frivillige chauffører Poul Mikkelsen og John Hansen.

Umiddelbart er et folkeprojekt som "Din verden - Min verden" langt mere ressourcekrævende end man måske egentlig forestiller sig. Dette er i alle tilfælde den erfaring, som museerne har gjort.

Allerede i foråret kunne Bymuseet præsentere det længe planlagte computerstyrede lyd- og lysomvisning i den fornemme model af Helsingør anno 1801. Forventningerne var store, men synes af-

gjort indfriet. Individuelt kan de besøgende vælge mellem at høre "foredraget" på dansk, svensk, tysk og engelsk. Ved gruppebesøg er der endvidere mulighed for at sætte højttalere til i rummet, men selvfølgelig kun på et sprog ad gangen.

Et møjsommeligt og krævende arbejde har det unægtelig været for museumsregistrator Kirsten Aagaard inden hun den 11. oktober kunne præsentere "Alle tiders dukker" som en ny, fast udstilling med tilknyttet studiesamling på Bymuseet. Dukkeudstillingen omfatter en række tableauer over dukken som legetøj og "modeskaber". Endelig er en montre blevet helliget emnet "dukkeklinik". Ligesom størsteparten af dukkerne stammer reparationsværktøjet, reservedelene m.v. fra Else Egedam's dukkeklinik på Lappen.

I tiden efter dukkeudstillingens åbning viste Pernille Hansen på søndage, hvorledes en dukkedoktor arbejder.

Museernes formidling har sædvanen tro været andet og mere end udstillingsvirksomhed. Således har publiceringen udgjort en meget betydelig og central del af den museale formidling. Udover de publikationer og tryksager, som er blevet udgivet i tilknytning til de skiftende udstillinger, og som for de væsentligste er blevet omtalt ovenfor, har museerne i økonomisk samarbejde med Helsingør Museumsforening og Helsingør kirkegårds bestyrelse udgivet den obligatoriske årbog. Denne gang omfatter bogen 210 sider. Da samtlige artikler omhandler emner vedr. Helsingør kirkegårds historie, er der vel reelt tale om en slags monografi. Bogen er endvidere af kirkegårdsbestyrelsen udsendt som særbog.

Medarbejderne har desuden flittigt bidraget med store og små artikler i diverse periodica og ikke mindst i de lokale aviser.

"Fra det kulturhistoriske skatkammer" hedder en ny artikelserie, som i 1990 er blevet indledt i samarbejde med Frederiksborg Amts Avis' lokalredaktion. De respektive artikler, som bringes i søndagsudgaven på Helsingørsiderne, tager som titlen antyder udgangspunkt i museernes samlinger, og da ofte i de mere uanseelige, men absolut ikke mindre kulturhistorisk interessante.

En helt anden og anderledes formidling er sket gennem den æterbårne del af pressen. Medarbejder-

ne har således deltaget i adskillige radio- og TV-udsendelser såvel lokalt som regionalt som på landsbasis. Emnerne har dels været nyhedsindslag dels forskellige temaudsendelser.

I det hele taget har museerne gennem pressemeddelelser og -møder holdt en nær kontakt til pressen, og da navnlig den lokale, som vi hermed gerne vil takke for altid godt og loyalt samarbejde.

I lighed med de foregående år har mange af medarbejderne investeret megen tid og kræfter i fremstillingen og udsendelsen af det lille blad "Forening og Museum", som ikke alene er en glimrende informationskilde, men i høj grad også en værdifuld kontaktflade til kredsen af museernes venner.

Der er ikke blevet ført egentlig statistik over, hvor mange henvendelser museerne årligt modtager om historiske og museale spørgsmål, men et kvalificeret gæt kunne være et sted mellem 1000 og 2000 henvendelser. Langt de fleste sker telefonisk eller ved personligt fremmøde. Omfanget og karakteren af spørgsmålene varierer fra de små og ret ukomplicerede som umiddelbart kan besvares til store og omfattende, der kræver egentlige og sædvanligvis også tidkrævende undersøgelser.

Grundet økonomiske forhold måtte museerne desværre ophøre med de meget fornemme og velbesøgte klassiske koncerter på Marienlyst slot. I et forsigtigt forsøg på at genoptage koncertvirksomheden arrangerede museerne ved Poul Korse i samarbejde med Helsingør Kammerorkester en koncert med sidstnævnte. Koncerten blev en pæn succes, som gav os lyst og tro til at gå videre med denne virksomhed i 1991.

Museumsformidling

Om det formidlingsmæssige arbejde beretter museumsformidler Poul Korse i øvrigt:

1990 blev et spændende år, rigt på nye formidlingsaktiviteter. Sammen med Danmarks Radios Sten Kjærsgaard blev der i skolestuen på Flynderupgård museet lavet optagelser om "Skolen i gamle dage". Optagelserne blev bragt i flere af DR's børneudsendelser. Talrige reaktioner tyder på, at udsendelserne har haft en stor lytterskare over hele landet - både blandt børn og voksne. I TV 2 - "Lorry" - blev historien om Frederik II og Lappestenen fortalt.

Det museums-pædagogiske arbejde har omfattet et stadigt stigende antal undervisningslektioner både på Flynderupgård museet - især om skole og fiskeri - og på Bymuseet - især om middelalderbyen, hvor også besøg i Karmeliterklosteret og byrundtoure indgår. De besøgende klasser har naturligvis først og fremmest været fra Helsingør kommune, men udenbys klasser på lejrskole i området samt svenske klasser tager også imod undervisningstilbuddene. Der ligger en ikke helt lille udfordring i, at museumsundervisningen omfatter alle klassetrin, lige fra børnehaveklasser til gymnasieklasser.

Malerierne i samlingen på Marienlyst slot har som bekendt motiver, hentet fra byen og egnen. I samarbejde med konsulent Jette Kantsø, Pædagogisk Central, er udarbejdet et undervisningsmateriale, der tager sigte på at give skoleelever såvel en kunstnerisk som en historisk/topografisk oplevelse af malerierne. Materialet blev præsenteret og gennemgået ved et lærerkursus på Marienlyst slot. Desuden er afholdt kursus i Helsingør bys historie for lærere fra Klippans Gymnasium i Sverige.

Museumsformidleren har deltaget i ICOM/CECA's årsmøde i Planetarium i København og i samme "Öresundsträff" i Trelleborg i Sverige.

I september gik turen til Helsingørs venskabsby i Estland, Pärnu, for opsætning og præsentation af en plancheudstilling om Helsingør og dens historie. Fra Pärnus side blev der vist en usædvanlig stor gæstfrihed; en stor og dybtfølt tak til byen og dens myndigheder skal her især rettes til Toivo Riima, der på byrådets vegne varetager Pärnus venskabsforbindelser med udlandet, og byens museumschef, Omar Volmer, der også var en fremragende og utrættelig guide under ophold i Riga og Tallinn. Rejsen gav uforglemmelige oplevelser og dejlige venner, som i skrivende stund - medio januar 1991 - under indtryk af de aktuelle, tragiske begivenheder i de baltiske lande påkalder sig mange varme og medfølede tanker.

Til bymodellen er udarbejdet og indtalt en vandretur gennem "Helsingør - anno 1801". Den præsenteres via et computerstyret lyd- og lysanlæg specielt konstrueret af Ole Bolt. Turen guides også på svensk, engelsk og tysk. Med oversættelse og indtaling har vi fået stor og uegennyttig hjælp af Eva Christiansen, Elisabeth Henningsen, Karen Kalle-

søe og Hanne Thuesen, hvem museet er stor tak skyldig.

Blandt de mange formidlingsaktiviteter kan desuden nævnes: Byrundture med museumsbesøg for kommunens pensionister. En lang række foredrag på og udenfor museet om: Middelalder, Gurre i ord, billeder og toner, 9. april 1940 i Helsingør, J.J. Claessen i Strandgade 93, Wiibroe samt mange andre lokalhistoriske emner. Mere kuriøst er sangbogen "Helsingør synger" også blevet "foredragsgenstand" med museumsformidleren som forsanger ledsaget af afdelingsbibliotekar Susanne From på harmonika.

Arbejdet som museernes repræsentant i museumsforeningens arrangementsudvalg er fortsat. Det medførte bl.a. planlægning og ledelse af en 4 dages busrejse til Sønderjylland, Slesvig og Holsten i maj samt en 8 dages togrejse til Rom i oktober - to meget krævende, men så sandelig også spændende og fornøjelige opgaver.

Stillingen som museumsformidler trækker også en lang række andre opgaver med sig. Bl.a. turistkontorets sommerbyvandring, der gik hen og blev en næsten for stor succes - med 110 deltagere i kølvandet på 1 1/2 times vandring gennem byen i pjaskende regnvejr, stilles der store krav til såvel stemmekraft som humoristisk sans.

I foråret udarbejdedes et jubilæumsskrift til og om plejehjemmet Hammershøj i anledning af dets 75 års jubilæum. Der lægges også en del arbejde i en nyoprettet kommunal informations- og formidlingsgruppe samt i redaktionen af det kommunale personaleblad "Koggen".

De Lokalhistoriske Arkiver

Om de lokalhistoriske arkiver beretter museumsinspektør Anne Majken Snerup Rud:

De to lokalhistoriske arkiver ved henholdsvis Bymuseet og Flynderupgård museet vendte i 1990 tilbage til normale tilstande efter at størstedelen af 1989 var gået med "Et døgn i Helsingør" - eller til næsten normale tilstande, idet en del ressourcer blev overført til fortsættelsen af "Et døgn i Helsingør": "Din verden - Min verden".

Vi har til de to arkiver modtaget afleveringer af arkivalier, fotos, beretninger m.v., der spænder over hele kulturhistoriens brede felt.

Disse materialer er nu sikret i offentlig eje således, at de kan komme fremtiden til gode.

I forbindelse med undersøgelsen af H-H overfarten er der foretaget en fotodokumentation af livet på DSB-færgen Holger Danske, som kommer til at indgå i vores fotosamling.

Som tidligere fortalt er arkivet på Bymuseet gået over til den moderne EDB-teknik, bl.a. for at kunne få et mere overskueligt søgesystem til gavn for brugerne. Arbejdet er godt i gang, men som tilfældet var med Rom, bliver et sådant system ikke opbygget på en dag. Hensigten er, at alle de gamle arkivalier skal testes ind på "dyret", som PC-en hedder i dagligsproget, men det tager - som man nok kan tænke sig - nogen tid at komme igennem.

I årets løb har der jævnlige stået en kø foran omtalte "dyr", som også bruges til tekstbehandling. Derfor var det en stor forbedring, da vi i slutningen af året fik anlægget udvidet til et lille netværk, så der nu er 3, der kan arbejde på samme tid.

I årets løb er det også lykkedes at få taget hul på behandlingen af det overvældende omfangsrige arkiv fra Helsingør værft, som i flere år har ventet på bedre tider.

Nu er det delvis registreret. Arbejdet er foregået på klosterets loft, og den medarbejder, der har taget sig af det har, mildt sagt, ikke haft de bedste arbejdsvilkår, men nu er det hele pakket i over 100 flyttekasser, som hurtigt kan flyttes, når loftet skal rømmes af hensyn til istandsætningsarbejder. I første omgang har vi med stor velvilje fra domprovstens side fået lov at opbevare det andet steds i klosterets bygninger, (hvor vi så får plads til det i egne lokaler, må tiden vise).

Værftarkivet har krævet og vil kræve store ressourcer, og det har ikke været uden svære overvejelser at beslutte, at så forholdsvis meget skulle bevares, men værftets betydning for Helsingør taget i betragtning, må det siges at være en rimelig investering til fordel for fremtidens historieinteresserede, som jeg håber, de vil sætte pris på.

Også på fotosiden er der sket fremskridt. De eksisterende fotosamlinger er ved at blive gennemgået med henblik på overgang til EDB-registrering, som dog først kan forventes færdig om en årrække.

Museumsforeningens fotogruppe har som vanligt arbejdet overordentlig flittigt med identifikation af

fotos. Nu er alle de "gode gamle" billeder gennemgået og en række nyere fotos står for tur i 1991.

I årets løb har en del af arkivaliematerialet fået det bedre, idet en række forskelligartede arkivalier er blevet behandlet af et hold studerende på Konservatorskolen. Det er et meget fint stykke arbejde, som vi er glade for, og vi håber at samarbejdet med Konservatorskolen kan fortsætte. Endvidere er fire kort fra vores kortsamling blevet restaureret på Landsarkivet med økonomisk støtte fra Amtsmuseumsnævnet..

Lige fra årets start havde vi et stort ønske om at formidle noget af det spændende stof, der var kommet ind med "Et døgn i Helsingør" indsamlingen, i form af en udstilling. Det var imidlertid en noget vanskelig opgave, dels på grund af økonomien og dels fordi meget af stoffet i sagens natur - var for privat til at bygge udstilling over. I stedet valgte vi at lave en fortsættelse af "Et døgn" projektet i form af et udstillingsprojekt, som vi kaldte "Din verden - Min verden". Nu blev alle interesserede inviteret til at lave udstilling om deres egen hverdag. Økonomisk blev projektet støttet af Kulturfonden og Amtsmuseumsnævnet.

Det blev et meget spændende projekt, hvor dele af materialet fra "Et døgn i Helsingør" blev brugt sammen med det nye, som deltagerne havde medbragt specielt til udstillingen.

Sideløbende med dette projekt har de lokalhistoriske arkiver atter i år været brugt af de mange lokalhistorisk interesserede. Det er meget forskelligartede emner, der bliver behandlet som følge af sådanne henvendelser og forespørgsler.

I hvor høj grad vi kan tilfredsstille de mange brugere afhænger af, hvor mange personer, foreninger, forretninger og andre, der indleverer materiale til de lokalhistoriske arkiver.

Så kom endelig til de lokalhistoriske arkiver med skriftlige materialer, fotografier o.lign., inden det går i containeren, så det kan blive bevaret for eftertiden og komme andre til gavn.

Organisation og samarbejde

En stor og varm tak skal indledningsvis rettes til Skole- og Fritidsforvaltningen som museerne henhører under, for et godt og berigende samarbejde, som er under fortsat naturlig udvikling.

Samarbejdsaftalen med Hellebæk-Ålsgårde Egnshistoriske Forening er behørigt blevet underskrevet og den fornemmes allerede at være i god gænge. Museumsforvalter Peter Sandholt, Hammermøllen, indbydes herefter til de månedlige samrådsmøder i Bymuseet. I samarbejdets ånd blev julefrokosten henlagt til Hammermøllen.

Rengøringsomlægningen, som omtaltes i forrige årsberetning, er trådt endelig i kraft. Resultatet har været en betragtelig opnormering af rengøringen for så vidt denne nu sammenlagt omfatter 2 fuldtidsstillinger fordelt på 3 assistenter.

En værdifuld hjælp og samarbejdspartner i det forløbne år har været beskæftigelsessekretariatet, og en dybtfølt tak skal selvfølgelig i denne sammenhæng rettes til dets medarbejdere og ledelse.

Kurser og seminarer m.v.

Allerede tidligt på året besluttedes det på et samrådsmøde at bruge "kursuskontoen" på et internt seminar om "museerne i 90'erne", jfr. den tidligere omtale heraf.

Umiddelbart efter Helsingør byråds vedtagelse af anlægsbudgettet for 1991 og dermed magasinbyggeriet ved Flynderupgård blev det besluttet at Kirsten Aagaard, Lars Bjørn Madsen, Morgen Kjærø og Carsten Møller skulle tage på studiebesøg på Langelands museum for at studere "Langelandsprojektet" på stedet, samt ikke mindst høre om de erfaringer man her havde gjort i forbindelse med etableringen af et stort, nyt centralmagasin. En stor og varm tak skal i denne sammenhæng rettes til museumsinspektør Ole Mortensen og hans medarbejdere for det store arbejde og velvillighed som blev udøvet under besøget. Det har været et overordentlig frugtbart studiebesøg.

Helsingør kommunes Museer havde i marts besøg af en større gruppe svenske museumsfolk, der arbejder med samtidsdokumentation, som i Sverige er organiseret i en række specialpuljer under det overordnede SAMDOK sekretariat.

De ville vide hvordan vi på et mindre museum med, i forhold til svenske museers, begrænsede ressourcer arbejdede med nutiden.

Det var et meget frugtbart møde, hvor de svenske gæster gik aktivt ind i en faglig diskussion om vores arbejde. Det var med tilfredshed, at vi kunne notere

os, at de var imponerede over vores indsats på dette område.

I den udstrækning det har været foreneligt med arbejdet og økonomien, har medarbejderne deltaget i forskellige kurser og konferencer. 8 medarbejdere har således deltaget i et én dagskursus i Hillerød som Amtsmuseumsrådet havde arrangeret i samarbejde med Museumshøjskolen over emnet "Det første møde". Intentionen var at bibringe deltagerne en større og bredere museal viden i publikumsmodtagelse, samt give mulighed for socialt samvær på tværs af de gængse "museumsgrænser". Den 29. november repræsenterede museumschef og museumsformidler museerne på en kulturkonference på LO-skolen arrangeret af Kulturelt udvalg.

I november måned holdt Anne Majken Snerup Rud en gæsteforelæsning om "Samtidsdokumentation" som folkeprojekt" på Københavns Universitet.

De respektive medarbejdere har i det omfang, der har været indkaldt til møder i Amtsmuseumsrådet, LAFA, kommunale udvalg forskellige arbejdsgrupper og museale puljer deltaget i disse møder og i arbejdet.

Museerne er repræsenteret i "dragtpuljen" ved Kirsten og Annette Aagaard, "boligpuljen" ved Anne Majken Snerup Rud, "Håndværks- og industri-puljen" ved Lars Bjørn Madsen og Kenno Pedersen, i Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver i Frederiksborg Amt (LAFA) ved Anne Majken Snerup Rud (næstformand) og ved Kenno Pedersen (formand) i Frederiksborg Amts historiske Samfund. I Amtsmuseumsrådet er museerne repræsenteret ved Palle Westergaard og Kenno Pedersen, der ved rådsmødet i foråret valgtes til formand for rådet. Med observationsstatus deltager Anne Majken Snerup Rud og Kenno Pedersen i bestyrelsesarbejdet i henholdsvis Hornbækegnens Historiske Arkiv og i Hellebæk Ålsgårde Egnshistoriske Forening. Poul Korse repræsenterer museerne i redaktionen af kommunens personaleblad "Koggen", samt i kommunens samarbejds- og informationsudvalg.

Bygninger

Bygningsvedligeholdelsen har udover den almindelige løbende vedligeholdelse af tre museumsbyg-

ninger fortrinsvis omfattet etablering af et nyt loft i den store hall i hovedbygningen på Flynderupgård. På Bymuseet er den store havelåge blevet fornyet i kopi af den gamle. Indvendigt er en flexibel og flytbar skillevæg blevet etableret i det tidligere publikumsrum ved indgangen i Sct. Annagade 36. Her ved er skranken med tilhørende kioskvirksomhed hensigtsmæssigt adskilt fra de nye eksperimenterende særudstillingslokaler. Allerede i sidste årsberetning blev ombygningen og nyindretningen af to særudstillingslokaler i stueetagen på Marienlyst slot omtalt, arbejdet er gennemført ved beskæftigelsessekretariatet. Indvielsen fandt sted den 1. juni i forbindelse med åbningen af den tidligere omtalte udstilling af landskabsmaleren Vilhelm Petersen.

Personalet ved Helsingør kommunes Museer

Personalenormeringen ved Helsingør Bymuseum, Flynderupgård museet og Marienlyst slot er blevet øget med 2 fuldtidsstillinger i forbindelse med rengøringsomlægningen og omfatter herefter pr. 1. januar 1991 11 fuldtidsstillinger. Hertil kommer endnu én fuldtidsstilling, idet Rigmor Naess er tiltrådt som museumsassistentelev i en 2-årig periode.

Personalet omfatter følgende: Museumschef Kenno Pedersen, museumsinspektør Anne Majken Snerup Rud, museumsinspektør Lars Bjørn Madsen, museumsformidler Poul Korse, museumssekretær Mona Christensen, magasinforvalter/museumshåndværker Morten Kjærø, museumsassistent Carsten Møller, museumsassistent Ritta Vognsen Jensen, museumsassistent Kirsten Aagaard, museumsassistent Tenna Bülow, museumsassistentelev Rigmor Naess, kustode Christina Krönlein, kustode Martin Holm Hansen, volontør Annette Aagaard og volontør Pernille Hansen.

Helsingør Bymuseum har med tak modtaget:

Dukker og andet legetøj: Else Egedam, Lappen 18, Helsingør. Juleløber: Kirsten Will, Mads Holmsvej 49 D, Helsingør. Globus: J. Schmidt, Lillevej 19, Birkerød. Diverse genstande: Grethe Andersen, Vinkelvænget 3, Ålsgårde. Bagebog; Jack Mellon Nielsen, Mariagervej 10, Helsingør. Kanonkugler: Bjarne Rasmussen, Ndr. Strandvej 69, Helsingør. Stobkande m.m.: Sonja Bülow, Sigurd Swanesvej 11, Helsingør. Salmebøger: Chr. Waagepetersen,

Gl. Færgestræde 5, Helsingør. Tøj m.m.: Karen Andersen, Mindevej 7, Espergærde. Kjole: Kate Jensen, Krbg. Ladegårdsvej 33 b, Helsingør. Skomagertråd: Bjarne Tofte Jørgensen, Gefionsparken 21, Helsingør. Diverse genstande: Jørgen A. Svendsen, Freysvej 12, Ålsgårde. Reklameskilte m.m.: Lars Bjørn Madsen, Sophie Brahesgade 6, Helsingør. Fotografier i ramme: Sylv Petersen, Industriforeningen, Helsingør. Museumsbilletter: Henning Gynthersen, Ingemannsvej 4, Helsingør. Svendebrev: Olga Ludvigsen, Fiolgade 5, Helsingør. Kort: Helsingør Værft, Helsingør. Bakkesservietter: Susanne Ejleskov. Sko, slips, flintflække: Kenno Pedersen, Hestemøllestræde 1, Helsingør Bymuseum. Diverse programmer, tobaksdåser m.m.: O. Boye Nielsen, Kampergade 7, Helsingør. Albums: Torben Bill-Jessen, Ørebakken 5, Helsingør. Avis: Søren Wahl, Sudergade 34, Helsingør. Køkkenredskaber: Inger Henriksen, Strandvejen 189, Hellerup. Benklæder: Kirsten Aagaard, Vildrosevej 5, Espergærde. Alkoholmetre: Grethe Møller, Olriksvej 22, Helsingør. Platte: Ellen Bøgh-Olsen, Olriksvej 15, Helsingør. Tegninger m.m.: Vilner Skov, Eremitvej 2 a, Helsingør. Dirigentklokker: Per Arevad, P.W. Tegnersvej 53, Snekkersten. Bryggeriredskaber: Preben Andreasen, Blichersvej 111, Helsingør. Søm: Jørgen Nielsen, Navergården, Helsingør. Rationeringsmærker: Karen Jacobsen, Strandgade 37, Helsingør. Tapetrester: Johs. Katstrup, Esrumvej 88, Helsingør. Bærepinde: Carl Fischer Jensen, Grundtvigsvej 5, Helsingør. Sodavandsflaske: Kim Drejer, Krbg. Ladegårdsvej 10, Helsingør. Sko: Henrik Mohr, Stengade 43, Helsingør. Diverse husholdningsgenstande: Inger Hvid, Sct. Olaigade 12, Helsingør. Bryllupsglas: Estrid Becher Hansen, Kløvermarken 50, Espergærde. Sæbespånner: Gudi Forsberg, Sabroesvej 7 b, Helsingør. Flasker: Bente Linde, Gørtlervej 3, Hornbæk. Tøj: Mette Lise Tvede, Bjerregade 30 b, Helsingør. Jernbaneskrin: Peter Scherfig, Sct. Annagade 60, Helsingør. Ske: J.C. Almar, Kronborg, Helsingør. Husholdningsartikler: Nikolaj Larsen, Stengade 66, Helsingør. Filmkassette: John Hansen, Bovænget 6, Ålsgårde. Dukkehoved: Rosa Schou, Solvænget 1, Helsingør. Dukker: Helga Læssøe, Odinshøjvej 30, Ålsgårde. Dukker: Johanne Laugesen, Mads Holmsvej 49, Helsingør. Prøvebog: Hel-

singør Aftenskole v/Robin Kristiansen, Lundegade 5, Helsingør. Bøger: Erik Jensen, Allégade 13, Helsingør. Dukker: Ellen Christensen, Fredericiavej 36, Helsingør. Flyvrugdele: Holger Andreassen, Ryesvej 20, Helsingør.

Helsingør Bymuseum har med tak modtaget arkivalier, fotos m.m. fra:

Karen M. Andersen, Østerbrogade 42, Fåborg. Ulla Geisshirt Andersen, Fenrisvej 7, Helsingør. Holger Andreasen, Ryesvej 20, Helsingør. Preben Andreasen, Blichersvej 11, Helsingør. Pia Andreasen, Pønydalen 8, Helsingør. Arne Berthelsen, Olriksvej 26, Helsingør. Ingrid Bro, Krbg. Ladegårdsvej 68, Helsingør. Susse Bülow, Sporegangen 13, Helsingør. Hans Aage Christensen, Teknisk forvaltning, Mørdrupvej 5, Espergærde. Alfred Christiansen, Rolighedsvej 5 b, Helsingør. Grethe Ebbesen, Hellebo Parkvej 92, Helsingør. Fredensborg-Humblebæk lokalhistoriske arkiv, Fredensborg Bibliotek, Fredensborg. Frederiksberg kommunes biblioteker, Solbjergvej 21-25, Frederiksberg. Ole Frommelt, Mads Holmsvej 5, Helsingør. Alice Hansen, Mads Holmsvej 1 c, Helsingør. John Hansen, Bovænget 6, Ålsgårde. H.K., Bjerregade 10a, Helsingør. Hornbækegnens lokalhistoriske arkiv, Hornbæk. Hørsholm Egn Museum, Sdr. Jagtvej 2-4, Hørsholm. Jens Emil Kudsk Jensen, Chr. Winthersvej 26, Odense. Karl Fisker Jensen, Grundtvigsvej 5, Helsingør. Karl-Henrik Jensen, Kastaniealle 22, Farum. Edel Skov Larsen, Snerlevej 7, Helsingør. Jørgen Lundholm, St. Kongensgade 87, København. Grete Koch, Hellebo Park 1, Helsingør. Inger Larsen, Enghavevej 7 b, Helsingør. S. Mølgaard Larsen, Pontoppidansvej 43, Helsingør. Kaj Lerby, Amatystvej 14, Espergærde. Paul Matthisen, Sigurd Swanesvej 1, Helsingør. Henrik Mohr, Amor Sko, Stengade 43, Helsingør. Museet på Koldinghus, Kolding. Leif L. Møller, Thorsvænget 9 a, Helsingør. Minna Møller, Sct. Annagade 41 a-b, Helsingør. Sven Nielsen, Helsingør kommunes tandpleje, Egevangen, Helsingør. Nordsjællands Folkemuseum, Helsingørsgade 65, Hillerød. Næstved Museum, Næstved. Jakob Olrik, Opheliavej 1 a, Helsingør. Lene B. Pedersen, Møntergården, Odense. Lissy Pedersen, Blichersvej 103, Helsingør. Toni Hammerich Pedersen, Krbg. Havebyvej 9, Helsingør.

Henning Kragh Pedersen, Boeslunde. Kirsten Pedersen, Gyldenstræde 1, Helsingør Finn Petersen, Uummanaq Museum, Grønland. Bolette Petri, Ahlefeldtsgade 18 a, Helsingør. Ellen Poulsen, Tårnbæk Strandvej 91 a, Klampenborg. Jørgen Poulsen, Chr. Rasmussensvej 3, Helsingør. J. Cosmos Pyndt, Thorshaven 49, Nykøbing Sjælland. Roskilde lokalhistoriske arkiv, Roskilde. Flemming Rønne, Helsingør Skibsværft, Helsingør. Christian Schnettler, Baggesensvej 6, Helsingør. Annelise Sennels, Valdemarslund, Kvistgård. Skjern-Egvad Museum, Skjern. Skole- og fritidsforvaltningen, Prøvestenen, Helsingør. Birthe Skov, Gartnervænget 12, Græsted. Sorø Amts Museum, Sorø. Grethe Stormgart, Teglgårdsvej 387, Humlebæk. Gitte Strange, Stenstuegade 3, Slagelse. C. Heiberg Sørensen, Stengade 57, Helsingør. Ole Thestrup, Lundegade 21, Helsingør. Inger Vestergaard, Kongevejen 54, Helsingør. Rudolph Verner, Gormsvej 6, Frederiksværk. Karen Vetter, Olaf Rudesvej 5, Helsingør. Erik Wede, Bjarkesvej 20, Helsingør.

Flynderupgård Museet har med tak modtaget fra:

Grethe Hansen, Gl. Helsingevej 3, Hillerød: 2 fotoalbum, skolebillede, div. arkivalier fra Holmegård, Kelleris. Aase Madsen, Parallelvej 20 a, Snekkersten: Rapsseb, flaske m. patentprop. Axel Jacobsen, Smedevej 13, Fredensborg: Div. snedkerværktøj. Henning Pedersen, Gæslingevej 22, Tikøb: Div. smedeværktøj. Erling Thomsen, Egehaven 119, Kokkedal: Maleri af bådebyggerværksted, sign. A. Frigge. Jørgen Svendsen, Freysvej 12, Ålsgårde: Kvitteringsmaskine, 2 illegale blade. Anette-Mette Hansen, Pnadebjergvej 97, Nykøbing F.: Maleri af "Tolvstammeren", Egevæksvang, sign. Ejnar Ploug. Boet efter fisker Johannes "Tokost" Nielsen, Espergærde: Div. fiskeredskaber og arkivalier. Jan Sell Petersen, Espergærde: Fiskekrog af ben og div. flækker. Inge Schjellerup, Strandvangsvej 4, Espergærde: Div. møbler fra bedstefader. Ida og Gorm Schmidt, Stubvænget 13, Espergærde: Indrammet foto. Hans Jørgen Olsen, Kildemosevej 18, Espergærde: Helt murerværksted og tegninger fra teknisk skole. Christian Sørensen, Blommevej 8, Espergærde: Div. fotos og artikler. Helle Ludvigsen, Egernevej 14, Hillerød: Fotos af interiør fra vil-

la Domus og 6 broderede vægstykker. Stephen Wessels, Gl. Strandvej 422 c, Espergærde: Postkort af Espergærde badeanstalt. Lauritz Jensen, Præstevænget 8, Tikøb: Postkort af tikøb kirke og Gurre slotsruin. O.J. Folke Petersen, Mørdrupvej 7a, Espergærde: Optryk af gl. kort over Gurre bys jorder. Poul og Karen Mathiasen, Aldersborggaard, Gørlundevej 1, Ålsgårde: Div. landbrugsredskaber og fotokopi af ejendomspapirer. Kirsten Johansen, Kjærgården, Mørdrupvej 98, Espergærde: Fotokopi af skøder, pantebreve og købekontrakter fra Grøndalsgaarden. Käthe Bergstein, Stævnen 111, Snekersten: 2 kontrabøger fra købmand Sigurd Andersen, Horserød. Helge Jensen, Hammerødgaard, Plejelt: Div. arkivalier fra høker Peder Pedersen, Plejelt. Henry Olsen, Hornbækvej 663, Hornbæk: Kopi af skøder og købekontrakt, Lergaarden, Bidstrup og Tinkerupgaard. Ove Hansen, Byengen 104, København: Div. fotos af Flynderupgård. Erik Svane, Munkegårdsvej 79, Kvistgård: Div. papirer fra Munkegård Vandværk. Poul Hansen, Stokholmsvej 15, Espergærde: Div. genstande bl.a. petroleumslampe og papirer fra møller Jens Peter Petersen. Husholdningsskolen, Mørdrupvej 15, Espergærde: Div. arkitekttegninger, undervisningsartikler og kontorstol. Sven H. Nielsen, Hovvej 12, Espergærde: Opmåling af Mørdrup Trinbræt. Johnny Kolstrup, Esrumvej 450, Tikøb: Div. arkivalier fra gartner Kaj Hansen. Kjeld Ejdorf, Karlstrupvej 61, Solrød: Div. arkivalier fra Ålsgårde Badehotel. Kirsten Aagaard, Vildrosevej 5, Espergærde: Kopi af brochurer over bebyggelsen Vildrosevej. Grundejerforeningen Nirvanapark, Espergærde: Nirvana-Nyt og div. fotos fra fælles udendørs-arbejdsdag. Ane Louise Petersen, Ryesgade 108, København: Div. slægtstavler. Erik Børgesen, Mørdrupvej 123 a, Espergærde: Urkæde af sølvmonter.